

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

MÜKERREM KÂMİL SU'NUN ROMANLARINDA EĞİTİM KONUSU

Yurdagül KILINÇ
ORCID: 0000-0002-4267-4420

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Gülsün KOÇER
ORCID: 0000-0003-2689-2599

Konya – 2023

ÖN SÖZ

Mükerrem Kâmil Su, Cumhuriyetin ilk nesil kadın yazarları arasındadır. Sanatçı popüler romanlar yazmasına rağmen öğretmen kimliği de eserlerine yansımıştır. Bu sebeple söz konusu romanları içerdikleri eğitim unsurları açısından değerlendirmek büyük önem taşır.

Sanatçının yetişkinlere yönelik yirmi bir romanı mevcuttur. Bu romanlar 1934-74 yılları arasında yayımlanmıştır. Yazarın romanları eğitim izleği çerçevesinde ayrıntılı olarak incelenmemiştir. Zira popüler edebiyat araştırmaları Yeni Türk Edebiyatı alanında bir hayli sınırlıdır. Çalışmada hem bu alandaki açığı bir nebze olsun kapatabilmek hem de eğitimi bir kadın yazarın eğitime bakış açısını popüler romanlarda nasıl yansıttığını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Çalışma gerekli literatür araştırması yapıldıktan sonra; giriş, alan yazın, yöntem, bulgular, sonuç ve öneriler olmak üzere beş bölüm olarak düzenlenmiştir.

Giriş bölümünde çalışmanın problem durumu, amacı, yöntemi, sınırlılıkları, varsayımlar ve çalışmaya kaynaklık eden temel kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Alan Yazın bölümünde ise roman türünün dünyada ve Türkiye’deki gelişimi popüler romana vurgu yapılarak kısaca anlatılmış, Mükerrem Kâmil Su’nun hayatı ve edebî kimliği hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde çalışma hazırlanırken kullanılan yöntem anlatılmıştır.

Bulgular bölümünde; romanlar teknik özellikleri açısından incelendikten sonra söz konusu eserler içerdikleri eğitim unsurları açısından değerlendirilmiştir.

Sonuç ve öneriler kısmında yapılan çalışmada ulaşılan sonuçlar anlatılmış ve bu sonuçların ışığında özellikle gençlere yönelik popüler eserlerin yazılması ve denetlenmesiyle ilgili öneriler sunulmuştur.

Bu çalışma süresince benden desteğini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğrt. Üyesi Gülsün Koçer’e, babaannesini ile ilgili hatıralarını ve dokümanlarını cömertçe paylaşan Mehmet Ali Tanaydı’ya ayrıca yazdığı eserlerle kadınların ve genç kızların eğitimine katkı sağlayan; onların, toplumun üretken, bağımsız ve saygı değer üyeleri olmaları için mücadele

eden Mükerrer Kâmil Su ve onun gibi edebiyat tarihinde hak ettiği yeri alamamış bütün kadın yazarlara içtenlikle teşekkür ederim.

Yurdagül KILINÇ

Şubat/2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iv
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	vi
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ	10
1.1. Problem Durumu	14
1.2. Araştırmanın Amacı	15
1.3. Araştırmanın Önemi	16
1.4. Sayıtlılar (Varsayımlar)	16
1.5. Sınırlılıklar	17
1.6. Tanımlar	17
2. ALAN YAZIN	22
2.1 Mükerrerem Kâmil Su'nun Hayatı (1904- 1997)	27
2.2. Edebî Yönü.....	31
3. YÖNTEM	37
3.1. Araştırmanın Modeli	37
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	37
3.3. Veri Toplama Araçları.....	38
3.4. Verilerin Toplanması.....	38
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	39
4. BULGULAR	41
4.1. Romanlar	41
4.1.1. Romanlarda Vak'a.....	41
4.1.2. Romanlarda Karakterizasyon	59
4.1.3. Romanlarda Zaman- Mekân	62
4.1.4. Romanlarda Anlatıcı.....	65
4.1.5. Romanlarda Tema (İzlek).....	66
4.2. Romanlarda Eğitim Meselesi	68
4.2.1. Ailede Eğitim	68
4.2.2 Kadın Eğitimi	76
4.2.3. Eğitimci Kahramanlar	85
4.2.4.Sanat ve Eğitim	108
5.TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	121

5.1. Tartışma.....	122
5.2. Sonuç.....	123
5.3. Öneriler.....	127
KAYNAKÇA	128
EKLER.....	132

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALİK RAPORU

Mükerrem Kâmil Su'nun Romanlarında Eğitim Konusu başlıklı tez çalışmamın toplam 146 sayfalık kısmına ilişkin, 24/03/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%5** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

24/03/2023

Yurdagül KILINÇ

Dr. Öğr. Üyesi Gülsün KOÇER

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

24/03/2023

Yurdagül KILINÇ

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

MÜKERREM KÂMİL SU'NUN ROMANLARINDA EĞİTİM KONUSU

Yurdagül KILINÇ

Mükerrem Kâmil Su'nun Romanlarında Eğitim Konusu, isimli çalışmada yazarın yetişkinler için olan yirmi bir romanı incelenmiştir. Yazarın çocuklar için yazdığı romanları da bulunmaktadır fakat bu romanlar çalışmaya dahil edilmemiştir. Mükerrem Kâmil Su, Cumhuriyet döneminin ilk kadın öğretmenlerinden biridir. Oldukça idealist biri olduğunu gerek yazılarından gerek ise yaptığı çalışmalardan anlamaktayız. Yazar Atatürk İlke ve İnkılaplarını romanlarında sıklıkla işler. Romanlar yazıldıkları dönemi mutlaka yansıtır; millî mücadele ve yazarın yaşadığı dönem romanlarda bir fon olarak kullanılır. Yirmi bir romanın tamamında başkahramanlar kadınlardır. Yazar romanlarında bir kadın imajı yaratmak istemektedir. Yazar kadının toplumda eğitilmiş bir birey olarak var olmasını istemekte ve buna uygun karakterler oluşturmaktadır. Bununla birlikte söz konusu romanlarda geleneksel anlayışı benimsemiş eğitimsiz kadınlar da romanlarda yer almaktadır. Romanlarda eğitilmiş kadınlar başlarına kötü olaylar gelmesine rağmen ayakta kalıp mutlu olmanın bir yolunu bulurlar, eğitimsiz kadınlar ise mutsuzluğa sürüklenirler.

Romanlardaki karakterler; öğretmen, doktor ve avukat olarak karşımıza çıkar. Herhangi bir devlet dairesinde çalışan, iş adamı olan karakterler de olmakla birlikte roman kahramanlarının büyük çoğunluğu öncelikle öğretmenler daha sonra doktor ve avukatlardan oluşur. Kadın öğretmenler çoğunlukla idealist karakterlerden oluşur. Her zaman Anadolu'da çalışmak isterler. Fakat bu kasabalarda köylerde asla huzuru bulamazlar ve buraların bağnazlığı ve ahlâksızlığı ile mücadele etmek zorunda kalırlar. En sonunda da memleketleri olan büyük şehre geri dönerler.

Romanlardaki kadın öğretmenler, Mükerrem Kâmil Su'nun hayatından izler taşımaktadır. Öğretmenlikten emekli olduktan sonra ya da öğretmenlik yaptıkları esnada kitap yazmaları. Balıkesir, Ankara ve İstanbul üçgeninin romanlardaki ağırlıklı mekânları oluşturması bu izlerden sadece bir kaçıdır.

Mükerrem Kâmil Su'nun eserlerinde eğitim beş ana başlık çerçevesinde incelenmiştir. 1- Ailede Eğitim, 2- Kadın Eğitimi, 3- Öğretmen Karakterler, 4- Sanat ve Eğitim. Çalışmanın sonucunda görülmüştür ki aile, evlilik, sanat, eğitim hepsi birbirinin içinde yer almakta birbirini tamamlamaktadır. Eğitimin olmadığı bir yerde sanatın olamayacağı romanlarda vurgulanır. Hemen hemen bütün eğitilmiş karakterler, özellikle yazarın ilk romanlarında, sanata karşı derin bir ilgi beslemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Mükerrem Kâmil Su, öğretmen, eğitim, kadın eğitimi, popüler roman,

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Turkish and Social Sciences Education
Turkish Language and Literature Education Program
Master Thesis

THE SUBJECT OF EDUCATION IN THE NOVELS OF MÜKERREM KÂMİL SU Yurdagül KILINÇ

In this study, titled "The Issue of Education in the Novels of Mükerrerrem Kamil Su", twenty-one novels of the author for adults were examined. The author also has novels written for children, but these novels are not included in the study. Mükerrerrem Kamil Su is one of the first female teachers of the Republican era. We understand that he is quite an idealist, both from his writings and from his works. The author frequently deals with Atatürk's Principles and Revolutions in his novels. Novels necessarily reflect the period in which they were written; It is used as a background in the novels of the national struggle and the period in which the author lived. The protagonists of all twenty-one novels are women. The author wants to create a woman image in his novels. The author wants women to exist as an educated individual in society and creates characters accordingly. However, uneducated women who have adopted the traditional understanding in the novels are also included in the novels. In the novels, educated women find a way to stay and be happy despite bad events happen to them, while uneducated women are dragged into unhappiness.

Characters in novels; appears as a teacher, doctor, and lawyer. Although there are also characters who are businessmen working in any government office, the majority of the heroes of the novel are primarily teachers, then doctors and lawyers. Female teachers are mostly idealistic characters. They always want to work in Anatolia. But they can never find peace in these towns and villages and they have to struggle with the bigotry and immorality of these places. Finally, they return to their hometown, the big city.

The female teachers in the novels bear traces of Mükerrerrem Kâmil Su's life. Writing books after retiring from teaching or while teaching. The triangle of Balıkesir, Ankara and Istanbul forming the dominant places in the novels is just a few of these traces.

In the works of Mükerrerrem Kâmil Su, education has been examined within the framework of five main headings. 1- Education in the Family, 2- Women's Education, 3- Teacher Characters, 4- Education and Marriage, 5- Art and Education. As a result of the study, it was seen that family, marriage, art, education all take place in each other and complement each other. It is emphasized in the novels that there can be no art in a place where there is no education. Almost all educated characters have a deep interest in art, especially in the author's early novels.

Keywords: Mükerrerrem Kâmil Su, teacher, education, women's education, popular novel,

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Çalışmada Mükerrerem Kâmil Su'nun romanlarında eğitim meselesi incelenmiştir. Mükerrerem Kâmil Su'nun yetişkinlere yönelik yirmi bir tane romanı mevcuttur. Kendisi de öğretmen olan yazar, bir cumhuriyet kadını olmanın da verdiği hassasiyetle söz konusu yirmi bir romanında eğitimin ailede, toplumda ve özellikle bireydeki aksini işlemiştir.

Söz konusu romanlar şunlardır:

- 1- Sevgim ve Izdırabım (1934)
- 2- Bu Kalp Duracak (1935)
- 3- Dinmez Ağrı (1937)
- 4- Sus Uyanmasın (1939)
- 5- İstiranca Eteklerinde (1939)
- 6- Çırpınan Sular (1941)
- 7- Ateşten Damla (1942)
- 8- Sızı (1943)
- 9- Uyuyan Hatıralar (1944)
- 10- Uzaklaşan Yol (1944)
- 11- Kaybolan Ses (1945)
- 12- Büyük Rüzgâr (1945)
- 13- İnandığım Allah (1946)
- 14- Bir Avuç Hatıra (1947)
- 15- İhtiras (1948) (1948)
- 16- Gençliğimin Rüzgârı (1955)
- 17- Özlediğim Kadın (1959)
- 18- Aynadaki Kız (1962)
- 19- Ayrı Dünyalar (1964)
- 20- Ben ve O (1970)
- 21- Günah Yolu (1973-1974)

Mükerrerem Kâmil Su, edebiyat tarihçileri tarafından “popüler aşk romanları yazarı” olarak tanımlanmıştır. Bu sebeple sanatçının çalışmaları uzun zaman akademi tarafından göz

ardı edilmiştir. Son derece üretken bir yazar olan Mükerrerem Kâmil Su hakkında tamamı 2010 sonrası yapılmış yalnız üç tez çalışması bulunmaktadır.

Bu tezlerden ilki Nurdan Fakı tarafından Prof. Dr. Alim Gür danışmanlığında, 2010 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlanan *Mükerrerem Kâmil Su ve Çocuk Edebiyatı* isimli yüksek lisans tezidir. Çalışma iki bölüm olarak düzenlenmiştir. İlk bölümde yazarın hayatı, eserleri ve edebî kişiliği kısaca anlatılmış, ikinci bölümde ise sanatçının çocuklara yönelik eserleri çocuk edebiyatına katkısı açısından değerlendirilmiştir.

Söz konusu tezlerden ikincisi Ali Algül tarafından, 2010 yılında Prof. Dr. Abide Doğan danışmanlığında, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlanan *Mükerrerem Kâmil Su'nun Romanları ve Romancılığı* isimli yüksek lisans tezidir. Çalışma üç bölüm olarak düzenlenmiştir. Birinci bölümde sanatçının yaşamı, edebî kişiliği ve yapıtları anlatılmış, ikinci bölümde yazarın romanlarının özetleri verilmiş, son bölümde ise romanlar yapı unsurları açısından incelenmiştir.

Konu ile yapılan son tez çalışması ise 2018'de Gülnur Gündoğan tarafından Prof. Dr. Mustafa Özarsı danışmanlığında, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlanan *Mükerrerem Kâmil Su'nun Hayatı ve Edebî Kişiliği Üzerinde Bir Araştırma* isimli yüksek lisans tezidir. Çalışma beş bölüm olarak düzenlenmiştir. İlk üç bölümde tezin amacı, yöntemi, sınırlılıkları üzerinde durulmuş, dördüncü bölümde bulgular başlığı altında sanatçının hayatı, yazın faaliyetleri ve eserlerinin kronolojisi anlatılmıştır.

Sanatçı, döneminde ve sonrasında popüler “kadın romanları” yazdığı için edebî değeri üzerinde durulmamış ve romanların sosyolojik ve pedagojik değerleri de göz ardı edilmiştir. Oysa sanatçı Cumhuriyetin ilk nesil kadın aydınları ve öğretmenleri arasındadır. Onun eserlerini sadece aşk romanları olarak ele alıp yüzeysel bir gözle değerlendirmek özellikle eğitimci yönünü göz ardı etmek; edebiyat tarihi, eğitim tarihi ve sosyoloji açısından çok önemli bir kaynağın görmezden gelinmesi anlamına gelir.

Çalışmada aynı zamanda; Mükerrerem Kâmil Su sadece popüler aşk romanları yazarı mıdır yoksa o, mesleğinin de getirdiği hassasiyetle topluma bir şeyler öğretme amacıyla hareket eden bir öğretmen yazar mıdır? Sorusuna da cevap aranmıştır.

Edebî eserlerin toplum üzerindeki etkisi barizdir. Platon'dan itibaren edebiyat üzerine görüş bildiren neredeyse herkes edebiyatın didaktik yönünden bahsetmiştir. Nispeten yeni bir

tür olmasına karşın roman insanları etkileme gücüyle öne çıkar. Andı, bu konuda şunları söylemiştir:

“Edebî eserler de estetik etkilerinin yanı sıra -ki neticede bu da bir haberli kılış ve etkileyiştir- bilgi aktarımını, haberdar ediş ve uyandırış fonksiyonunu taşırlar... Edebî eserler içinde bu etkileyişin ve haberdar edişin en yoğun ve kolay gerçekleştiği türlerden birisi şüphesiz romandır. Roman bu etkileyişi daha kolay yapar, çünkü diğer türlerin çoğuna göre hayata karşı daha detaylara inici, daha kuşatıcı ve bütüncül bir bakışla bakmak zorundadır. Kuşattığı ve kendi janrı içinde yoğunlaşarak sunduğu bu hayatın cazibesi içine okuyucuyu daha kolay çekebilir.” (Andı, 2018:7-8)

Roman türünde en etkili eserler, edebî değeri tartışmalı olmasına rağmen çok okunan ve toplumun neredeyse her kesimine ulaşan popüler eserlerdir. Bu eserlerin önemli bir kısmı kadınlara ve genç yetişkinlere özellikle genç kızlara yönelik kaleme alınırlar. Bu bağlamda söz konusu eserlerin topluma mesaj verme ve okuyucuyu yönlendirme konusunda edebî kabul edilen eserlerden daha etkili olduğu bir gerçektir. Yıldız bu konuda şunları söyler:

“Edebî değer noktasından bakıldığında alt sıralarda yer alan ve “popüler” olarak nitelenen romanlar da edebî/estetik romanlar gibi belli bir mesaj içerirler. Üstelik bu romanlar edebî romanlara göre çok daha fazla insan tarafından okunurlar. Popüler roman yazarları da kendilerine bir okur kitlesi seçerler, seçtikleri bu kitlenin dikkatlerine değişik “hikâye”ler sunarlar ve bu “hikâyeler”le muhataplarına hayata dair teklifler getirirler.” (Yıldız,2009,13)

Bu eserler ayrıca popüler kültür tarafından da alınıp tekrar eden kalıplar oluştururlar. Türk edebiyat tarihinde yer alan “masum genç kız”, “fedakâr öğretmen”, “fakir ama onurlu genç”, “vatan için kendini feda eden kahraman” gibi kalıplar popüler edebiyatta yaratılıp kendini tekrar eden daha sonra sinemaya aktarılıp tekrar halkın karşısına çıkartılan tiplerdir.

Özellikle Cumhuriyet in ilk yıllarında yeniden şekil verilmeye çalışılan topluma yeni rejimin doğrularını anlatmak edebiyatın ana işlevlerinden biri olmuştur. Mükerrrem Kâmil Su, Kerime Nadir, Muazzez Tahsin Berkant gibi yazarlar, kaleme aldıkları popüler eserlerle değişen sosyolojik yapıyı ve yeni insan tiplerini eserlerine yansıtmışlardır. Üstelik halkın her kesimine hitap eden bu eserler, eski değerlere tutunan ve değişimin getireceklerinden korkan insanların da kabul edip empati kurabilecekleri karakterler yaratırlar.

Yıldız, söz konusu eserlerin etki alanlarını şöyle ifade eder:

“Bu romanlar, her dönemde olduğu gibi Cumhuriyet’in kuruluşunu izleyen yıllarda da edebî değer açısından kendilerinden yukarıda olan romanlara göre çok daha geniş bir okuyucu kitlesi bulmuştur. Bu romanların bir kısmının ileriki yıllarda farklı bir boyutta, beyaz perdede tekrar halkın karşısına çıktığı bilinmektedir.” (Yıldız,2009,14)

Yazarın eserleri büyük ölçüde kadın eğitimi üzerinedir. Kadının toplumdaki yeri gibi, kadın eğitimi de Türk tarihi boyunca pek çok merhaleden geçmiştir:

“Türklerle ilgili ilk ve en önemli yazılı kaynak olarak kabul edilen Orhon Kitabelerinden sağlanan bilgilere göre kız çocuğuna verilen önem, kadının saygınlığı ve devlet idaresindeki rolü, çağının diğer kavimleri ile ölçülemeyecek kadar fazladır. Bilindiği gibi Türkler, belki de eski dinleri Şamanizm’in etkisi ile kadını erkekten ayırmamışlar, hatta ona bazı konularda erkekten daha çok değer vermişlerdir. Daha sonraki dönemlerde, mesela Selçuklu Devletinde kadın, kültürel ve sosyal ilişkilerde etkinliğini sürdürmekte idiysen devlet idaresinde, yani siyasette gittikçe içine kapanır olmuş, çeşitli sebeplerle, politik hayatta aktif olarak görünme imkanlarından yoksun bırakılmıştır. Nihayet, Osmanlı Devleti’nde ise kadın, yaşadığı yöreye göre, değişen bir hürriyet anlayışı içinde yaşama kavgası vermiştir. Kırsal yöre kadını, hemen hemen tümüyle, kocasının yanında ev ekonomisinin can damarı, aile kavramının vazgeçilmez parçası ve kırsal hayatın “kadiri mutlak” danışmanı durumunda iken kentsel yörenin kadını, özellikle XV. yüzyılda, Bizans ve İran etkisi ile kurumlaşan harem nedeni ile dört duvar arasına kapatılmış bir “meta” olmaya başlamıştır. Sokağa çıkma günlerinin bile sınırlandırıldığı kent kadını, zaman zaman ismini Saray’da duyurabilmiş ise de bu, belki de yaşayageldiği psikolojik bunalmalar nedeni ile daha çok entrikalar şeklinde ve bir bakıma öç alma tarzında olmuştur. Yani artık kadın ya lanetle anılan bir sultandır ya da çocuk yapan, fakat çocuğu üzerinde bile en ufak bir söz hakkı olmayan, alınıp-satılabilen, devredilebilen bir maldır. Saçı uzun aklı kısa bir süs eşyasıdır. Yani, “ağzı var dili yok” tur. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemleri ülkemizde yeni bir Türk kadını tipi yaratmıştır. Bu, Avrupa’nın etkisi ile belli başlı birkaç Osmanlı şehir merkezinde oluşan, Batı kültürü ile eğitilen ve yaşatılan bir kadın tipidir. Görgüsünü, bilgisini artıran, politika ile ilgilenen, sesini yavaş yavaş ve dışarıda da duyurabilen bir kadın. İslam dininin özgür ve erkekle eşit kadın anlayışına rağmen, teokratik bir devlet sisteminde gittikçe yozlaşan bir anlayışla eve kapatılan, hürriyetleri kısıtlanan kadın ancak, Cumhuriyet devrinde ve özellikle Atatürk’ün öğretileri ile tekrar hak ettiği statüye kavuşma yoluna girmiştir.” (Doğramacı,1985:111-112)

Sanatçının romanlarında, yeni bir devletin kurulmasına ve İstiklal Savaşına tanıklık etmiş bir öğretmenin gözünden dönemin kadın profiline bakma fırsatı buluruz.

Mükerrem Kâmil Su, gerçek bir cumhuriyet kadınıdır. Öğretmendir. İdealisttir. Hayatını eğitime vakfetmiştir. Romanlarında Türk kadının kazandığı sosyal, siyasal ve kültürel başarıları ve hakları fon olarak kullanmıştır. Sanatçı, romanları ile de toplumu bilinçlendirmeyi amaçlamıştır.

Söz konusu romanların okuyucu üzerindeki etkisi popüler roman ve kadın okur arasındaki bağıdır. 17 Temmuz 1943'te yapılan bir anket bu bağı göstermesi ve dönemin romanda kabul gören ekolünü ortaya koymasından önemlidir:

“Söz konusu anket 1940’lı yılların önde gelen edebî dergilerinden biri olan ve Orhan Seyfi Orhon tarafından neşrolunan Çınaraltı tarafından yapılmış. Derginin 17 Temmuz 1943 tarihini taşıyan 95. Sayısındaki bu anket dönemin en büyük köklü ve saygın yayınevlerinin sahipleri ile yapılmış. “Bizde en fazla hangi nevi eserler revaçtadır? Edebî eserlerden hangileri daha çok okunuyor? Romanlardan en fazla satanlar hangileridir? Erkekler mi daha çok kitap okuyor, kadınlar mı? Romana daha fazla rağbet eden kimler, erkekler mi kadınlar mı? Bizde en yüksek telif hangi muharrire verilmiştir?” (Andı, 86-87, 2018)

Anketin sonuçları şöyledir: Kadın okuyucular – özellikle genç kızlar- erkek okuyuculardan fazladır. Romanlar içerisinde en çok popüler romanlar tercih edilmektedir ve çok tercih edilen yazarlardan biri de Mükerrem Kâmil Su’dur. Yazar devrinde tanınan ve özellikle genç kızlar tarafından çok okunan biridir. Bununla birlikte devrin okuyucu kitlesi “hisli romanlara” fazla rağbet eder. Yazarın romanlarını da bu çerçevede içerisinde değerlendirebiliriz. Yazar hem kadının hayatta kalma mücadelesine yer verir hem de aşkın verdiği ızdırabı ve mutluluğu konu edinir (Andı, 86-87, 2018).

Görüldüğü üzere, edebiyatın toplumu değiştirme ve eğitime rolü merkeze alındığında popüler romanların önemi büyüktür. Çalışmada Mükerrem Kâmil Su’nun romanları okulda, ailede ve toplumda eğitim meselelerini ele alışları üzerinden değerlendirilecektir.

1.1. Problem Durumu

Türk Dili ve Edebiyatı dersi amaçlarının dördüncü maddesi *“Milli ve manevi değerleri benimsemiş üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi sosyal ve kültürel*

kalkınmasına katkıda bulunan (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi)nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe yüksek öğretime ve hayata hazır bireyler olmasını sağlamak.” (MEB,2018:5) şeklindedir. Bu maddede belirtilen hedeflere ulaşılması için okul müfredatlarının tek başına yeterli olamayacağı açıktır. Bu sebeple öğrencilere hem vatandaşlık bilinci hem de eğitim alıp bir meslek edinerek ülkenin kalkınmasına katkıda bulunma amacı aşılacak edebî eserlere ihtiyaç vardır. Genç yetişkinlere sunulacak eserlerin olumlu mesajlar içermesinin yanında dikkat çekici ve kolay okunur olması da son derece önemlidir. Bu sebeple popüler romanların toplumu yönlendirmedeki gücünü hafife almak yerine bu gücü olumlu yönde kullanabilmek gerekir.

Çalışmanın amacı Mükerrerem Kâmil Su'nun eserlerinde eğitim meselesinin nasıl ele alındığını ortaya koyarak dönemin eğitim algısını anlamak, ele alınan romanların hedef kitlesi olan kadın ve genç kızlara verdiği mesajlar ve gösterdiği hedefleri tespit etmektir.

Çalışmada Mükerrerem Kâmil Su'nun romanlarında eğitim konusu irdelenecektir. Sanatçı, Cumhuriyetin ilk kadın öğretmenlerinden olup, romanlarının her birinde eğitime dair düşüncelerini toplumun farklı kesimlerinden örneklerle anlatmaya çalışmıştır.

Döneminde popüler romanlar yazmış olmasına karşın, eğitimci kişiliği onun meselelere yaklaşımını derinden etkilemiştir. Bu sebeple sanatçının romanları döneminin toplum yapısını, aile ve aşk anlayışını ortaya koyarken, o günlerin eğitim anlayışını da yansıtmıştır.

Kanaatimizce bu eserleri inceleyerek Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitime dair değerli bilgiler edinilebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı Mükerrerem Kâmil Su'nun eğitim meselesini ele alış biçimini saptamaktır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli konu yazarın Cumhuriyetin ilk kadın öğretmenlerinden olması ve eserlerinde Türkiye’de eğitimin – özellikle kadın eğitiminin- geçirdiği merhaleleri işlemiş olmasıdır. İlk romanının yayınlandığı 1930’lu yıllardan son romanının yayınlandığı 1970’li yıllara kadar Türkiye’de eğitim meselesini yazarın ele alış biçimini tespit ederek sadece yazarı anlamak ve onu edebiyat tarihinde hak ettiği yere oturtmak değil eğitim tarihi ve sosyoloji çalışmalarına da kaynak sağlamak amaçlanmaktadır.

Ayrıca, popüler romanların toplum üzerindeki etkisinin tespit edilmesi ve bugün yayımlanan popüler romanların günümüz insanını özellikle genç nesli nasıl etkilediğinin ortaya çıkarılması son derece önemlidir. Bu çalışmayla araştırmacıların dikkatinin bu meseleye çekilmesi de amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Roman, bir nesli derinden etkileyebilir, elden ele dolaşabilir, kalbe bir öğretici metinden daha çok dokunabilir. Bunun içindir ki toplumun alt kesimine romanla ulaşmak bilimsel bir metinle ulaşmaktan daha kolay olmuştur. İşte bu neden belki de idealist öğretmenleri roman yazmaya itmiştir. Özellikle bir kadın öğretmenin romanlarındaki eğitim meselesini ele almanın araştırmacılara, insanların kadın eğitimi konusuna bakışını ve devrinde toplumun farklı kesimlerince eğitim meselesinin nasıl algılandığını görme fırsatı vereceği öngörülmüştür.

Mükerrem Kâmil Su, bir öğretmen ve anne olarak özellikle genç kız ve kadınlara yönelik kaleme aldığı bu eserlerde sadece romantik bir macera anlatmamış, okuyucuları için çeşitli öğütlere de yer vermiştir. Onun gözlemleri hem geleneksel yapının hem de 19. yüzyılda başlayıp Cumhuriyetle hız kazanan modernleşme sürecinin aile, toplum ve eğitim üzerindeki etkisini ortaya koyması açısından son derece önemlidir.

Sanatçı hakkında daha önce yapılan çalışmalar onun hayatını ve eserlerini ele almasına karşın eğitim görüşleri ve didaktik yönü çalışmaların kapsamı dışındadır. Bu sebeple çalışmanın hem Mükerrem Kâmil Su'yu hem eserlerin kaleme alındığı 1930-70 yılları arasındaki aile ve toplum yapısı ile eğitim anlayışını ortaya koymak açısından önemli bir boşluğu dolduracağı öngörülmüştür.

Bu sebeplerle çalışmanın, edebiyat tarihi, eğitim tarihi ve sosyoloji çalışmalarına destek olacağı ayrıca akademi tarafından uzun zaman görmezden gelinen popüler romanların toplum üzerindeki etkisine vurgu yaparak bu alandaki çalışmalara hız kazandıracağı öngörülmüştür.

1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)

Mükerrem Kâmil Su, bir Cumhuriyet kadını ve ilk kadın öğretmenlerden biridir, bu durumun onun romancılığındaki en önemli unsur olduğu bu sebeple okurlarına önemli mesajlar verdiği varsayılmıştır.

Sanatçının romanlarının hepsinde eğitim meselesine özellikle kadın eğitime dikkate değer bir şekilde yer verildiği varsayılmıştır.

Yazarın romanlarında eğitim meselesini dönemin sosyal ve kültürel gelişmelerine paralel olarak ele alındığı varsayılmıştır.

Özellikle kadınların eğitimi ve kamusal alandaki varlığı ile ilgili olumlu yöndeki gelişmelere romanlarda detaylı bir şekilde ele alındığı varsayılmıştır.

Sanatçı Çapa Öğretmen Okulu'ndan mezun olmuş ve öğretmenlik hayatına sınıf öğretmeni olarak başlamıştır. Bu sebeple incelenen romanlarda, ilköğretim öğrencilerinin okula ve eğitime bakışına, ilköğretimde yaşanan problemlere ve uygulanan eğitim sistemine dair gözlem ve değerlendirmelere yer verildiği varsayılmıştır.

Sınıf öğretmenliğinden sonra Gazi Terbiye Enstitüsü'nde eğitimine devam eden sanatçı uzun zaman liselerde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmıştır. Bu sebeple romanlarında ortaöğretim kademesinde uygulanan programlar ve yaşanan sorunlara yer verdiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışma Mükerrrem Kâmil Su'nun kadın ve genç kızlara yönelik romanları ile sınırlıdır. Sanatçının 1934-74 yılları arasında yayımlanmış yirmi bir romanı mevcuttur. Söz konusu eserlerin hepsinin ilk baskısına ulaşılmıştır.

Söz konusu eserler bütüncül şekilde yapısal özellikleri açısından değerlendirilmiş ve vak'a özetlerine yer verilmiştir. Çalışmanın ağırlığı eserlerin içerdiği eğitim unsurlarına verilmiştir.

1.6. Tanımlar

Roman: Araştırmacılar birbirlerinden farklı roman tanımları yapmıştır. Romanın nispeten yeni bir tür olması ve özellikle modern ötesi dönemde yaşadığı değişimler kapsayıcı bir tanım yapmayı güçleştirir. Roman tanımı yapan araştırmacılar türün çeşitli özelliklerini ön plana çıkarmayı tercih ederler. Özgül, tanımında romanın tür mü yoksa form mu olduğu sorusunu merkeze almıştır:

“Roman bir bakıma fiktif türlerin atasıdır, bir bakıma da tekne kazıntısı... Yola çıkarken, eğer romanın öncelikle bir tür olduğunu kabul etmişsek, onun “ fiktif türlerin atası”

olduğunu söylemek de kolaylaşacak; ama romanı önce bir form olarak görüyor isek o yapısının belirginleştiği tarihlerden bu güne kadar geçen kısa zaman dilimi bizi iki temel tespite götürür: Evvela , hiçbir form bir oluşum süreci yaşamadan ortaya çıkamaz; olsa olsa tarihin karanlık dehlizlerinde bu süreci takip edilemeyen formlar vardır.” (Özgül, 2010:10)

Özgül’ün, romana yaklaşım sürecini yapılandırmaya yönelik tanımı dikkat çekici olsa da araştırmacılar büyük ölçüde romanı bir tür olarak kabul etmiş ve çeşitli özelliklerini merkeze alan tanımlar yapmışlardır. Yapılan tanımların bir kısmı “roman (novel)” kelimesinden hareket eder:

“Ortaçağ’da iki değişik anlamıyla kullanılan roman kelimesinin sıfat olarak karşılığı Latince’den türemiş diğer diller olarak yer alır. İsim olarak da aristokrat ve bilginlerin kullandığı dilin dışında kalan mahallî diller, sonraları, halkın konuştuğu bölge dil ve halk için yazılmış her türlü eser yerine kullanılır.” (Aydın, 2002: 363)

Bu tanım ilk anda yüzeysel görünse de aslında roman türü ve halk arasında türün doğuşundan itibaren var olan ilişkiye dikkat çekmesi açısından önemlidir. Bu tanımda da görüldüğü üzere roman aristokrasinin değil halkın (aslında türün gelişim macerasına baktığımızda burjuvazinin) sanatıdır. Roman türünün burjuvazi ile ilişkisi de bu türün tanımı yapılırken üzerinde durulan konular arasındadır:

“Burjuva destanı, olarak roman, modern insanı anlamının ve anlatmanın yollarından birisidir.” (Tepebaşı,2019:7)

Roman tarihi ve roman- hayat arasındaki ilişki de yapılan roman tanımlarından bazılarının temelini oluşturur:

“Roman, batı edebiyatlarında Ortaçağ’dan beri görülegelen ve bütün hayatı kucaklayabilen bir türdür.” (Balcı, 2002:287)

MacKay roman tanımı yapmadan önce tanımı yapılacak herhangi bir kavramı, onu oluşturan parçalara indirgemenin tehlikesinden bahseder. Araştırmacıya göre romanı yalnızca teknik ve yapısal unsurlarının bir toplamı olarak tanımlamak, türün toplumsal, tarihsel, kültürel ve duygusal anlamını dışarıda bıraktığı için son derece yüzeysel olacaktır (MacKay, 2018:12). Araştırmacı bu açıklamadan sonra romanı şöyle tanımlar:

“Yani romanlar toplumsal varoluşla ilgili olarak, hatta aynı zamanda toplumsal varoluşun bireysel deneyimleriyle ilgili olarak hem öznel hem de öznelerarası olduğundan, bütün temel edebi türler içinde cemaatleri tasavvur etme ve ebedileştirmeye en güçlü biçimde ilişkilendirilen türdür.” (MacKay, 2018: 267).

Romanı, toplumu anlama ve anlatmadaki hatta bir toplum yaratmadaki gücü üzerinden tanımlayan araştırmacı içeriği ya da yapıyı değil işlevi merkeze almıştır. Roman türüne benzer bir yaklaşımı da Milan Kundera’da görmek mümkündür. Kundera romanı insanlığın gelişimi ve kendini tanıma mücadelesi üzerinden tanımlamıştır:

“Roman bütünüyle uzun bir sorgulamadan başka bir şey değildir. (...) bilinçdışını Freud’dan önce, sınıf mücadelesini Marx’tan önce tanımıştır. Fenomenoloji insan durumlarının özgün araştırılması. Hiçbir fenomenogla tanışmamış olan Proust’ta ne kadar görkemli fenomenolojik betimlemeler vardır.” (Kundera, 1989, 40-41)

Görüldüğü üzere roman türünün bütün özelliklerini kapsayan ayrıca işlevi ve önemini anlatan tek bir tanım yapmak çok zor olsa da kanaatimizce romanı: Karakter, zaman, mekân, vak’a, anlatıcı gibi unsurlarla insanın; doğayı, kendisini, toplumu tanıma mücadelesini; anlam arayışını ve benlik algısını çeşitli anlatım teknikleriyle ortaya koyan anlatıdır. Şeklinde tanımlamak mümkündür.

Popüler roman: Romanın bir türü olan popüler roman çoğunlukla kolay okunabilir olması üzerinden tanımlanmıştır.

Lekesiz’e göre popüler romanda “Gündelik hayattan seçilen konular entrika dozu yükseltilecek, okurda heyecan uyandıracak nitelikte sunulmuştur.” (Lekesiz, 2010:472) Yazar ayrıca popüler romanların okuyucu kitlesinin özellikle kadınlar ve genç kızlardan oluştuğunu ve yaratılan abartılı aşk sahneleriyle okuyucuları farklı hayatlara özendirdiğini belirtir. Popüler roman kavramını sadece aşk romanlarıyla sınırlamayan Lekesiz milli ve dini kahramanlara olağanüstü fonksiyonlar yüklenerek mazi severliğin ve geçmiş başarılarla avunmanın da bu türün kapsamı içinde olduğunu belirtir (Lekesiz, 2010:472).

Kanaatimizce popüler romanın ne olduğunu kavramak için onu edebî romandan ayıran özellikler üzerinde durmak kavramın netleşmesi açısından faydalı olacaktır.

Görüldüğü üzere araştırmacı popüler romanı iki temel özelliği üzerinden tanımlamış ve değerlendirmiştir. Bunlardan ilki eserlerin entrika dozunun yüksek olması ve okurda

heyecan uyandırmayı hedeflemesidir. Bu gerçekten popüler romanın önemli bir özelliğidir fakat edebî romanda bu özelliğin bulunmadığını düşünmek aşırıya kaçmak olacaktır.

Lekesiz'in üzerinde durduğu diğer özellik; ister romantik aşk sahneleriyle, ister mükemmel kahramanların maceralarıyla popüler romanın okuyucu için hayatın kaba ve keskin gerçeklerinden bir kaçış sağlamasıdır.

Umberto Eco da benzer bir yaklaşımdan hareket eder edebî roman yerine sorunsal roman adını verdiği yansıtmacı yaklaşımda öykünün sonunda okurun tatmin olamayacağı gibi yeni soru ve sorunlarla karşı karşıya kalacağını söyler: “*öykünün sona ermesi seyirci için yeni bir sorunun başlangıcını oluşturur. Gerek olay örgüsü gerek kahraman sorunsaldır: kitap sona erdiğinde okur yanıtı olmayan bir dizi sorunla karşı karşıya kalır.*” (Eco, Şubat 1995: 49)

Popüler roman ise tersine bütün soruları cevaplar ve öykü okuyucuyu tatmin edecek şekilde biter (Eco, Şubat 1995: 49).

Anlaşıldığı üzere Eco'ya göre popüler roman ve yansıtmacı roman arasındaki temel fark birinin kaçış, rahatlık ve tatmin sunmaya yönelik olması diğerinin ise okuru zorlayan, hırpalayan düşünmeye ve sorgulamaya sevk eden yapısıdır.

Kanaatimizce popüler roman tanımlanırken belirleyici unsurlardan biri de üretim süreci olmalıdır. Zira anlatılacağı gibi popüler romanın ortaya çıkışı 18. Yüzyılda kâğıdın ucuzlaması, okuma yazma oranının artması ve buna bağlı olarak yazarlık ve yayıncılığın son derece kârlı bir sektör haline gelmesi sayesinde olmuştur. Popüler roman ortalama okuyucunun istekleri ve beğenisi çerçevesinde oluşur. Bu sebeple edebî romanın biricik ve özgün olma gayreti popüler romanda tamamen tersine dönmüş ve kalıplaşmış özellikler gösteren kategoriler oluşmuştur. Bu kategorileri “gotik, romans, western, suç ve dedektif, bilim kurgu ve fantastik” (Uğur,2009,125) şeklinde sıralayabiliriz. Bu kategorilerin ortaya çıkması aynı özellikleri taşıyan, aynı şablona göre yazılan eserlerin okuyucuya sunulmasını sağlamıştır. Böylece yazma eyleminin önemli bir parçası olan yaratıcılık tam olarak ortadan kalkmasa da büyük ölçüde sınırlanmıştır:

“Kategorik edebiyat, yazarlar için de birçok kolaylık sağlamaktadır. Her formülün önceden belirlenmiş olan yapısına uyarak çok sayıda eseri üretmeleri mümkün

olabilmektedir. Bu yöntem özellikle romans türünde Barbara Cartland gibi kadın yazarların onlarca romanı birkaç ayda üretebilmesini sağlayabilmektedir.” (Uğur, 2009, 123)

Anlatılan özelliklerinden hareketle popüler romanı, ortalama okuyucunun istekleri ve beğenisi çerçevesinde şekillenen, okurda merak ve heyecan uyandıran, sorgulatmaya değil rahatlatmaya yönelik, belli karakter ve olay kalıpları çerçevesinde oluşturulan, temelde maddi kaygılarla yazılmış romanlar şeklinde tanımlayabiliriz.

2. ALAN YAZIN

Temelde insanın anlatma ihtiyacından doğan roman en genç edebî türlerden biridir.

Roman türünün ilk örneklerini XV. yüzyılda Fransız yazar Rabelais vermiştir. Ayyıldız'a göre "Bugünkü romanı hatırlatan ilk eser XVI. yüzyılda Rönesans'tan sonra Givoanni Boccacio tarafından yazılmış olan "Decameron"dur." (Ayyıldız 2011: 10) Fakat bağımsız öykülerin bir çatı altında birleştirildiği bu eser kanaatimizce roman değil hikâye türünün ilk örneği kabul edilmelidir. Miguel de Cervantes'in Don Quixote'u XVI. yüzyılın sonlarına doğru yazılmıştır ve eser, roman türünün ilk başarılı örneği kabul edilir. Eser ilk roman olmasının yanı sıra dünya edebiyatının en etkili eserlerinden biridir. Yazıldığı günden beri neredeyse dünyanın bütün dillerine çevrilmiş, çocuklar için özel baskıları yapılmış, sinema ve tiyatroya uyarlanmıştır. Ayrıca eser popüler kültür tarafından en çok alım yapılan romanlardan biridir.

XVII. yüzyılda Klasik akım içinde ortaya çıkan tek romancı ise Madame De La Fayette'tir. Bu yüzyılda İngiltere'de Daniel Defoe "Robenson Cruze"yu, Jonathan Swift "Guliver'in Gezileri"ni yazmıştır. Roman türünün henüz emekleme döneminde kaleme alınmış olmalarına rağmen bu iki eser bu güne kadar okunmaya ve değerlendirilmeye devam etmiş, tıpkı Don Quixote gibi popüler kültür tarafından alımlanmıştır. XVIII. yüzyılda, Cervantes'in açtığı gerçekçi yolda, roman sanatının gelişmesinin ilk öncüleri kabul edilen İngiliz romancılar Samuel Richardson (1689-1761) ve Henry Fielding'in (1707-1754) çalışmaları önemlidir (Ayyıldız 2011: 10-11-12).

Roman, bir tür olarak karakteristik özelliklerini Romantizm ve Realizm akımları sayesinde XIX. yüzyılda kazanmıştır. Bu gelişmenin temel sebebi aydınlanma ile başlayan süreçte Tanrı merkezli dünya algısından insan merkezli dünya algısına geçişin tamamlanmasıdır. Hatta G. Lukacs romanı "Tanrının bırakıp gittiği dünyanın bir destanıdır." (Lukacs, 1985:86) şeklinde tanımlar. Bu algı değişimi sosyal, teknolojik ve siyasi değişimlerin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Yeniden yapılanan toplum ve insanın değişen perspektifi elbette sanatı da doğrudan etkilemiştir:

“Romanın tarihsel gelişim süreci içinde destan, tragedya, masal vs. unsurlardan sıyrılarak 18. ve 19.yüzyıldan itibaren kapitalist toplumun gelişimi ve burjuva sınıfının ortaya çıkışıyla bağımsız bir tür haline geldiği görülmektedir.” (Aslan, 2011, 172)

Popüler romanın gelişiminin de bu dönemde başladığını söylemek mümkündür. 18 yüzyılda yaşanan endüstri devrimi sayesinde üretim araçları gelişmiş ve mallar eskisinden çok daha ucuza mal edilmeye başlamıştır. Kâğıt da bu konuda bir istisna değildir. Kâğıdın ucuza üretilmesi kitabın da ucuz mal olarak piyasada daha fazla tüketilmesine sebep olmuştur. Bu sayede kitap yazmak, basmak ve dağıtımını sağlamak ciddi kazanç getiren bir sektör haline gelir. Bu gelişmelerin doğal sonucu olarak basılan kitap sayısı her geçen gün artmıştır. Ayrıca bu dönem batıda okuma yazma oranlarının da hızla yükselmesi de kitap sektörünün gelişimini hızlandırmıştır.

Bu gelişim sadece basılan kitapların sayısını değil içeriğini de büyük ölçüde değiştirmiştir. Sektörün gelişebilmesi için okuyucunun beğenisine hitap edecek kitapların üretilmesi gerekliliği doğmuş, yayıncılar ve kitap tüccarları birbirinden çok farklı kitaplar basmış ve bunların ne kadar satıldığına bağlı olarak çok okunan türlere ağırlık vermişlerdir (Uğur, 2009, 120-121).

“Özellikle kâğıt kapaklı ucuz kitapların basılmaya başlanması kitap endüstrisinde bir devrim yaratmıştı. Bu sayede kitap fiyatları daha da düşmüş, on cent gibi düşük bir fiyattaki bu eserler tüm Avrupa ve ABD’de yaygın bir tüketici kitlesi bulmuştu. ABD’de “Dime Novel”, Avrupa’da ise “Paperback” adıyla anılan bu ucuz eserler popüler edebiyatın gelişip kitleler tarafından sevilmesinde başrolü oynamışlardı. Ucuz roman (Dime novel) terimi ilk olarak ABD’de Irwin P. Beadle adlı bir yayınevi sahibi tarafından kullanılmıştı. Beadle 1860 yılında bastığı kâğıt kapaklı ucuz kitap serisine Beadle’s Dime Novels adını vermişti. Ann Stephens tarafından yazılan Malaeska, the Indian Wife of the White Hunter isimli eser ilk ucuz romandı. Beadle’in ticari başarısını gören başka yayınevleri de aynı eserlerden basmaya başlayınca bu metinlerden onbinlerce üretilmeye başlanmıştı. Bu alanda eser veren Edward S. Ellis, Harrie Irving Hancock, W. Bert Foster, William G. Patten, Edward Stratemeyer gibi yazarlar ciddi başarılar elde etmişlerdi.” (Dizer, Sullivan, Schurman ,1996: 73)

Hem kitap sayısındaki artış hem de içeriğin dini ve eğitici eserlerden, dedektiflik, aşk, macera gibi konulara kayması kanaatimizce değişen okur kitlesiyle de yakından ilgilidir.

Üretimle zenginleşen orta sınıf yani burjuva sınıfı edebiyatın alıcısı konumuna gelmiş bu da içeriğin dramatik şekilde değişmesine sebep olmuştur.

Popüler romanlar çok okunmasına yazarı ve yayıncısına büyük paralar kazandırmasına rağmen uzun zaman akademilerin dışında tutulmuş, haklarında araştırma yapılmadığı gibi söz konusu eserlerin okuyucuları da entelektüeller tarafından hor görülmüştür. Bunun sebebini Veli Uğur şöyle açıklar:

“Üniversitelerde ve diğer okullarda popüler edebiyatın işlenmemesinin temel nedeni zaman içerisinde oluşan kanon anlayışıdır. Kanon, edebiyat içerisindeki seçkinciliği ifade eden bir yaklaşımdır. Kanona giren eserler edebiyat çalışmalarının merkezine alınırken, kanon dışı olanlar “ikincil edebiyat” niteliğinde görülerek değerlendirmeye tâbi tutulmazlar. 1950’li yıllara kadar polisiye, bilim kurgu gibi popüler edebiyat ürünlerinin, tüm dünyada büyük satış rakamları yakaladıkları halde akademik alanda ihmal edilmelerinin nedeni, geçmişten gelen bu kanon anlayışıdır. Bu tarihten itibaren ise edebi çalışmaların alanı genişlemeye ve popüler edebiyat ürünlerini de içermeye başlamıştır.” (Uğur, 2009, 60)

Bu yaklaşım değişikliğinin temel sebebi kanaatimizce postmodern yaklaşımın güç kazanmasıdır. Bütün değer ölçülerini reddeden postmodern yaklaşımın eşitlikçi ve çok sesli yapısı akademilerde daha önce yer verilmeyen popüler edebiyatın görünürlüğünü arttırmıştır.

XX. yüzyılda roman türü gelişimini sürdürmüş dönemin ruhunu oluşturan sosyal ve teknolojik gelişmeler de romana yansımıştır. Ayrıca bu dönemde sanatçılar bilinç akışı gibi yeni anlatım metotları geliştirmiştir. İnsanın psikolojik yapısı ve iç dünyası kullanılan yeni tekniklerle çok daha başarılı şekilde anlatılmış; roman türü insanın benlik ve toplum algısını yansıtmayı sürdürmüştür. Bu dönem romancıları arasında Amerikan edebiyatından John Steinbeck Ernest Hemingway; Alman edebiyatından Thomas Mann, Erich Maria Remarque; Fransız edebiyatından Andre Mourois, Jaun Paul Sartre, Albert Camus sayılabilir (Ayyıldız 2011: 12).

Bilindiği üzere roman türü Türk Edebiyatına roman Tanzimat döneminde girmiştir. O döneme kadar romanın yerini diğer eserler tutmuştur. *“Bu eserler manzum olsun, mensur olsun bir olayı anlatan tarih, masal, efsane, destan vs. gibi tahkiye (anlatı) esasına dayanan türlerdir.” (Kavruk 1998: 7).*

Türk aydınının ve okuyucusunun roman türüyle ilk karşılaşması çeviriler yoluyla olmuştur. Bu çeviriler belli bir sistem dâhilinde değil çeviriyi yapanın kişisel zevkleri doğrultusunda belirlenir. Bu sebeple Türk romanının ilk kaynağı batıdan gelen dağınık eserlerdir. Tanpınar bu durumu şöyle anlatır:

“...büyük tesirler yine bu nadir ve tesadüfî tercümeletr etrafında oluyordu. Telemaque’ın tercümesinin edebiyatımızda büyük tesiri olduğu iddia edilemez. Yusuf Kamil Paşa’nın üslûbu eski inşayı en lüzumsuz zamanda diriltmişti. Bununla beraber Yunan mitolojisine ve o kaynaktan gelen bazı hayâllere bu piyesle açıldığımızı da unutmamak icap eder. Memlekette hikâye (fiction) ile realite arasında alâka hakkındaki mevcut fikri değiştirmiş, üstelik bize Yunan mitolojisinin bir tarafını açmıştı. Bu ilk tercümeletr arasında, roman nevinin bugün hakikaten büyük tanıdığımız numunelerin pek az bulunması ya yukarıda bahsettiğimiz tesadüfiliğin en iyi delilidir. Filhakika ne Cervantes, ne Balzac, ne Stenhal, ne Dickens bu devirde Türkçeye nakledilmemişlerdir. Yalnız Hugo’nun roman nevinin dönüş noktalarından biri olan Sefiller’i hülâsa suretiyle verilir.” (Tanpınar, 1988, 287)

Sanatçılar bu örneklerden hareketle kendi eserlerini oluştururlar. Tanzimat romanında büyük ölçüde görücü usulü ile evlilik, batılılaşmanın yanlış anlaşılması, köy hayatı, kölelik konuları ele alınır.

Dönemin roman algısını Korkmaz şöyle anlatır:

“Tanzimat yazarları romanın gerçeği vermesi gerektiği görüşündedirler. Çünkü amaçları toplumsal yarar sağlamaktır. Namık Kemal’e göre roman, toplumsal yarar sağlamak için bir araçtır; yararlı bir eğlencedir. Romanda gerçekçilik önemli olmasına rağmen romantizmin etkisinde de kalınmıştır.” (Korkmaz 2011: 77-78).

Türk edebiyatında popüler roman edebî romanla birlikte doğmuştur denebilir. Ahmet Mithat bizde popüler romanın ilk temsilcisi sayılabilir. Sanatçı çoğunlukla yüzeysel maceraları akıcı bir dille kaleme alır. Oldukça da üretken olan yazar dönemin şartlarına göre geniş okuyucu kitlelerine ulaşmayı başarır.

Lekesiz, Türkçe popüler romanı Ahmet Mithat’la başlatmakla kalmamış Türk romanını bütün olarak bu çerçevede değerlendirmiştir:

“Türkçe popüler romanın hangi yazarlarla başladığını, geliştiğini ve bu güne geldiğini tespit etmek mümkün olmamakta, toptancı bir bakışla Ahmet Mithat Efendi’den

Orhan Pamuk'a yerli roman macerasının gerçekte popüler (itibarî) roman macerasından ibaret olduğu rahatça ileri sürülebildiği gibi” (Lekesiz, 2010,:465-466)

Tanzimat'tan sonra batılılaşma büyük hız kazanmış ve Servet-i Fünun romanı hem batı romanı hem de ilk dönem eserleri üzerine inşa edilmiştir. Bilindiği gibi bu yaklaşımın temel özelliklerinden biri elitist oluşudur. Servet-i Fünûn döneminde eser veren Halid Ziya başta olmak üzere Mehmed Rauf, Hüseyin Cahit, Ahmet Hikmet gibi yazarlar çok okunmak ya da halkı yönlendirmek amacıyla değil estetik kaygılarla yazmışlardır. Dönemin yazarları ilk dönem romantizminden büyük ölçüde sıyrılmış ve realizm ile natüralizm akımlarından etkilenmişlerdir (Baş 2010: 360).

Servet-i Fünun edebiyatı faaliyette olduğu 1896-1901 tarihinde baskın sanat anlayışını belirlemiştir. Hatta 1908 sonrası itibarlarını sürdüren yazarlar genç sanatçılar üzerinde belirleyici etkiye sahip olmayı sürdürmüşlerdir. Fakat aynı dönemde yazmış olmasına karşın bu akıma dâhil olmamış sanatçılar da vardır:

“O döneme kadar teknik olarak kusurlu olan Türk romanı Servet-i Fünun Edebiyatında özellikle de Halit Ziya'yla birlikte artık teknik kusurlardan arınır. Halit Ziya, Türk romanını ele aldığı anda Ahmet Mithat'ın ve onun izinden gidenlerin olaya ve maceraya dayanan, faydacılık amacı güden, özentisiz bir üslupla yazılmış, sağlam bir teknikten yoksun eserleri vardı.” (Baş 2010: 360)

Baş'ın özentisiz bulduğu ve Ahmet Mithat'a bağladığı bu romancılar Hüseyin Rahmi ve Ahmet Rasim gibi sanatçılardır. Söz konusu sanatçıların Servet-i Fünun romancılarından ayrıldıkları noktalar arasında ilk dikkat çeken elbette dil kullanımıdır. Bunun dışında “özentisiz” kabul edilen bu eserlerde ağırlık olay örgüsüne ve merak unsuruna verilir.

Millî Edebiyat döneminde Servet-i Fünûn ve Fecr-i Atı'nın yapay dil ve anlatımı bir yana bırakılmış konuşma dili romana egemen olmaya başlamıştır. Ayrıca yazarlar halkı ilgilendiren konulara yönelmişlerdir. Dönemin belli başlı yazarları romanlarda ve hem İstanbul'un, hem Anadolu halkının yaşamını, sorunlarını işlemeye başlamışlardır (Güneş 1998: 69).

Millî edebiyat romancılarının ortak özellikleri; toplumun ve kişinin sorunlarını dengeli olarak dile getirmek, vatan ve millet sevgisini romantik duygularla beslemek, millî değerlere sempati ile yaklaşmak biçiminde özetlenebilir. Başlangıçta Fecri ati topluluğuna bağlı olarak

hareket ettikten sonra “Yeni Lisan” makalesindeki memleketten bahseden edebiyat oluşturma çizgisinde birleşmişlerdir. Bu birleşim; romanın konusunu, dilini etkilemiştir (Güneş 1998: 69).

Milli Edebiyat döneminden Cumhuriyet dönemine geçildiğinde yazarlar toplum gerçeklerini yansıtmaya, sorunlarına çözüm getirmeye çalışırlar, fakat daha çok gördüklerini, gözlemlediklerini yansıtmak çizgisinde kalırlar. 1930-1940 yılları arasında yazarlar toplum gerçeklerini, II. Abdülhamit döneminden başlayıp, Birinci Dünya Savaşı yıllarını konu olarak işlerler (Güneş 1998: 69).

1940'lı yıllarda romanlarda İkinci Dünya Savaşı ve toplumsal kaygı ağırlık kazanır, toplumsal konular çeşitlenir. Edebiyatımızda ‘köy edebiyatı’ başlar, köy ve köylünün sorunları dile getirilir. 1960-1980’li yıllarda toplumcu genç yazarlar konuları çeşitlendirirler, geçirilen siyasal, toplumsal ve ekonomik değişmeler, bunların sonuçları ele alınır (Oktay 1993: 133).

Çalışmada Mükerrerem Kâmil Su’nun doğduğu yıl olan 1904 yılından son romanını tamamladığı 1974 yılına kadar olan zaman dilimi arka plan alınarak eserlerindeki eğitim konusu, eğitimi ele alış biçimi incelenecektir. Mükerrerem Kâmil Su, idealisttir. O Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı tam bir Cumhuriyet kadını, Cumhuriyet aydınıdır. Sadece İstanbul’da öğretmenlik yapmamış Anadolu’da da çalışmış ve toplumu yakından izleme fırsatı bulmuştur.

2.1 Mükerrerem Kâmil Su’nun Hayatı (1904- 1997)

Mükerrerem Kâmil Su 1320/1904 Bursa doğumludur. Eşi Kâmil Su 1906 doğumludur ve doğum tarihi sıklıkla eşi ile karşılaştırılmaktadır.

Annesi Hatice Hanım, “babası eski Nafia Nezareti Müfettişlerinden Halil Hulusi Bey’dir. İlk tahsilini İstanbul Taşmekepe’te, Orta Tahsilini Çapa Kız Öğretmen Okulu’nda yaptı. Önce Balıkesir’e bağlı Burhaniye ve Edremit kazaları öğretmen ve başöğretmenliklerinde bir süre bulundu. Daha sonra Balıkesir’de müdür muavini ve musiki öğretmeni, Karabey ve Altı Eylül okullarında da başöğretmen olarak çalıştı.1936’da Ankara’da Gazi Terbiye Enstitüsü’nde açılan Türkçe ve edebiyat imtihanına girdi. Bunun üzerine Balıkesir Lisesi Türkçe Öğretmeni oldu.” (Yazar, 1939: 15)

Mükerrem Kâmil Su'nun hayatı Bursa, Balıkesir, İstanbul ve Ankara'da geçmiştir. Sanatçının ilk çocukluk yılları ile ilgili elimizde neredeyse hiç bilgi bulunmaz. Yalnız torunu Mehmet Ali Tanaydı kendisi ile yaptığımız görüşmede babaannesinin "Ben bütün romanlarımda kendimden bir parça bahsetmek yerine Kara Kız romanında kendimi anlattım." Dedliğini aktarır. 1977 yılında yayımlanan Kara Kız romanı, eserin başkahramanı Asiye'nin gözünden anlatılır. Kimi problemler olmasına karşın mutlu bir aile hayatı ve mutlu bir çocukluğu resmeder. Özellikle babasından büyük sevgiyle bahseden yazar aralarındaki ilişkinin sevgi ve anlayışa dayalı olduğunu anlatır. Sanatçının eserlerinde de baba-kız ilişkileri genellikle sevgi dolu anlatılmıştır. Hiçbir eserinde baba-kız çatışmasına yer verilmemiştir.

Sanatçı Çapa Kız Öğretmen Okulu mezunudur. Bu okuldaki yılları İstanbul'un İngiliz işgaline rastlar. Yazar, aydın bir genç olarak işgal yıllarının sıkıntısını yaşamıştır. Onun Millî Mücadeleye duyduğu büyük saygı ve Cumhuriyet değerlerine içten bağlılığı biraz da işgalin acısını tecrübe etmesinden kaynaklanır. Ayrıca sanatçıda baskın bir bağımsızlık duygusu vardır. Kadınlara ve genç kızlara yönelik eserlerinde çeşitli şekillerde millî ve ferdî bağımsızlığın önemini vurgular. Onun bu tutumunu da yetiştiği dönemin şartlarıyla ilişkilendirmek mümkündür. Sanatçı edebiyatla ilgilenmeye de bu dönemde başlamıştır. Verdiği bir röportajda yazıya başlamasını şöyle anlatmıştır:

"Okuldayken yazı yazmayı severdim. Özellikle son sınıfa geldiğimde küçük hikâyeler yazıyordum. Edebiyat öğretmenim bana değil ama başka sınıflarda, ilerde iyi bir yazar olacağımı söylemiş. Bir kompozisyonuma da "Geleceğin Halide Edip'ini selamlıyorum." yazmıştı. Mezun olduğum gün elini öptüğümde on beş yıl yazı yazmamamı önerdi. "Çok oku gözlemci ol, kendini yazmaya hazır hissettiğin zaman yaz." dedi. Bu öneri beni biraz sarstı. Çünkü yazmayı çok istiyordum. Öğretmen olarak yetiştirilmişim mesleğime devam ettim." (Demirtepe, Eylül 1984:71)

1926 yılında mezun olan sanatçı Balıkesir 6 Eylül ilköğretim Okulunda sınıf öğretmeni olarak göreve başlamıştır. Mükerrem Kâmil Su, öğretmenin tavisyesine rağmen biraz da zorunluluktan yazı hayatına Balıkesir'de başlar. Okullar birleşerek Çocuk Esirgeme Kurumu yararına bir tiyatro sahnelemeye karar verirler. Fakat bir türlü sahnelenecek eser bulunamaz. Bunun üzerine Mükerrem Kâmil Su, *Köy Öğretmeni* isimli bir oyun yazar, oyun çok beğenilir hatta izleyenler yazarın Reşat Nuri olduğunu zannederler. Eserin yazarının genç öğretmen olduğu anlaşılınca Balıkesir'in yerel gazetesi Türk Dili'nin sahibi bizzat Mükerrem

Kâmil Su'dan gazetesinde yazmasını ister. Sanatçının yazı hayatı böylece başlamış olur (Demirtepe, Eylül 1984: 71).

Sanatçı ilk evliliğini de mezun olur olmaz Sadi Tanaydı ile yapmıştır. 1926 ve 1927 yıllarında bu evlilikten Sedat ve Serap adında iki çocuğu dünyaya gelmiştir. Çok genç yaşta yapılan bu evlilik, peş peşe doğan iki çocuğa rağmen çok uzun sürmez. 1928 yılında Mükerrerem Kâmil Su henüz 24 yaşında, bebeklik çağında iki çocuğu olmasına rağmen evliliğini bitirme kararı alır. Boşanmadan sonra oğlu Sedat Mükerrerem Kâmil Su ile kalırken kızı Serap babası Sadi Tanaydı'ya verilmiştir. Onun hayatındaki bu travma eserlerine de geniş ölçüde yansımıştır. Sanatçının hemen bütün romanlarında çeşitli sebeplerle evliliğini bitirmek zorunda kalan kadınlara yer verilir. Bu kadınların hayatlarını sürdürmek ve çocuklarını yetiştirmek için verdikleri mücadele anlatılır.

Sanatçı ikinci evliliğini 12 Eylül 1933 tarihinde Kâmil Su ile yapar. Geçirdiği zor günlerden sonra bu evlilikle gerçek hayat arkadaşını bulmuş ve 28 Mart 1984 tarihinde kocasını kaybedene kadar mutlu ve huzurlu bir evlilik hayatı sürmüştür. Bu evliliğinden çocuğu yoktur. Bulgaristan göçmeni olan Kâmil Bey, tarih öğretmenidir. Milli Eğitim Bakanlığı'nda müfettişlik yapmıştır ve Talim Terbiye Kurulu üyeliği görevini üstlenmiştir.

1938 senesinde Kâmil Bey öğrenci müfettişi olarak Berlin'e atanır. Çift bir seneye yakın Almanya'da kalır. İkinci Dünya Savaşının çıkacağı anlaşılınca 1939 yılında geri dönerler. Almanya günleri de sanatçının eserlerinde yer bulmuştur. Mükerrerem Kâmil Su, Almanya'dan bahsederken oradaki sanat faaliyetlerine değinmiştir.

Mükerrerem Kâmil Su 1939 yılında Ankara'ya tayin olur ve emekli olduğu 1957 yılına kadar Ankara'da Ankara Cebeci Orta Okulu, Ankara Dördüncü Orta Okulu ve Ankara Kız Lisesinde Türkçe öğretmenliği ve başöğretmenlik görevlerini yürütür. 5-14 Şubat 1953 tarihinde o zamanki görev yeri olan Ankara Kız Lisesini temsilen V. Millî Eğitim Şurasına da katılmıştır. Sanatçı emekli olduktan sonra eşiyle birlikte çok sevdiği Almanya'ya seyahate çıkmıştır.

Güzel bir seyahatle başlasa da Mükerrerem Kâmil Su'nun emeklilik hayatı 1984 yılına kadar yoğun sayılabilecek çalışmalarla geçmiştir. 1957 yılında emekliliğinin hemen ardından dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından Ankara Radyosu'nda Çocuk Saati programının yöneticiliğine atanan sanatçı 1960 ihtilaline kadar üç yıl bu görevi sürdürmüştür. 1960 ihtilalinden sonra eşi Kâmil Su'nun görev yeri değişir ve aile İstanbul'a taşınır.

Sanatçı emekli olduğu 1957 yılında ders kitabı olarak okutulmak üzere *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* kitabını yazar. Mükerrerem Kâmil Su ders kitapları yazmayı bu tarihten sonra da sürdürmüştür. 1982 yılında *Ortaöğretim Kurumları T.C. İnkılap Tarihi*, 1984 yılında *Lise ve Dengi Okullar İçin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*, 1986 yılında *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* kitaplarını yazmış bütün bu eserler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılmış ve okullarda ders kitabı olarak okutulmuştur.

Mükerrerem Kâmil Su, son derece çalışkan bir araştırmacı ve üretken bir yazardır. Çocuk Saati programını sürdürürken de ders kitapları üzerinde çalışırken de roman yazmayı sürdürür. Fakat 1969'da kızı Serap Tanaydı'yı, altı yıl sonra 1975'te oğlu Sedat Tanaydı'yı kaybeder. Yaşadığı bu büyük kayıplar onu derinden etkiler. Ülkü Demirtepe'ye verdiği röportajda bu iki kayıptan duyduğu ızdırabı dile getirmiş özellikle 1984'te eşini de kaybettikten sonra hayatını sürdürmekte çok zorlandığını, dışarı bile çıkamadığını anlatmıştır (Demirtepe, Eylül 1984:71).

Sanatçının diğer uğraşlarının yanında Balıkesir Türk Dili Gazetesinde başlayan süreli yayın yolculuğu yine Balıkesir'de yayımlanan Kaynak Dergisi ile devam etmiş, yazar, ilerleyen yıllarda da Yarım Ay, Okul ve Öğretmen, Resimli Ay dergilerinde hikâye ve makaleler yazmayı sürdürmüştür. Mükerrerem Kâmil Su ilerleyen yaşına rağmen 1970- 85 yılları arasında Ankara'nın yerel gazetesi Havadis'te köşe yazarlığı yapmıştır. Sanatçının torunu Mehmet Ali Tanaydı kendisiyle yaptığımız görüşmede; onun bu yazıları daktilosunda yazdığını ve gazeteye kendisinin götürdüğünü aktarır. Sanatçı, köşe yazıları hazırlayarak kaleminin körelmesine engel olduğu kanaatindedir. Ayrıca bu faaliyeti sayesinde sarı basın kartı da geçerliliğini kaybetmez. İlerleyen yıllarda sarı basın kartı şeref basın kartına dönüştürülmüştür.

Sanatçının, çalışmayı sürdürmesine karşın ilerleyen yaşlarında; “Benim emeklilik sürem çalışma süremi aştı devlete yük oluyorum.” Dediğini torunu Mehmet Ali Tanaydı aktarır. Bu cümle onun nasıl bir sorumluluk duygusuyla yazdığını ve yaşadığını ortaya koymasından dikkate değerdir.

1985 yılından sonra evine kapanan ve neredeyse bir inziva hayatı süren sanatçı 1995 yılında torunu Mehmet Ali Tanaydı'nın yanına İstanbul'a taşınmış ve yakalandığı kronik myelosifer hastalığı sebebiyle 23 Temmuz 1997 tarihinde Çapa Tıp Fakültesi Hastanesinde

arkasında pek çok eser, öğrenci ve okur bırakarak hayata gözlerini yummuştur. Vasiyeti üzerine çocuklarının yanına Ankara Cebeci Mezarlığına defnedilmiştir.

Torunu Mehmet Ali Tanaydı'nın aktardığına göre: 2005 senesinde Ankara Radyo Evi'nin müzeye dönüştürülme projesi gündeme gelmiştir. Tanaydı da O yıllarda Ankara Radyo Evi müdürü Osman Bülent Bey ile görüşüp babaannesini Mükerrerem Kâmil Su'nun 1957-1960 yıllarında Çocuk Saati Programı'ndan sorumlu olduğunu söylemiş ve "madem Ankara Radyosunda çalışanlara bir köşe yapıyorsunuz ben de babaannemin daktilosunu kitaplarını ve bir tane de büyük boy fotoğrafını getireyim onun için de bir köşe yapalım" teklifinde bulunmuştur. Müdür Bey bu teklifle çok ilgilenir fakat ilerleyen günlerde tayini çıkınca proje rafa kaldırılmıştır. Bu süreçte Mükerrerem Kâmil Su'nun oğlu tarafından ciltlenen 33 tane kitabı ve sanatçının yazılarını yazdığı daktilosu ayrıca fotoğrafı kaybolmuştur. Babaannesinin hatırasına büyük saygı ve sevgi duyan torunu manevi değeri çok yüksek olan bu kayıpların yasını tutmaya ve onları aramaya bugün bile devam etmektedir.

2.2. Edebî Yönü

Edebiyatın hemen her alanında çalışmalar yapan ve eserler kaleme alan Mükerrerem Kâmil Su çok yönlü bir yazardır. Onun edebî yönünü değerlendirmeye başlamadan önce eserlerinin listesini vermek sanatçının edebiyat tarihine katkısını daha gerçekçi değerlendirebilmek için gereklidir:

Mükerrerem Kâmil Su'nun Eserleri

Hikâye Kitapları

1. Gizlenen Acılar
2. Bir Avuç Kül

Çocuk Hikâyeleri:

1. Yuvasız Çocuk
2. Meksika Bataklıklarında
3. Okumaya Başladım
4. Doğan'ın Kamp Hatıraları
5. Sakarya Yollarında
6. Malazgirt Zaferi
7. Millet Malı Ankara
8. Vatan Toprağı Ankara

Çocuk Romanları:

1. Mutluluk
2. Olaylar Gemisi
3. Ata'nın Romanı
4. Karakız
5. Küçük Dünyalar
6. Dragos'ta Tatil

Masalları:

1. Batı Hikâyesi (Parmak Çocuk)
2. Masal Dünyası

Radyo Çocuk Piyesleri:

1. Bir Ad Koyma Töreni
2. Bu Vatan Hepimizin
3. Kahramanlar Mektebi
4. Küçük Oğul
5. Senin Gibi Bir Anne
6. Toplantı Dönüşü

Ders Kitapları:

1. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi
2. Tarihte Türk Kadını Ankara
3. Kurtuluş Savaşı Başlarken Ankara
4. Atatürk Bizimle
5. En Büyük Türk'ten Bize
6. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük
7. Ortaöğretim Kurumları Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi
8. Lise T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük
9. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük
10. Lise ve Dengi Okullar İçin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve

Atatürkçülük

Sadeleştirmeleri: (Hüseyin Rahmi Gülpınar)

1. Dirilen İskelet
2. Toraman
3. Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?
4. Muhabbet Tılsımı

5. Aşk Batağı (Bir Muadele-i Sevda,)
6. Şık
7. Sevda Peşinde
8. Nimetşinas, Hakka Sığındık, Meyhanede Kadınlar [Hikâyeler]
9. Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?
10. Meyhanede Kadınlar
11. Kaderin Cilvesi

Sanatçı döneminde çok okunan popüler eserler kaleme almış olmasına rağmen ciddi bir mesaj kaygısı taşır. Onun eserlerini İnci Enginün şöyle değerlendirmiştir:

“Mükerrem Kâmil Su da öğretmen yazarlardandır. Millî Mücadele dönemini eserlerinde işleyen yazar okuyucularına toplum değerlerini telkin eder. Eserleri önce tefrika edilmiş, sonra birkaç kere basılmıştır.” (Enginün,2013:320)

Nihat Sami Banarlı da onun sanatçı yönünü anlatırken toplumsal duyarlılığı ve Türk diline katkısı üzerinde durmuştur:

“(...) İsimli tanınmış eserlerinde; his ve heyecan cümleleriyle ve gönül maceralarıyla başlayıp daha zengin bir san’at, bir bilgi ve fikir malzemesiyle olgunlaşan ve süratle içtimâileşen bir ilerleyişi vardır.

Bu değerli kadın romancımızın fikrî hayatındaki sür’atli gelişmelerdir ki onun yeni eserlerine daha sağlam bir tefekkür ve müşahede mahsulü olabilmek değeri ilave etmektedir. Mükerrem Kâmilin son romanlarındaki insan ve cemiyet muammasının bilgili ve düşündürücü tahlik ve hâdiseleriyle, insan ruhunun çeşitli sarsıntularıyla değerlendirilmiş sahifeler, bu hakikatin kuvvetli dedilleridir.

Her halde bugünkü Türk dilinin zevkli mimarları arasında özel bir mevkiin sahibi olan Mükerrem Kâmil Su imzası, roman ve hikâyemizin yarınuna gün geçtikçe daha olgun eserler kazandırmış bir san’at merhalesine ulaşmış bir durumdadır.” (Banarlı,1983:1236)

Sanatçının edebî yönünü bütüncül olarak değerlendirebilmek değerlendirmek için onun hikâyelerinin, masallarının, çocuklara yönelik romanlarının ve tiyatro eserlerinin de ayrıntılı şekilde incelenmesi gerekir. Fakat bu çalışmanın kapsamı sadece sanatçının yetişkinlere yönelik yirmi bir romanı ile sınırlı olduğu için değerlendirmeler bu eserler üzerinden yapılacaktır.

Sanatçının romanları çoğunlukla 200-300 sayfa arasındadır. *Yalnız Sevgim ve Izdırabım* 190, *İhtiras*, 300 sayfadan oluşur. Göreceli olarak kısa tutulması eserlerin kolay okunmasına hizmet etse de zaman zaman vak'anın çözülmesini hızlandırmak için büyük tesadüflere ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum eserlerin gerçekçi yapısına zarar verir. Oysa romantik maceralar üzerine kurulmasına karşın eserler aile ve toplum yapısına dair çok gerçekçi tespitler içerir. Yapısal bir tutarsızlık olarak değerlendirilebilecek bu tutum kanaatimizce yazarın bir taraftan öğretmen sorumluluğuyla okuyucusunu yönlendirmek istemesi, diğer taraftan ise popüler bir romancı olarak belli şablonlarla oluşturduğu eserlerini okuyucunun beklentileri çerçevesinde hızla üretmeye çalışmasının sonucudur.

Romanlar büyük ölçüde hareket üzerine kurulmuştur. Çok az tasvir içerirler ve neredeyse hiç psikolojik tahlil içermezler. Tasvirler çoğunlukla olayların geçtiği mekânı belirtmekten ibarettir. Sanatçı, karakterlerinin ruh hallerini yansıtmak ya da eserine bir atmosfer oluşturmak için tasvir kullanma yoluna gitmemiştir. Bu da eserlerin okuyucuda uyandırdığı duygusal etkiyi büyük ölçüde azaltmıştır. Psikolojik tahlillere hiç yer verilmemiş karakterlerin duyguları kısaca özetlenmiş, seyrek olmakla beraber zaman zaman iç monolog yöntemiyle karakterin iç dünyası okuyucuya aktarılmıştır:

“İlk mektebe ait olanları böyle uçup gidenlerden. Orada top oyunları, rontlar, bahçede halka oluşlardan başka içimde bir şey canlanmıyor. / Orta mektepte iken edebiyata merak sarışımı hatırlıyorum. Elime hangi kitap geçerse hemen okuyuşum. Güzel şiir okuma merakım. Bu sevginin tesiri ile Türkçe hocama bağlanışım. / Muallim mektebine girdiğim zaman mektebe alışmak için duyduğum yabancılık ve zorluk. Renk renk arkadaş başı... Beraber çalışmalar, gezmeler, tenis, voleybol, dans, mütalaa saatlerinde yaptığımız yaramazlıklar. Müsamere, konserler, kır gezintileri... bütün bunlar renkli şeritler gibi önümde uzayıp kıvrılıyor, yine birbiri üstüne sarılan bir yumak gibi kalbime gömülüyor.”
(Su,1938:62)

Okuyucunun karakterle bağ kurmasını kolaylaştıran bu kısımlar esere de bir derinlik kazandırır.

İncelenen metinler büyük ölçüde vak'a üzerine kurulmuş olsa da yazar beklendiği gibi kısa kesin cümleler yerine oldukça şiirsel bir dil kullanır:

“Etekleri ağaç dallarında parçalanan, parmakları dikenli gül fidanları arasında kanayan, abuk sabuk konuşmaktan ve olur olmaz her şeye gülmekten başka bir şey bilmeyen

cahil kızı; okul sıralarından savaşa atılmış, yine tecrübesiz bir adama, bütün görgüsünü mektep sıraları ile düşman siperi arasında edinen bir askere verdiniz. Küçük kız sızlanmadan, surat asmadan, hatta ürkmekten elini verdiği adamdan sevmeyi, saymayı, düşünmeyi, bağlanmayı ve vazife ismi altında toplanan birçok şeyin bir araya gelerek yuva çatısına esas olan büyük kuvvetini öğrendi.” (Su,1939:119)

Eserlerde bileşik cümleler ve artarda sıralanmış sıfatlarla genişletilmiş cümleler çoğunluktadır. Eserlere ağır bir ritim katan bu cümle yapısı romanların atmosferini oluşturan ana unsurdur. Bu zarif cümleler sayesinde eserler alelade aşk romanları olmaktan çıkar ve okuyucunun dil zevkinin gelişmesine de katkı sağlar.

Eserlerde oldukça basit bir yapı kullanmayı tercih eden yazar, mekân gibi zamanı da olabilecek en sade şekilde kullanmış, olayları kronolojik bir sırayla anlatarak zamanı düz bir çizgide tutmaya dikkat etmiştir. Karakterlerin geçmişleri de kısaca özetlenerek eserin devamlılığı sağlanır:

“Ahmet üç gündür okula gelmiyordu... O, bir piçi benimseyen mektep hocasını affedecek yaratılıştaki bir adam olmadığını dik ve korkunç ses ile söylerken kendimi dokuz sene evvel Leyla'nın babasının karşısında titreyen genç mektep mezunu sandım. Günden güne köylünün de niçin benden yüz çevirmiş olduklarını öğrendikçe tüylerim diken diken oluyordu. Seni benimsememi, sana kucak açmama hoş görmeyen insanlar, beni iğrenç ve pek bayağı bir maceranın kahramanı olarak dile düşürmüş; uzak yakın birçok köye de bu çirkin dedikoduyu duyurmuşlardı. Onların görgüsüz, bilgisiz kafalarına kim bilir hangi zalim adam bu çirkin şüphe tohumunu serpmiştir. Onlara göre Emine'nin hayatını allak bullak eden, yüz karası ile ölümüne sebep olan bu adam bendim. Çünkü böyle olmasaydı elin piçini ne diye evime alacaktım; bin türlü eziyete katlanarak, masrafa girerek onu büyütme çalışacaktım.”
(Su,1942:31)

Sanatçının, okuyucu kitlesini dikkate alarak, yüzeyde kalan, okuyucusunun güzel vakit geçirmesini ve kolayca dersler çıkartmasını sağlayacak eserler yazdığını söylemek mümkündür. Yine de onun eserlerini sadece basit aşk romanları olarak değerlendirmek sanatçıya haksızlık etmek olacaktır. Okuyucusunun yaşamına dokunmak, ona bir amaç vermek için gösterdiği çaba sanatçının hem karakter yaratma hem de vak'a oluşturma sürecinde belirleyici unsur olarak karşımıza çıkar. Bu durum onun eserlerine fikrî bir derinlik katmıştır. Ayrıca Türkçe öğretmenliği yapan, ders kitapları, roman, hikâye, tiyatro ve masallar

yazan sanatçı dile son derece hâkimdir. Karakterin ruhunu yansıtan şiirsel cümleleri onun üslubunun en önemli özelliğidir. Banarlı'nın onu Türkçenin mimarları arasında kabul etmesinin en önemli sebebi de kanaatimizce basit bir vak'a yapısı üzerine kurulmuş yüzeysel bir romana bile bir derinlik duygusu ve atmosfer katan dil kullanımındır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi başlıkları altında araştırma süreci anlatılmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Mükerrem Kâmil Su'nun Romanlarında Eğitim Meselesi isimli bu çalışmada nitel (kalitatif) araştırma yöntemi uygulanacaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılacaktır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187).

Araştırma modeli, tarama modelidir. "Tarama modeli, geçmişte ya da günümüzdeki bir durumu var olduğu şekliyle betimleyen, öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür" (Bahtiyar ve Can; 2016) Araştırmada yazarın, yetişkinler için olan yirmi bir romanı; eğitim, eğitim unsurları ve eğitimci karakter açısından taranıp analiz edilecektir.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Mükerrem Kâmil Su'nun gazete ve dergilerde yayınlanan röportajları, yazıları, torunu Mehmet Ali Tanaydı'nın verdiği bilgiler ve yetişkinler için yazdığı romanları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Mükerrem Kâmil Su'nun yetişkinler için yazdığı 21 romanı oluşturmaktadır.

- 1- Sevgim ve Izdırabım (1934)
- 2- Bu Kalp Duracak (1935) Semih Lütfü Erciyas Kitabevi
- 3- Dinmez Ağrı (1937) Semih Lütfü Erciyas Kitabevi
- 4- Sus Uyanmasın (1939) Semih Lütfü Erciyas Kitabevi
- 5- İstiranca Eteklerinde (1939) Semih Lütfü Erciyas Kitabevi
- 6- Çırpınan Sular (1941) Semih Lütfü Erciyas Kitabevi
- 7- Ateşten Damla (1942) Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası
- 8- Sızı (1943) Semih Lütfü Erciyas Kitabevi
- 9- Uyuyan Hatıralar (1944) İnkılâp Kitabevi

- 10- Uzaklaşan Yol (1944) İnkılâp Kitabevi
- 11- Kaybolan Ses (1945) Kenan Matbaası
- 12- Büyük Rüzgâr (1945) Semih Lütfü Erciyas Kitabevi
- 13- İnanmışım Allah (1946) İnkılâp Kitabevi
- 14- Bir Avuç Hatıra (1947) İnkılâp Kitabevi
- 15- İhtiras (1948) İnkılâp Kitabevi
- 16- Gençliğimin Rüzgârı (1955) İnkılâp Kitabevi
- 17- Özlediğim Kadın (1959) Türkiye Yayınevi
- 18- Aynadaki Kız (1962) Türkiye Yayınevi
- 19- Ayrı Dünyalar (1964) Arkın Kitabevi
- 20- Ben ve O (1970) İnkılâp ve Aka Kitabevi
- 21- Günah Yolu (1973-1974) Hayat Mecmuası

Çalışma konusu olarak Mükerrerem Kâmil Su ve yetişkinler için yazdığı 21 romanın seçilme sebebi:

- 1- Yazarın daha önce detaylı bir şekilde araştırılmamış olması ve edebiyat tarihlerinde birer paragraf uzunluğunda yer alması.
- 2- Cumhuriyet döneminin ilk kadın öğretmenlerinden olması hasebiyle cumhuriyet Türkiye'sinin eğitim algısını eserlerinde işlemiş olacağı düşüncesi.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187). Yazarın eğitim konusu ile ilgili makaleleri, röportajları, gazete ve dergilerde hakkında çıkan yazılar ve yetişkinler için yazdığı romanlar çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu veriler okunmuş, eğitim konusu ile ilgili veriler belirlenip analiz edildikten sonra, belli başlıklar altında kategorize edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Mükerrerem Kâmil Su'nun yetişkinler için yazdığı 21 romanı, röportajları, hakkında yazılan yazılar ve kendi yazıları ile tonu Mehmet Ali Tanaydı'nın

verdiği bilgiler oluşturmaktadır. Romanlarda olduğu varsayılan eğitim unsurları taranmış ve bulunanlar kategorize edilmiştir. Verilerin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırma, tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Söz konusu kaynaklar sahaflardan toplandıktan sonra bulgular tespit edilmiş ve çeşitli kategorilere ayrılarak başlıklar halinde incelenmiştir.

Mükerrem Kâmil Su'nun 1934- 1970 yılları arasında kaleme aldığı, Semih Lütfi Erciyas, Aka Kitabevi, İnkılap Kitabevi, Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası, Kenan Kitabevi, Arkın Kitabevi, Türkiye Kitabevi yayınlarından çıkmış olan 20 romanı ve Hayat Mecmuası'nda 1973- 1974 yılları arasında tefrika edilmiş olan bir romanı vardır.

Eylül 1984 yılı Sanat Olayı Dergisi 28. Sayıda Ülkü Demirtepe'nin Mükerrem Kâmil Su ile yapmış olduğu bir röportaj vardır.

26 Aralık 1939 tarihli 7 Gün Dergisi'nde M. Behçet Yazar tarafından kaleme alınmış Mükerrem Kâmil Su hakkında bir yazı yer almaktadır.

Cumhuriyet gazetesinde 1995 yılında Hatice Tuncer tarafından yazar ile yapılan bir röportaj yer almaktadır.

1941 yılında Yarım Ay Dergisi'nin 128. Sayısında Türk Edebiyatında Kadın Romancılar: Mükerrem Kâmil Su isimli bir makale yer almaktadır.

Mükerrem Kâmil Su'nun torunu Mehmet Ali Tanaydı yazar ile ilgili detaylı bilgi ve belgeler sağlamıştır.

21 roman okunmuş ve eğitim ile ilgili her bulgu tespit edilmiş. Daha sonra alt başlılara ayrılarak sınıflandırılmıştır. İçerik analizi yapılmıştır. "İçerik analizi, insan davranışlarını ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkân tanıyan bir tekniktir. İçerik analizi özellikle sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan en önemli tekniklerden biridir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik

ıkarımların yapıldığı bir tekniktir. İçerik analizi metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılır. Araştırmacılar bu kelime ve kavramların varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini belirler ve analiz ederek metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunur” (Büyüköztürk vd., 2013: 240). Bulgular yorumlanıp sonuç bölümünde bir değerlendirmede bulunulmuştur.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

4.1. Romanlar

Çalışmada Mükerrerem Kâmil Su'nun yirmi bir romanı incelenmiştir. Bu romanların tek tek değil bütüncül bir gözle değerlendirilmesi eserlere daha geniş bir perspektiften bakmayı sağlayacak ve yazarın romancılığını değerlendirme sürecinin daha sağlıklı yürütmesine hizmet edecektir.

4.1.1. Romanlarda Vak'a

Eserler genel olarak kadın hikayeleri üzerine kurulmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Türk kadınının kazandığı haklar romanlara bir çerçeve sağlar. Eserlerde bir kadın meslek sahibi, kendi ayakları üzerinde durabilen bir kadınsa er ya da geç mutluluğu yakalar. Eğitimsiz ve mesleksiz kadınlar ise mutluluğu yakalayamaz.

Sevgim ve Izdırabım (1934)

Temelde basit bir aşk hikâyesi olarak şekillenen romanda vak'a, halk hikâyelerinden başlayarak neredeyse bütün aşk hikâyelerinde görülen şablonu tekrarlar. Bu şablonu gençlerin âşık olması, çeşitli sebeplerle ayrılmaları, birbirlerine kavuşmak için zorluklarla mücadele etmeleri sonunda kavuşmaları ya da ölmeleri şeklinde açıklamak mümkündür.

İlk olarak geleneksel yöntemlerle iyi yetiştirilen Gülseren ve onun asker olan babası aracılığıyla tanıştığı pilot Metin âşık olurlar. Gençler nişanlandıktan sonra Ağrı'da Şark İsyanı çıkar, Metin de isyanı bastırmak üzere görevlendirilir.

Buraya kadar hikâye yükseliştir. Metin'in uçağının düşmesi ve kolunu kaybetmesi beklendiği gibi gençlerin ayrılmasına sebep olur. Metin, kendisini Gülseren'e layık görmediği için artık onu sevmediğini ve ayrılmak istediğini yazar. Böylece gençler ayrı düşerler.

Gülseren beş yıl boyunca Şark İsyanında ailelerini kaybeden çocuklarla ilgilenir. Bu arada Doktor Semih Bey'in teklifini de reddeder ve aşkına sadık kalır.

Sonunda beşinci yıl dönümlerinde ikisi de ilk buluştukları yerde karşılaşır ve kavuşurlar.

Görüldüğü üzere vak'a son derece basit bir yapı ile kurulur. Hatta gençlerin arasına giren engel oldukça zayıftır ve engelin ortadan kalkması da karakterlerin çabasıyla değil tesadüf sonucu gerçekleşir.

Vak'anın bu zayıflığını bir ölçüde yazarın ilk romanı olmasına bağlamak mümkündür.

Bu Kalp Duracak (1935)

Eserin vak'asını birbirini tekrar eden iki daire halinde değerlendirmek mümkündür. İlk daire babalarını kaybeden Sevgi ve Bilge kardeşlerin anneleri Nazan tarafından büyütülmeleri ile başlar. Annelerinin artık yorulduğunu düşünen Bilge kendisinden yirmi yaş büyük Cevdet Bey'in evlenme teklifini kabul eder. Bu evlilikten Erol adında bir oğlu olur. Evini ve karısını ihmal eden Cevdet Bey'in Rus bir metresi vardır. Bu sırada Cevdet Bey'in yurt dışında okuyan yeğeni Necip resme dahil olur. Servet-i Fünun romanlarını hatırlatan bu yapıdan beklendiği üzere Necip ve Bilge yakınlaşır fakat bu tamamen platonik bir yakınlaşmadır, Bilge duygularına rağmen doğru olanı yapmak için Necip'i reddeder. Bu olaydan sonra Necip bir kazada hayatını kaybeder. Cevdet Bey de metresinin ihaneti yüzünden kendini vurur. Vak'anın bu ilk dairesi Bilge'nin yeni bir başlangıç için adı verilmeyen bir kasabada eşi Binbaşı Vural'la birlikte yaşayan kardeşi Sevim'in yanına gitmesiyle kapanır.

İlk dairede Bilge, yasak aşka düşer ve ahlaki değerleri sebebiyle bu aşktan vazgeçer sonunda da başka bir yerde yeni bir başlangıç yapar. İkinci daire de ana hatlarıyla bu yapının tekrarından ibarettir.

Kardeşi Sevim'in yanında yaşamaya başlayan Bilge kalbinden rahatsızlanır ve kendisiyle ilgilenen Dr. Erdinç'le yakınlaşır. Fakat Erdinç nişanlıdır. Nişanlısı Türköz İstanbul'da onu beklemektedir. Bilge, büyük ölçüde oğlu Erol'u düşünerek Erdinç'i de reddeder. Bu aşk hikayesinden sonra Bilge İstanbul'a döner. İstanbul'da Türköz'le tanışır ve iki kadın arkadaş olurlar. Bu arada Bilge tekrar hastalanır ve Dr. Erdinç onunla ilgilenir iki genç tekrar yakınlaşırlar. Bunun üzerine Türköz Bilge'yi mutluluğunu bozmakla suçladığı bir mektup yazar. Roman boyunca olduğu gibi Bilge yine doğru olanı yapma peşindedir. Erdinç'e bir mektup yazarak oğlunu da alır ve bilinmeyen bir yere gider. Böylece yeni bir başlangıç yapabilecektir.

İlk daire kuruluşu açısından Servet-i Fünûn romanlarını andırırken ikinci daire Halide Edip Adıvar'ın 1924 yılında yayımlanan Kalp Ağrısı romanının şablonunu takip eder.

Eser vak'a açısından kopukluklar içerir. Bütün vak'ayı bir arada tutan temel kavram "aile"dir. Bilge'yi en başla evliliğe iten annesi ve kardeşinin rahatlatmakken, Necip'i reddetme sebebi büyük ölçüde oğludur. Erdinç'le olan aşkı ise hem oğlu hem de Türköz'ün kurulmak üzere olan ailesine duyduğu saygı sebebiyle bozular. Ailenin yanında "onur" kavramı da vak'anın oluşumunda etkilidir.

Metnin kopuk yapısını bir araya getirmek için yazar tesadüfler kullanılmıştır. En başta Bilge'nin annesinin konuşmasını duyup evlenmeye karar vermesi, Necip'in ölümü, Bilge'nin Türköz'le arkadaşlığı vak'aya yön veren tesadüflerdir.

Dinmez Ağrı (1937)

Bu romanda eğitim, milli mücadele, milliyetçilik duygusu ve aşk bir sarmal olarak karşımıza çıkar. Şerare babası vefat etmiş bir asker kızıdır. Liseden tarih hocası Celâl'e aşiktir ve okul bitince nişanlanırlar. Memlekette tam bir kaos havası hakimdir. Şerare ve Celâl birbirlerinden habersiz milli mücadele içerisinde yer alırlar ve bir yanlış anlaşılma sonucu Celâl, Şerare'den ayrılma kararı alır ve nişan yüzüğünü gönderir.

Romanın bundan sonraki bölümünde Şerare milli mücadelede yeni görevler üstlenir ve Anadolu'ya gider. Buradaki görevleri esnasında önce Lale sonra Mira ismini alır. Şerare buralarda çok hayati görevler alır, bazen hayatı tehlikeye girer ve romanın sonunda Miralay Emin Bey'in yazdığı mektubu İstanbul'a götürür. Bu mektubu vereceği kişi Celâl'dir fakat ikisi de bundan habersizdir. Bu sayede sevgililer tekrar kavuşur. Görüldüğü üzere romanın sonu yine tesadüflere bırakılmıştır.

Sus Uyanması (1939)

Çiğdem'in babası bir profesördür. Çiğdem çok küçükken annesi onu kendi yetiştirdiği dadı Neriman'a emanet eder. Daha sonra ise evini terk eder. Onu bu karara sürükleyen kocasının sadece işi ve kitapları ile meşgul olması ailesine ve özellikle eşine gereken zamanı ayırmamasıdır.

Çiğdem üniversiteye gittiğinde hocası Bülent'e âşık olur. Bülent, Çiğdem'in babasına derin bir hayranlık beslemektedir ve Çiğdem'in evine de sık sık bu vesile ile gelip gitmektedir. Fakat önlerinde büyük bir engel vardır. Bülent anne ve babasının zoru ile köyünde bir kız ile evlenmiş ancak bu şartı sağlamasıyla üniversite eğitimi için şehre gelebilmiştir. Bülent'in köyde bir kızı ve bir karısı vardır.

Tüm bunlar yaşanırken Meliha (Çiğdem'in annesi) çıkar gelir. Hastadır. Kızına olan biten her şeyi anlatır. Çiğdem'in babası zamanında karısını ihmal ederek ne büyük bir hata yaptığını anlar ancak iş işten geçmiştir. Onun mesleğine olan aşkı ailesini dağıtmıştır. Kitaplarına ve tüm çalışmalarına veda eder. Çalışma odasını boşaltır. Kendisi de bir enkaz haline gelir. Meliha vefat eder.

Yaralı baba kız bir Anadolu seyahatine çıkarlar. Geri döndüklerinde Çiğdem'i Bülent'ten gelen bir mektup karşılar. Bülent bütün ailesini bir yangında kaybettiğini ve bu hayatta Çiğdem'den başka kimsesi kalmadığını yazar. İki âşık bu şekilde kavuşurlar. Görüldüğü üzere sevgililer yine bir tesadüf sonucu kavuşmuş üstelik bu sefer aşkın mutlu sona ulaşması için bir kadın ve bir çocuk feda edilmiştir.

Istıranca Eteklerinde (1939)

Romanda Nesrin ve Berrin adında iki kardeşin hayat hikâyesi anlatılır. Nesrin sanata yatkınlığı olan eğitilmiş bir kadındır. Berrin ise henüz çocuk denecek yaşta bir asker olan Cevad ile evlendirilmiş eğitimsiz bir kadındır.

Berrin ve Cevad on yıl mutlu bir evlilik sürdürürler. Berrin'in Birsen ve Tunga adında iki çocuğu olur. Cevad'ın tayini sebebiyle aile Istıranca'ya taşınır. Burada iş arkadaşlarından birinin karısı ile Cevad bir ilişki yaşamaya başlar. Berrin bunu öğrendiğinde Cevad, karısına söz verir bu durumu sonlandıracağına fakat sözünde durmaz. Bunu üzerine Berrin ablası Nesrin'e bir mektup yazar ve boşanacağını kararının kati olduğunu belirtir. Ablası Nesrin, Nesrin'in kocası, Berrin ve çocukları karlı kış günlerinde uzun bir yolculuk yaparlar. Nesrin bu durum sonucunda hastalanır ve ölür.

Nesrin'in yurtdışına gidip piyano eğitimi almak için biriktirdiği parası vardır. Bu parayı Berrin'in eğitimi için harcamasını kocasına vasiyet eder. Adam karısının son isteğini yerine getirir ve Berrin'i Paris'e terzilik eğitimine gönderir. Yurda geri dönen Berrin geçimini terzilikle sağlayıp çocuklarına bakar. Aradan uzun yıllar geçmiştir. Cevad'ın hastalandığı haberini alır son bir kere onunla görüşür. Cevad ölür.

Özden isimli bir müşterisinin abisi Fuat Deniz, Berrin'e âşık olduğunu söyler. Bu konuda çok ısrar eder fakat Berrin kabul etmez. Bağımsız ve kendi ayakları üzerinde durabilen bir kadın olarak yaşamayı tercih eder.

Eser son derece melodramatik kurgusuna rağmen sonu ve ana fikriyle dikkat çeker.

Çırpınan Sular (1941)

Sermet, Nahide, Behin ve Afet'in başkahraman olduğu bu roman duygu ve mantık çatışması etrafında şekillenmiştir. Sermet Avrupa'da eğitim görme fırsatı yakalamış bir kimyagerdir. Nahide ise çok okuyan, dünyada babasından ve hem arkadaşı hem de akıl hocası Afet'den başka gerçek dostu olmayan genç ve güzel bir kadındır. Nahide herhangi bir işte çalışmaz fakat sürekli okur.

Eserde kitap ve şiir sohbetleri geniş yer tutar. Karakterlerin şiir okumak için toplanmaları dikkat çekicidir zira yazarın diğer romanlarında buna rastlanmaz. Nahide ve Sermet'in yolları kesişir ve Sermet, Nahide'ye adeta tutulur ve onu evlenmeye ikna eder.

Sermet ve Nahide evlenirler. Fakat Nahide'den nefret eden Behin, Sermet'e tuzak kurar ve çiftin evliliği dağılır. Sermet kendisine tuzak kuran Behin ile evlenir fakat kısa süre sonra nasıl bir oyunla yuvasının yıkıldığını anlar ve Behin ile de ayrılır. Nahide'yi aramaya başlar. Afet'ten Nahide'yi bulabilmek için yardım ister. Nahide Balıkesir'de kendisine bir hayat kurmuştur. Mutsuzdur. Hayatı sorgulamaktadır. Sermet Nahide'ye ulaşır fakat Nahide Sermet'i reddeder.

Görüldüğü üzere sanatçı bir kere daha klasik aşk romanı yapısından ayrılmış ve aşka mutluluğa ulaşan kadın modeli yerine bağımsız, kendi ayakları üzerinde duran kadını eserinde merkeze oturtmuştur.

Ateşten Damla (1942)

Olaylar Osman Müfit ve kendisi gibi öğretmen olan kızı Serap etrafında şekillenir. Osman Müfit aşka uğradığı hezimetten sonra Anadolu'ya tayin ister. Çalıştığı köyde yobazlıkla mücadele etmek zorunda kalır.

Serap, Osman Müfit'in öz evladı değildir. Osman Müfit annesiz ve babasız kalan Serap'ı evlat edinir ve memleketi Balıkesir'e döner. Serap da babası gibi öğretmenlik mesleğini seçer. Osman Müfit milli mücadeleye dâhil olur ve Serap tek başına kalır.

Çocukluğunda onu köyde itip kakmayan bir tek çocuk vardır: Ahmet. Serap ve Ahmet'in yolları yıllar sonra Serap öğretmen okulunu bitirdikten sonra bir kez daha kesişir fakat ikisi de birbirlerini tanımazlar. Ahmet de milli mücadele içerisinde yer alan biridir. Kaza geçiren Serap'ı alır eve götürür onu tedavi ettirir. Serap, Müfide Hanım'ın yanında kalır.

Müfide Hanım Serap'a adeta bir anne olur. Doktor Nafiz de Serap'a âşık olur fakat Serap ona bağlayıcı bir söz vermez.

Serap sağlığına kavuşur. Ahmet onu ziyarete geldiği zamanlarda aralarında bir çekim oluşur. Millî mücadele zaferle sonuçlanır. Ahmet yaralanır ve gözleri göremez olur. Bu süre içinde Serap ile bir ayrılık yaşarlar fakat Doktor Nafiz onu İstanbul'a götürüp ameliyat ettirir ve Serap ile kavuşurlar.

Sızı (1943)

Seniha'nın pilot olma serüveninin anlatıldığı roman aynı zamanda Seniha ve Sinan'ın aşkını konu etmektedir.

Seniha hoppa bir genç kızdır. Akrabası olan Sinan'a âşıktır fakat Sinan başka biriyle nişanlanır. Bunun üzerine Seniha pilot olmak için eğitime başlar. Ve öğretmen namzedi olarak İstanbul'a döner.

Seniha'nın babası ağır bir hastalık geçirmektedir. Babası ile birlikte Berlin'e gider. Babası orada ameliyat olacaktır. Eğitim için yurt dışına giden Türk öğrenciler Berlin'de Seniha'ya destek olur. Seniha'nın babası sağlığına kavuşur ve Türkiye'ye dönerler.

Daha sonra Seniha öğretmenlik yapmak için Ankara'ya döner. Seniha Cumhuriyet Bayramı töreninde gösteri uçuşu yapmak üzere seçilir. Bu ona büyük bir gurur verir. Uçuş yaparken uçakta bir sorun çıkar ve Seniha kontrolü kaybeder ve paraşütle iniş yaparak canını kurtarır. Ağır yaralıdır. Hastanede kaldığı süre boyunca Sinan yanından bir an olsun ayrılmaz. Bu süreçte aşkları tazelenen Seniha ve Sinan evlenmeye karar verir.

Uyuyan Hatıralar (1944)

Sermin liseden sonra eğitimine devam etmemiş psikolojik olarak sorunlu bir kız olarak tanıtılır. Kendi kafasında olayları aslı astarı olmayan biçimde kurar hatta sırf bu yüzden nişanlısı Doktor Sermet'ten ayrılır. Daha sonra Ali ile nişanlanır, Ali varlıklı bir aileye mensuptur ticaretle meşgul olmaktadır.

Sermin ve Ali evliliklerinin ilk bir yılını gayet mutlu geçirirler. Daha sonra Ali çeşitli bahanelerle Sermin'i ihmal etmeye başlar. Bu şekilde evliliklerinde sorunlar başlamış olur. Bu Sermin için buhranlı günler demektir. Sermin'in öğretmen olan arkadaşı Malike, aynı zamanda Sermin'in de hayattaki yol gösterici öğretmeni akıl hocası olur. (Bu durum yazarın

diğer romanlarında da karşılaştığımız bir durumdur.) Yazar bize bur romanında Malike üzerinden söylemek istediklerini söyler, Malike'nin eğitime dair fikirleri ve hayata geçirmek istediği planları vardır bunun için canla başla çalışır ve sürekli olarak okur.

Ali, Sermin'i Rezzan isimli hafifmeşrep bir kadınla aldatmaktadır. Rezzan, Ali'nin hayatına giren birçok kadından biridir. Sermin aslında Ali'nin kendini aldattığını bilir fakat Rezzan ile aldatmasını kaldıramaz ve ondan intikam almak ister.

Hiç tanımadığı bir adamla bu intikam uğruna birlikte olur ve kısa bir süre sonra hamile olduğunu anlar. Sermin artık eskisinden daha da kötü durumdadır kendinden tiksindir çok daha büyük buhranlar geçirir. Bir kız bebek dünyaya getirir, ismini Alev koyarlar. Ali çok mutludur, kızı ile arası her zaman çok iyidir. Baba kız birbirlerini çok severler ve birbirlerine çok bağlıdırlar. Sermin kızını hiç sevmez, sevemez.

Daha sonra Işık isminde bir oğulları olur. Sermin oğluna aşkla bağlıdır. Fakat Işık daha ilkokula bile gitmeden bir kaza sonucu hayatını kaybeder. Bu Sermin'in yıkımı olur.

Bir gün gazete de Alev'in babasının fotoğrafını görür ve dehşete düşer. Alev'in babasının uluslararası bir suçlu olduğu ve yakalandığı yazar gazetede. Sermin'in kendini toparlaması mümkün değildir artık. Her şeyi Ali'ye anlatmak ister yapamaz. Ama Alev'e babasının kim olduğunu söyler ve evden ayrılmak zorunda kalır.

Doktor Sermet'in evine gider başından geçen her şeyi Sermet'e anlatır. Sermet büyük bir şok içindedir. Sermin hastalanır ve burada ölür.

Uzaklaşan Yol (1944)

Bu roman tamamı ile bir tesadüf üzerine kuruludur. Cahide çalıştığı iş yerinin patronuna âşıktır. Patronu ise evli bir adamdır. Cahide patronunun karısından ayrılıp kendisi ile evleneceğini düşünür. Fakat âşık olduğu adam ona metreslik teklif eder. Cahide yıkılır. Evi terk eder. Bir deniz kenarına gidip orada intihar etmeyi tasarlamaktadır.

Ressam Aziz uzaktan Cahide'yi izlemektedir. Bir süre sonra Cahide'nin yanına gider ve ona birlikte eve gitmeyi teklif eder. Cahide çaresiz kabul eder. Ressam Aziz de aşka küsmüştür. Çünkü geçmişte çok sevdiği Selda isimli sevgilisine telafisi asla mümkün olmayan bir yanlış yapmıştır. İçinde bunun pişmanlığı ile kendi dünyasına kapanmıştır. Arkadaşı doktor Selim arada Aziz'i ziyaret eder. Bu arada Cemile ev işlerine bakar evin hanımı gibidir.

Alt katta odasında kendine küçük bir dünya kurmuştur. Ev işleri dışında gerekmedikçe odasından da pek çıkmaz.

Zaman içerisinde Aziz Cahide'ye karşı bir şeyler hissetmeye başlar fakat bunu yok saymaya kalkar. Doktor Selim'de bu zaman zarfında Cahide'ye âşık olur zira Aziz Cahide ile aralarında hiçbir şey olmadığını ve olamayacağını söylemiştir. Zaman geçer bu birliktelik gerçeğe döner. Cahide hamiledir.

Bu sırada Erzincan depremi yaşanır. Aziz'in bir zamanlar büyük aşkla bağlı olduğu Selda eşi ile birlikte Erzincan'dadır. Selda'yı bulur. Selda yaralıdır. Hastanede Selda iyi oluncaya kadar başında bekler. Selda kocasını ve ailesini depremde kaybetmiştir. Kendini eğitim ve kimsesiz çocuklara yardım işlerine adamaya karar verir. Aziz artık anlar ki kalbinde Selda'ya olan aşktan eser kalmamıştır.

Hemen Cahide'nin yanına geri döner. Cahide hamile olduğunu Aziz'e söylememiştir ve Aziz Erzincan'a Selda'nın yanına gidince bebeği doğurmak istemez ve aldırma için doktor Selim'in yanına gider. Tam bebeği aldıracaktken vazgeçer. Aziz eve gelir Cahide'yi bulamayınca Selim'in yanına koşar.

Doğum vakti gelmiştir. Bebek ölü doğar ve Cahide çok kan kaybetmiştir. Cahide de ölür.

Kaybolan Ses (1945)

Kaybolan Ses romanı, yazarın bütün romanlarından daha farklı bir akışa sahiptir.

Romanın başkahramanı Füsün, ailesini yitirmiştir ve bir yatılı okulda kalmaktadır. Sesi oldukça güzel olan Füsün aynı zamanda piyano çalmaktadır birgün bir eğlencede piyano çalar, şarkı söyler. Bunun üzerine okuldan atılır. Hastanede bir zamanlar Bekir Adil isimli yaşlı bir bey ile tanışmıştır. Okuldan atıldıktan sonra da başka bir ihtimali olmasına rağmen Bekir Adil'in evine yerleşir.

Okuldan atılacağını öğrendikten sonra katıldığı eğlencedeki beylerden birinin kendisi ile evlenmek istediğini öğrenir, önce bu konuya sıcak bakar fakat sonra vazgeçer ve Bekir Adil'in evine yerleşir burada birkaç yıl kalır. Bir süre sonra sesi sayesinde çok büyük bir üne ve zenginliğe kavuşur. Bununla birlikte Füsün ahlaklı bir hayatı tercih etmez. Füsuna âşık birçok kimse vardır. Füsün için her şeyini feda edebilecek erkeklerdir bunlar. Fakat Füsün

sevgili olduğu adamların hiçbirine gerçek anlamda aşk duymaz. Bir sũre sonra onlardan ayrılır.

Bir sũre sonra yolu bankacı olan Ahmet ile keşişir. Fũsun'a ulaşabilmek için hırsızlık yapıp, katil olan Ahmet. Fũsun'a uğruna gũze aldığı yaptığı Şeyleri anlatır. Ahmet'in aynı zamanda Birim adında bir kızı vardır. Fũsun Ahmet'e elinden gelen yardımı yapar ve Birim'i evlat edinip bir yatılı okula verir.

Birim yatılı okulda Emel isimli biriyle arkadaş olur ve hafta sonları Fũsun'un yanına gelir. Birim'in okulunda bir toplantıya katılan Fũsun burada Doktor mer ile tanışır ve birbirlerine açık olurlar. Fakat aralarında ciddi bir yaş farkı vardır. Bununla birlikte Emel de doktor mer'e açıktır. Emel, mer ve Fũsun'un aldığı karar sonucu yıkılır ve ortadan kaybolur. Daha sonra Emel bir hastanede bulunur.

Fũsun doktor mer ile evlenmekten vazgeçer. Emel ve doktor mer evlenmeye karar verirler.

Bũyũk Rũzgr (1945)

Ferhan'ın babası ikinci evliliğini yapmıştır. Üvey kardeşi Melahat ile Ferhan hiç anlaşamazlar. Melahat'ın annesi şadiye Hanım Ferhan'dan bir an evvel kurtulmak ister. Melahat ve Ferhan aynı liseye gitmektedirler. Melahat okulda bir hayli başarısızdır ve okula devam edemez. şadiye Hanım, kendi kızı okuyamayınca Ferhan'ın da devam etmesini istemez.

Ferhan okuldan alınır. Ferhan bir sũre sonra mũhendis Fazıl ile nişanlanır. Melahat de Fazıl ile yakından ilgilenir. şadiye Hanım ile kızı, Ferhan ve Fazıl'ın arasını bozmayı başarırlar. Melahat ve Fazıl evlenirler.

Ferhan tũm bu yaşananlara dayanamaz. Dayısının iftliğine gider ve her Şeyi arkasında bırakır. Ferhan'ın annesi Gũzide Hanım, Ferhan'ın babası ile evlenebilmek için tũm ailesini karşısına almıştır. Fakat Ferhan'ın dayısı Hũsnũ Bey kız kardeşi Gũzide'yi çok sevmektedir. Bunun için Ferhan'a kapısını açar.

Ferhan dayısına okula devam etmek istediğini dışarıdan liseyi bitirme imtihanlarına gireceğini sũyer. Hũsnũ Bey nceleri Ferhan'ın bunu yapabileceğine pek inanmaz. Fakat

zamanla Ferhan'ın azmini gördükçe onun bu girişimini destekler. Ferhan lise imtihanlarını başarıyla verir ve mezun olur.

Ferhan, eğitim üzerine kafa yorar. İyi bir toplum nasıl olur vb konuları zamanla dayısı ile tartışmaya başlar. Ferhan, kimsesiz çocukların hem barınacağı hem de eğitim alacağı bir kurum açmak ister. Bu konuda dayısından ciddi bir destek görür ve bu hayalini gerçekleştirir. Çocuklarla birebir ilgilenir. Her şey bir program dahilinde yapılır.

Bir gün çiftliğin yakınlarına bir uçak düşer. Uçağın pilotu Galip yaralı olarak kurtulur. Ferhan Galip'i çiftliğe götürür ve onunla bizzat ilgilenir. İki ay sonra Galip iyileşir. Bu süreç içerisinde Galip ve Ferhan arasında bir aşk doğar. Fakat Galip'in İstanbul'da Macide isimli bir sevgilisi vardır. Ferhan ile tanıştıktan sonra Galip Macide'den ayrılma kararı alır.

Galip iyileşince İstanbul'a döner. Ferhan'a sürekli mektup yazar fakat Ferhan bunların hiçbirinden haberdar değildir. Evdeki yardımcı mektupları Ferhan'dan saklamıştır. Ferhan son gelen mektubu okur fakat bu mektupta Galip artık evleneceğini haber verir. Ferhan yıkılır çünkü o da hep Galip'den haber beklemiştir.

Romanın sonunda Ferhan kendisinden yaşça oldukça büyük olan Gazeteci Necmi Ziya'dan evlenme teklifi alır fakat kabul etmez.

İnandığım Allah (1946)

Gediz, anne ve babasını çok küçük yaşta kaybetmiştir. Bir akrabası tarafından himaye edilen Gediz edebiyat öğretmeni olur ve Anadolu'da bir kasabaya tayini çıkar.

Öğretmenlik yaptığı kasabada, halkevlerinin konferanslarında sıklıkla yer alır. Kasabada cereyan eden olayların sonucunda Avukat Ekrem Sel ile tanışır ve evlenirler. Gediz ve eşi çok mutludurlar ve bir çocukları olsun isterler fakat çocukları olmaz. Gediz gittiği doktorlardan çocuğunun olmayacağını öğrenir ve eşinden ayrılmak ister. Ekrem buna şiddetle karşı çıkar fakat sonuçta boşanırlar. Ekrem Sel eğitimsiz bir kadınla evlenir ve kısa süre sonra çocukları dünyaya gelir.

Gediz boşanmanın ardından kasabaya geri döner. Kasabada Gediz ile ilgili dedikodular çıkmıştır. Gediz bunlarla bir süre mücadele eder fakat artık orada kalması ve mesleğine devam etmesi imkân dahilinde değildir.

İstanbul'a geri döner. Ablasından ve eniştesinden kalan eve yerleşir. Burada kendini ilmî faaliyetlere verir. Kitaplar yazar ve yayımlar.

Bir gün kendisine yıllar evvel de evlenme teklif eden fakülleden arkadaşı Şükrü ile karşılaşır. Şükrü yine evlenme teklif eder fakat Gediz yine kabul etmez.

Aradan yıllar geçer. Avukat Ekrem Sel'i bir gün karşısında bulur. Ekrem sel çocuğunun ölümünden ve kendi ağır hastalığından bahseder. Gediz bu durumdan çok etkilenir ve Ekrem Sel'e ölümüne kadar bakar.

Bir Avuç Hatıra (1947)

Nilüfer, yoksul bir aileye mensuptur. Bayan Müjgan'ın yanına haftanın belli günleri gider ve ona kitap okur belli işlerde yardımcı olur. Bayan Müjgan zengin bir evin hanımıdır ve tekerlekli sandalyeye mahkumdur. Eğitilmiş, naif bir kadındır. Nilüfer liseye devam etmektedir. Bayan Müjgan'ın yanında çalışmasıyla az bir miktarda olsa para kazanır.

Bayan Müjgan'ın oğlu Orhan mühendistir. Nilüfer, Orhan'ın dikkatini çeker. Aralarında bir aşk başlar. Aradan aylar geçer, Orhan Avrupa'ya gitmiş ve tatil için geri dönmüştür. Bu süreçte Nilüfer'in rızası dahilinde olmayan bir birliktelik yaşanır. Bu süreçte Müjgan Hanım hayatını kaybeder. Orhan Berlin'e tekrar döner. İlk zamanlar sürekli mektuplaşırlar. Bir süre sonra Orhan'dan gelen mektupların arkası kesilir. Orhan'dan uzun zaman sonra bir mektup gelir. Bu bir veda mektubudur. Nilüfer yıkılır.

Nilüfer bir devlet dairesinde işe başlar. Babası vefat etmiştir. Ailesine bakmak artık Nilüfer'in görevidir. Bu daire de Kadri Tem isimli bir şef Nilüfer'e âşık olur. Nilüfer bu duruma sıcak bakar. Kadri Tem'e daha önce başından geçenleri anlatan bir mektup yazar. Bu mektup dairede ahlaki değerleri olmayan bir kadının eline geçer ve Nilüfer'i rezil eder, dile düşürür. Nilüfer insan içine çıkamaz olur. Yaşadığı şehri bile terk eder. Annesi Nilüfer'i reddeder.

Nilüfer, Ankara'dan İstanbul'a taşınır. Fakat ne yapacağını asla bilmez. Burada bir kaza geçirir ve günlerce hastanede kalır. Uyandığında baş ucunda romancı İzzet Yalım vardır. Kaza anına şahit olmuş ve hastanın başından ayrılmamıştır. Nilüfer İzzet Yalım'ın bütün romanlarını okumuştur fakat karşısında duran kişinin İzzet Yalım olduğunu anlamaz.

Hastane çıkışı İzzet Yalım'ın kaldığı pansiyona birlikte giderler. Nilüfer artık kirlendiğini düşünür fakat İzzet Yalım ona babacan bir şekilde davranır. İzzet Yalım bir zamanların ünlü romancısıdır fakat eski şöhretini yitirmiştir. Vaktinde parasını ölçsüzce harcamış birikim yapmamıştır. Bundan dolayıdır ki küçük bir pansiyon dairesine mahkûm olmuştur.

İzzet Yalım, ciddi bir hastalığa yakalanmıştır. Bununla birlikte tüm şöhretini geri kazandıracağını düşündüğü son romanını yazmaya devam eder. Bazen Nilüfer daktilonun başına geçer, İzzet Yalım söyler, Nilüfer yazar. İzzet Yalım bir süre sonra vefat eder.

Orhan, Nilüfer'den ayrılmasına sebep olan Alman kadınla evlenir ve bir çocukları olmuştur. Orhan mutlu değildir, karısını aldatır. İkinci dünya savaşının öncesinde yurda dönmeyi planlayan Orhan, oğlunu ile birlikte karısı olmadan Türkiye'ye dönmek ister. Fakat bunu karısı fark eder ve buna asla müsaade etmeyecektir. Marta bir gün bir akrabasının rahatsızlığı dolayısı ile evde değildir. Orhan Kaya, kendi öz çocuğunu öldürür ve onu bir nehre atar. Daha sonra Türkiye'ye geri döner.

Nilüfer artık düşmüş bir kadındır. Yaşamına, metres hayatı sürerek devam eder. Orhan Kaya Türkiye'ye döndüğünde Nilüfer'i bulur fakat Nilüfer onu reddeder. Kadri Tem ile yolları tekrar kesişir ve onu da reddeder. Romanın sonunda Nilüfer sonu belirsiz bir yolculuğa çıkar.

İhtiras (1948)

Romanın konusunu Atıf Biran, Züleyha ve Nuran üçgeninde vuku bulan olayların bu üç kişinin geleceklerini nasıl etkilediği oluşturur. Atıf Biran, son derece ahlaksız olan hisleri ile hareket eden biridir. Bu sırada öğretmen olacak olan Züleyha ile nişanlanır. Züleyha nişanlandıktan sonra öğretmenlik yapmamaya karar verir. Bir gün Atıf Biran Züleyha evde yokken aynı zamanda Züleyha'nın akrabası da olan Nuran'a tecavüz eder.

Nuran, hamile kalır. Nuran da kısa bir zaman sonra evlenecektir. Tüm bu olanlardan sonra Atıf Biran'dan ayrılır ve mesleğine geri döner. Nuran, nişanlısı Nedim ile evlenir. Nikahtan sonra Nuran Nedim'e Atıf Biran'ın kendisine tecavüz ettiğini ve bunun sonucunda hamile kaldığını söylese de Nedim'i ikna edemez.

Nedim, Nuran'a iki seçenek sunar. Ya ailesinin evine geri dönecektir ya da Nedim'in ayarladığı bir evde hapis hayatı yaşayacak ve kimseyle görüşmeyecektir. Nuran, ikinci

seçeneği kabul eder. Nedim dilsiz ve sağır bir yardımcı kadın tutar. Ve ailesinden uzakta bir ev... Nuran'a çok kötü davranır. Nuran'ın bebeği doğar ve okul çağına geldiğinde onu yatılı okula verip annesinden ayırır. Bu Nedim'in Nuran'dan intikam alma şeklidir. Nuran, hem kendini hem de kocası Nedim'i evde çıkardığı yangınla öldürür.

Ne var ki Atif Biran ve kızı Handan Esen'in yolları kesişir. Fakat bu iki insan birbirlerinden habersizdir. Handan Esen de tıpkı babası Atif gibi pervasız şekilde ilişkiler yaşamaktadır ve bunun yanı sıra çok güzel bir kızdır. Atif Biran Handan'ı ilk gördüğünde vurulur. Zaman geçer ve Handan ile Atif evlenmeye karar verirler. Tam evleneceklerinde Züleyha gerçeği açıklar ve bu nikaha engel olur.

Züleyha, nişanlısından ayrıldıktan sonra evlenmemiştir. Hayatında sadece öğrencileri ve mesleği büyük bir yer tutar. Bir gün kendisi gibi öğretmen olan bir beyden evlenme teklifi alır. Bu bey Züleyha'nın mesleğine olan tavrına âşıktır. Kendisinin de Züleyha gibi mesleğine aşkla bağlı olduğundan bahseder mektuplarında. Züleyha bu teklifi kabul eder.

Gençliğimin Rüzgârı (1955)

Asuman halası tarafından büyütülmüş ve halasının uygun gördüğü biri olan Doktor Kenan ile evlenmiştir. Doktor Kenan'ın ailesi özellikle de annesi Müzeyyen Hanım Asuman'ı çok benimsemezler. Asuman evliliğinin ilk zamanlarında bir yıl kadar öğretmenlik yapar fakat kocasının isteği üzerine öğretmenlikten ayrılır.

Asuman çok okuyan ve hep roman yazma hayali olan bir kadındır. Öğretmenliğe derinden bağlıdır. Mesleğini çok sever. Asuman ve Kenan'ın Sevinç isminde sanata yatkın bir kızları vardır ve onun bu yönde eğitim almasını sağlarlar.

Zaman içerisinde Kenan çok ünlü bir doktor olur. Çok iyi kazanmaktadır. Çok tanınmaktadır. Kenan karısını aldatmaya başlar. Birçok kadınla ilişkisi olur. Asuman bunları bilir ve çok üzülür. Ama en çok Perran isimli kadınla olan ilişkisi Asuman'ı sarsar. Çünkü Asuman ve Perran arkadaşdır. Perran ahlaki açıdan sıkıntılı bir kadındır ve hayatını zengin erkeklerle ilişki yaşayarak idame etmektedir. Asuman bir gün Perran ile yüzleşir fakat Perran oldukça pişkin bir şekilde karşılık verir.

Bu süre zarfında Asuman mesleğine geri döner. Emekliliği yaklaşmakta olan Naime Sel de Asuman'ın okulundaki meslektaşlarından biridir. Aynı zamanda Naime Sel roman

yazmaktadır. Asuman, Naime Sel'e kendisinin roman yazma fikrinden bahseder. İki öğretmen, fırsat buldukça eğitim, öğrenciler ve romancılık üzerine sohbetler eder.

Kızları Sevinç mezun olduğu gün Asuman kocası Kenan'a boşanmak istediğini söyler. Kenan bir kaza geçirir ve hafızasını yitirir. Bunun üzerine Asuman boşanmaktan vazgeçer ve Kenan'ın bakımını üstlenir.

Ve hep hayalini kurduğu romanını yazmaya başlar.

Özlediğim Kadın (1959)

Mükerrem Kâmil Su'nun bu romanının ilk sayfasında telif roman başlığını görmekteyiz ve bu romanda dilin kullanımı ve kelimeler daha iyidir. Bütün romanlarında olduğu gibi bu romanlarında da baş karakterler okuyan insanlardır.

Nazlı Sur, Avukat Halil Kent'in bürosunda sekreterlik, bir nevi asistanlık yapmaktadır. Halil Kent'in henüz on sekiz yaşında Selmin isimli bir kızı vardır. Selmin Bülent'le nişanlıdır. Selmin'in annesi, öz annesi değildir bu yüzden anne ve kızın arası hiç iyi olmaz. Fakat Selmin bu durumdan habersizdir. Annesi ile arasındaki bu uçurum Selmin'i babasına daha da yakınlaştırmıştır. Aynı zamanda Halil Kent de kızına çok düşkündür.

Halil Kent'in hayatına birçok kadın girmiştir. Bu sırada Halil Kent evlidir. Eşi kendinden yaşça oldukça büyük ve çirkin bir kadındır. Halil Kent'in başka kadınlarla ilişki yaşaması eşini adeta çıldırtır ve daha da hırçın yapar.

Halil Kent, Nazlı Sur'a âşıktır. Nazlı Sur, kızı ve annesi ile birlikte yaşamaktadır. Anne ve babası bir para karşılığında Nazlı Sur'u henüz küçük yaşta tüccar Şekip Başarır ile evlendirmiştir. Bu evlilik uzun sürmez ve bu dönemde Nazlı Sur'un babası da vefat etmiştir. Nazlı Sur, kızı ve annesi ile birlikte yaşamaya başlar. Halil Kent, Nazlı Sur'a derin bir saygı ve hayranlık besler.

Halil Kent'in yakın arkadaşı Mühendis Celal Berk de Nazlı Sur'a âşıktır ve bu yüzden sık sık büroya gelir. Halil Kent bu durumdan hiç hoşlanmaz zira Celal Berk de çapkınlığı ile ün yapmış biridir.

Selmin, bir süre sonra Vedia'nın gerçek annesi olmadığını öğrenir. Gerçek annesi geri gelmiş ve kızını görmek istemiştir. Vedia ise bu duruma şiddetle karşı çıkar aynı şekilde Halil

Kent de bunun gerekleŖmesini asla istemez. Selmin gerçekleri en nihayetinde öğrenir. Ona bu süreçte Nazlı Sur gerçek bir dost ve yol gösterici olur.

Romanın sonunda Selmin ve Bülent evlenirler. Nazlı Sur, Celal Berk'in evlenme teklifini kabul eder. Avukat Halil Kent ise aradan çekilir ve onlara mutluluklar diler.

Aynadaki Kız (1962)

Sibel San, anne ve babasını kaybetmiŖtir. Bir gazetede alıŖır ve bir apartmanın çatı katında yaŖamaktadır. Çok okur ve ocuk kitapları hazırlar. (Romanda ocuk kitapları üzerinde fazlasıyla durulur.)

Sibel San otuz yaŖına gelmiŖtir ve artık evlenmek istemektedir. Ne var ki tek aŖkı dünyaca ünlü keman sanatçısı Nezih Bir'dir. Sibel Nezih Bir'e ocuk denecek yaŖta aŖık olmuŖtur zira o yıllarda aynı mahallede yaŖamaktadırlar.

Aradan geçen yıllar onların yollarını ayırmıŖtır. Sibel San, onu artık gazetelerden takip etmektedir. Sibel San çok güzel ve kültürlü bir kadındır çevresindeki birçok kimseden evlenme teklifi alır bu insanlar onun mantığına uysalar da o aŖk evliliği yapmak, sevmek ister.

Sibel San, iŖi gereği bir Avrupa gezisine çıkar. Bu gezi oldukça uzun sürer. Bu sırada Avrupa'da Nezih Bir ile karŖılaŖırlar. Birkaç defa buluŖurlar ama bir aksaklık çıkar ve Nezih son buluŖmaya gelemmez. Sibel San elbette bu duruma çok üzülür. Gezinin ilerleyen bölümlerinde tekrar karŖılaŖırlar ve artık sevgili olurlar. Sibel San Türkiye'ye dönecek Nezih Bir de konserlerini tamamlayıp dönecektir fakat bu gerekleŖmez. Nezih Bir'in bindiği uçak dŖer ve Nezih Bir lr.

Sibel San bu haberi aldığında periŖan olur. Fakat hamiledir bu bebek onun tek tesellisi olur ve Nezih Bir'in anne ve babasının yanına gidip durumu anlatır. Onlar da Sibel San'a kucak açarlar. Ne var ki Sibel San'da doğumda vefat eder. Ve geriye iki aŖıėın bebekleri kalır.

Ayrı Dünyalar (1964)

Güzide Yücel, apa ğretmen Okulu'ndan mezun olmuŖ ve daha sonra Ulvi Bey ile tanışıp evlenmiŖtir. Ulvi Bey de üniversitede hocadır. Ve bunun için bir süre yurt dıŖına gider. Bu süre zarfında Güzide Yücel hem mesleğine devam eder hem de iki çocuğuna bakar.

Güzide Yücel'in çocuklarının ismi Aslı ve Murat'tır. Ulvi Bey Türkiye'ye döndüğünde Murat yedi yaşındadır ve babasını ilk defa görmüştür. Güzide Yücel ve Ulvi Bey birbirlerini severek evlenmişlerdir. Fakat birbirlerinden ayrı geçirdikleri bu yedi yılda Ulvi Bey çok değişmiştir. Ulvi Bey yurtdışından dönünce ticarete atılır ve çok para kazanır. Artık eşiyle ve çocukları ile pek ilgilenmez. Çocuklarla sadece anneleri ilgilenir. Güzide Yücel, eşi yurt dışından dönünce öğretmenlikten istifa etmiştir. Ulvi Bey çocuklar konusunda eşine çok güvenir ve kendi kendine şöyle der: "zaten öğretmen". Ona göre bir öğretmen zaten çocuklara çok iyi bakar.

Romanda sık sık Aslı ve annesi arasında erkekler ve eş seçimi, meslek seçimi ile ilgili konuşmalar geçer. Bu konuşmalarda Güzide Yücel'in ağzından sanki yazar konuşuyor gibidir.

Murat da büyüyüp delikanlı olmuştur artık ve onun da bir gönül ilişkisi vardır. Bu kadının ismi Sevda'dır ve Sevda Murat'tan bir hayli küçüktür. Murat ise Sevda'ya çok âşıktır, bu onun ilk aşkıdır ne de olsa. Sevda ise hem evlidir hem de birçok erkekle bu şekilde ilişkiler yaşamıştır. Murat'ın bu durumundan annesinin haberi olur. Murat'ı bu işten vazgeçirmek için çok uğraşır fakat Murat Sevda'nın gerçek yüzünü öğreninceye kadar vazgeçmez.

Bütün bu yaşadıkları Güzide Yücel'i derinden sarsar. Artık hastadır fakat bunu evdekilere asla belli etmez. Bir gün doktora gider ve kanser olduğunu öğrenir bunu da ev halkından saklar.

Murat liseyi bitirmiş ve tıp fakültesini kazanmıştır. Aslı hayatını yoluna koymayı öğrenmiştir ve ayakları yere daha sağlam basan bir kız olmuştur.

Güzide hastalığından dolayı ailesinin yanında kalmak istemez. Onları bu ölüm sürecine ortak etmeyecektir. Kocasını da bu süreçte karısına ne kadar haksızlık ettiğini anlar. Yaşattıklarından pişmandır. Güzide ailesine yalnız bir tatile gitmek istediğini söyler. Onu tren garına bırakırlar. Ama eve geri döner ailesini bırakmak çok zordur. Gece eve gider perdenin arkasına saklanır. Onları bekler. Çocuklar Ulvi Bey ile birlikte tiyatroya gitmişlerdir ve döndüklerinde hayli neşelidirler. Güzide Yücel gözyaşlarına boğulmuştur ve evden ayrılır.

Ben ve O (1970)

Suna Balıkesir'in önde gelen ailelerinden birine mensuptur. Anne ve babasını çok küçükken yitirmiştir. Halası ve dadısı tarafından büyütülen Suna'nın halası hiç evlenmemiştir.

Suna, Güzel Sanatlar'da okumaktadır. Aynı zamanda bir yayınevinde sekreterlik yapar. Bu yayın evinin sahibi Faruk Bey'e Suna ilk gördüğü andan beri âşıktır. Suna ve Faruk Bey karşılaştıklarında Suna on beş yaşlarındadır.

Daha sonra yolları hiç kesişmez ta ki Suna, ES- A Yayınevinde işe başlayana kadar. Fakat Faruk Bey evlidir ve bir çocuğu vardır. Faruk Bey'in eşinin ciddi boyutlarda sinirsel bir rahatsızlığı vardır. (Burada üzerinde durulması gereken bir konu vardır Suna bu yayınevinde çocuk kitapları ile ilgili birçok çalışma yapar, yazarın kendisi de çocuklar için roman dizisi hazırlamıştır.)

Zamanla Suna ve Faruk Bey arasında bir aşk başlar. Suna'nın halası bu duruma şiddetle karşı çıkar. Suna evden ayrılır ve Faruk Bey ile birlikte bir daire tutup sanki bir karı koca gibi bu evi birlikte dayayıp döşerler. Bu daire bir evli çift gibi yaşarlar fakat geceleri Faruk Bey evine döner. İşte bu zamanlarda Suna'nın içine bir ateş düşer.

Faruk Bey eşini tedavi ettirmek için karısı ve çocuğu ile birlikte İsviçre'ye gider. Bu sıralarda Suna'nın bu ilişki üzerine uzun uzun düşünmek için geniş bir zamanı vardır. Yaşanan birtakım gelişmeler üzerine Faruk Bey'den ayrılmaya karar verir.

Evine yani halasının yanına perişan bir şekilde geri döner. Halası önce çok kızar, tepkilidir Suna'ya karşı. Çünkü Suna zamanında halasını çiğneyip evli bir adama koşmuştur. Fakat sonra kıyamaz yeğenine ve onu affeder.

Ali San, Faruk Bey'in yakın arkadaşıdır ve o da Suna'ya âşıktır. Suna da bunun farkındadır. Faruk'tan ayrıldıktan sonra. Ali San ile evlenir fakat bu gerçek bir evlilik değildir.

Bir gün Faruk'un çok hasta olduğu haberi gelir ve kısa zaman sonra Faruk vefat eder. Bir süre sonra Ali San ve Sibel'in evliliği gerçek bir evlilik olur.

Günah Yolu (1973- 1974)

Fahir Orel ve Yıldız Orel yedi yıldır mutlu bir evlilik sürdürmektedir. Roman Fahir Orel'in bir iş gezisi dolayısı ile Kanada'ya gitmesi ile başlar. Yıldız yaz tatilini ailesinin Suadiye'deki evinde geçirmek istemiş ve Kanada'ya gitmemiştir.

Romanın bu ilk bölümünden sonra geriye dönüşlerle Fahir Orel ve Yıldız'ın nasıl evlendikleri kısaca anlatılır. Fahir Orel ve Yıldız kolej mezuniyeti esnasında tanışmışlar ve

Yıldız Fahir Orel'den çok etkilenmiştir. Çok kısa zamanda aralarında bir aşk doğmuştur. Yıldız'ın babası önce bu evliliğe razı olmamıştır. Fakat sonra babasını ikna etmeyi başarıp evlenmişlerdir.

Yıldız ve kocası bebek sahibi olamamışlar ve bu durumu kabullenmişlerdir. Romanda bu konu ile ilgili ayrıntıya girilmez.

Yıldız'ın annesi Rabia Hanım son derece içe dönük ve kederli bir kadındır. Bu durumun başlıca nedeni oğlu Suat'ın bir trafik kazasında nişanlısını kaybettikten sonra evden uzaklaşmasıdır. Diğer bir sebep ise Rabia Hanım'ı eşinin yıllardan beri aldatıyor olmasıdır.

Yıldız'ın küçük kardeşi Günseli ise aynı yıl kolejden mezun olmuştur. Ve yükseköğrenime devam etmek istememektedir. Bu konuda Yıldız ve Günseli arasında sıklıkla konuşmalar geçer.

Günseli ve Yıldız vakitlerinin büyük bir kısmını denizde geçirirler. Yine denize gittikleri esnada eski bir aile dostu denilebilecek Avukat Cahit İz ile karşılaşırılar. Onunla da yaz boyunca sıklıkla görüşürler. Cahit, evlidir ve karısı Jale hamiledir. Doğum için annesinin yanına İsviçre'ye gitmiştir. Cahit bu bebeği büyük bir heyecanla beklerken karısı Jale vücudunun bozulduğunu bu bebeğin kendisine yük olduğunu sıklıkla dile getirir. Ve zorlu bir doğumdan sonra bebeğini kaybeder. Cahit ve Jale'nin evliliği bundan sonra devam etmez. Cahit boşanmak istediğini Jale'ye belirtir ve boşanmaya karar verirler.

Cahit ve Yıldız, çok önceden tanışmaktadırlar. Çünkü Cahit avukatlık mesleğine Yıldız'ın babasının yanında başlamıştır. Bu yıllarda Yıldız belki de çocukça bir hisle Cahit'e âşıktır. Fakat Cahit bu durumdan habersizdir. Ona bir kız kardeş gözüyle bakar.

Yıldız ve Cahit tekrar karşılaştıklarında Cahit Yıldız'a karşı çok güçlü bir çekim hisseder. Yıldız'a da bunu sezdirir ve Yıldız bu durumdan oldukça rahatsız olur bununla birlikte hiçbir zaman Cahit ile yüz göz olmak istemez ve anlamazlıktan gelir.

Yıldız bir gün amcanın karısını ziyaret eder. Çocukluğunda da yengesi ile arası çok iyidir. Yengenin mücevherleri herkesin dilindedir fakat o bunları hiç kullanmaz. Yıldız'a hem mücevherlerini gösterir hem de hepsinin tek tek hikâyesini anlatır. Amcası yengesini aldatmış ve her aldatmasında ona bir mücevher almıştır.

Yıldız şaşkınlığını gizleyemez ve bu durumu kendisinin asla kabul etmeyeceğini anlatır. Fakat ertesi gün eve döndüğünde Suadiye'deki eve bir posta gelir. Yıldız zarfı açar ve gördükleri karşısında yıkılır. Bu fotoğraflarda kocası sarışın bir kadınla plajda sarmaş dolaştır. Yıldız hemen ertesi gün kocasından intikam almak amacıyla Cahit İz'in evine gider ve "Beni hâlâ istiyor musun işte kapına geldim." der.

Cahit, Yıldız'a gerçekten âşıktır ve onun bu durumundan yararlanmak istemez. Yıldız'ın amacı sadece kocasından intikam almaktır. Olan biten her şeyi Cahit'e anlatır. Bu süreçte kocasının telefonlarına asla yanıt vermez ve boşanmayı düşünür.

Fahir Orel bir sorun olduğunu anlar ve hemen Yıldız'ın yanına gelir. Barışlılar ve Kanada'ya birlikte dönmeye karar verirler.

4.1.2. Romanlarda Karakterizasyon

Eserlerde temel olarak kadın hikayeleri anlatıldığı ve hem olayların gelişiminde hem de karakterlerin yaratılmasında cinsiyet rolleri esas alındığı için karakter incelemelerini de cinsiyet üzerinden yapmak yerinde olacaktır.

4.1.2.1. Kadın Karakterler

Büyük ölçüde kadınlar ve genç kızlar için kaleme alınan eserlerde doğal olarak kadın karakterler ön plandadır. Cumhuriyet'le birlikte 1908'den itibaren tartışılan "kadının toplumdaki yeri", "kadın eğitimi" gibi konular devlet eliyle şekillendirilmiş ve modern topluma geçişin getirisi olarak kadınların kamusal alandaki varlığı desteklenmiştir. Bu durum kadınların konumlarının kısa zamanda ve kolayca değişimine sebep olmamış tersine yaratılmaya çalışılan modern kadının hem niteliği hem değeri pek çok açıdan sorgulanmıştır. Bu süreçte fazla modernleşerek yoldan çıkan kadınların akıbeti, kadın eğitiminin önemi, modern aile yapısı gibi konular romanlarda yer almıştır. Özellikle kadınlara yönelik romanlarda didaktik endişeler ön plandadır. Kurgusal eser kadınların yönlendirilmesinde en önemli araçlardan biri kabul edilir. Bunun sebebini Fatih Andı şöyle aktarır:

"Fakat kadınlar ve genç kızlar için aynı şeyden söz etmek zordu. Onlar erkekler gibi "dışarı"nın içerisinde değillerdi. Dönemin sosyal hayatı çerçevesinde onların mekânı günlük hayatın "ev içi" mekânlarıydı. Ev içlerinin sakin, durgun, dar dünyasında roman onları erkeklerden çok daha fazla etkileyebiliyor, onlara muhayyile dünyalarında yaşayacakları alternatifler, kanatlanacakları soft atmosferler, olağanüstü değişiklik ve zenginlikler

sunabiliyordu. Onlar okudukları romanı “yaşama”, yani kendilerini romana “kaptırma noktasında erkeklerden daha öndeydiler, daha edilegendiler. Üstelik buna bir de fitraten daha hassas ve duygusal yanlarının daha kuvvetli oluşunu eklerseniz...” (Andı,2018:52)

İncelenen eserler, popüler romanların büyük çoğunluğunda olduğu gibi, kadınlar için kaleme alınmıştır. Dolayısıyla kadınlara verilmek istenen mesajlar içerir. Söz konusu mesajlardan biri, eğitim ve meslek sahibi olmanın bir kadının hayatta mutluluğu bulabilmesi için mutlaka gerekli olduğudur. Eğitimini tamamlamamış hele buna engel olacak bir ortamda büyümüş ya da eğitimini aşk için feda etmiş olan kadınlar eserlerde mutsuzluğun elinden kurtulamaz.

Romanlarda yer alan bütün merkezi figürler eğitilmiş kadınlar arasından seçilmiştir. Yalnız *Istıranca Eteklerinde* romanının başkahramanı Berrin çocuk yaşında evlendirilmiş eğitim alma fırsatı olmamıştır. O da bu eksikliğini evliliğinin dağılmasından sonra aldığı terzilik eğitimiyle telafi etmiştir. Burada asıl dikkat çeken husus kadın eğitiminin büyük ölçüde meslek edinmeye yönelik olmasıdır. *Çırpınan Sular*'ın Sermin'i ve *Uyuyan Hatıralar*'ın Nahide'si dışında bütün merkezi figürler meslek sahibidir. Görüldüğü üzere Serveti Fünûn döneminden sonra Türk romanında yaygınlaşan eğitilmiş, sanata meyilli fakat meslek sahibi olmayan, konakların, evlerin salonlarında zarif birer süs eşyası, bir cazibe merkezi işlevi gören kadın nihayet gerçek bir birey olarak toplumdaki yerini almaya başlamıştır.

Sanatçı bu karakterleri anlatırken yaratılmaya çalışılan modern kadın için üretken bir rol belirlemiş fakat bu rolün sınırlarını yine gelenekle çizmiştir. Kadın üretken, meslek ve irade sahibidir. Ancak yine en temel vazifesi ailesine yöneliktir. İyi bir evlat, eş ve anne olmak zorundadır. Kadının iş hayatındaki varlığı ve etkisi kocasının yahut babasının istekleri çerçevesinde şekillenir. Böylece kadın aile içindeki edilgen durumundan kurtulmadan yeni misyonlar üstlenir. Örneğin *Gençliğimin Rüzgârı* romanının başkahramanı Asuman kocasının isteği üzerine öğretmenlik mesleğinden ayrılır. *İhtiras* romanının Feride'si ise dışardan bir telkin olmamasına rağmen evlenince öğretmenlikten ayrılması gerektiğine karar verir.

Bu durum kendi içinde çelişkili olmakla birlikte ideal kadın algısındaki değişim sürecini ortaya koyması açısından önemlidir.

Romanların önemli bir kısmında genç kızlar eğitim almak için geleneksel yapıyı temsil eden kadınlarla mücadele etmek zorunda kalır. Bu kadınlar bazen geleneksel aile

yapısında önemli bir yer tutan dadılardır. Bu kadınlar kendilerine çizilen ufak bir dairede daima toplumun beklentileri doğrultusunda yaşamış kadınlardır. Geleneksel yapının dışında düşünmek ellerinden gelmez. *Büyük Rüzgâr* romanında yer alan Cemile Dadı bu karakterler arasındadır. Romanlarda söz konusu kadınlar doğrudan okuyucuyla karşı karşıya getirilmez bunun yerine onların tutumlarına söz arasında değinilir.

Yazar her romanında güçlü kadın karakterlerin yanında zayıf, pasif kadın karakterlere de yer verir. Söz konusu karakterler çoğunlukla mutsuz kadınlardır. Kendi hayatları üzerinde hiçbir söz hakkına sahip değillerdir. Toplumdan ve ailelerinden saygı görmezler. Geleneksel yapı zihinlerine o kadar yer etmiştir ki bütün mutsuzluklarına rağmen doğru olanın kendi gerçekleri olduğuna inanır ve en temel hakları için bile mücadeleyi akıllarından geçirmezler. Örneğin *Özlediğim Kadın* romanında Havva Hanım kocasına destek olmak için evlere temizliğe gider. Ekonomik özgürlüğü varmış gibi görünse de kazandığı para üzerinde hiç tasarrufu yoktur. Kocasını kızları Nazlı'yı yaşlı ve zengin bir adama beşinci eş olarak vermek istediğinde buna karşı çıkmak yerine kızına kaderine razı olması gerektiğini telkin eder. Çünkü ona göre erkek ailenin reisi ve sahibidir. Kadın ne olursa olsun ona itaat etmekle yükümlüdür.

Romanlarda dönemin Türkiye'sinde kadınların kazandığı haklar ve kadınların elde ettikleri başarılar ilham verici bir arka plan olarak kullanılır. Örneğin *Sızı* romanının başkarakteri Seniha, Sabiha Gökçen'i örnek alarak pilot olur.

Görüldüğü üzere, eserler popüler aşk romanları olarak tanınmasına karşın yaratılan kadın karakterler sayesinde Türk kadınının modernleşme sürecine katkıda bulunmuş ayrıca bu süreci bir ölçüde kayıt altına almıştır.

4.1.2.2. Erkek Karakterler

Kadın karakterlerde olduğu gibi erkek karakterlerde de iki tip insan karşımıza çıkar. Birinci grupta eğitilmiş, sanatla ilgili, ince bir ruha sahip olanlar; ikinci grupta ise eğitimsiz, yobaz ve toplumsal nezaketin ve gelişimin önünde bir kaya gibi duranlar yer alır. Romanlarda erkek karakterler de karşımıza doktor ve öğretmen bazen de avukat ya da iş adamı olarak çıkar. Doktor ve öğretmen karakterlerin bir kısmı yazarın idealize ettiği erkek tipleridir. Bu tipler ideal olsa da kadınlara karşı tutumları diğerlerinden ancak yüzeysel olarak farklıdır. Örneğin *Gençliğimin Rüzgârı* romanında ideal erkek olarak karşımıza çıkan Doktor Kenan eşi Asuman'ın öğretmenlik yapmasına karşı çıkar.

“Şimdi lütfen karım olduğumu, sevgilim olduğumu, canım, hayatım, güneşim olduğumu düşün. Bırak öğretmenliği de mektebi de, demişti.” (Su,1964:61).

Kadınların yaşamlarındaki rollerinin yanında öğretmen erkeklerin meslekleri sebebiyle toplumla giriştikleri mücadele az da olsa romanlarda yer bulur. *Ateşten Damla* romanında yer alan Osman Müfit idealize edilen kahramanlardan biridir. Nasıl ki diğer romanlarda kadın öğretmenler aşkta ve evlilikte hüsrana uğramış olarak kendilerini mesleklerine adanmışlarsa bu romanda da Osman Müfit aşkta uğradığı hezimet sonucu bir Anadolu kasabasına öğretmen olarak gider ve burada kasabalının ikiyüzlü ahlak anlayışı ile mücadele etmek zorunda kalır fakat bu insanların yobazlıkları cahillikleri ve namussuzlukları sarsılmaz bir kale gibidir. Çareyi memleketine – Balıkesir’e dönmekte bulur.

Osman Müfit dışında romanlarda iki tane daha erkek öğretmen karşımıza çıkar: Bunlardan biri *Dinmez Ağrı* romanında Tarih öğretmeni Celal diğeri ise *İhtiras* romanındaki Vasıf öğretmendir. Gerek Celal gerek ise Vasıf söz konusu eserlerde önemli rol oynamadığından ayrıntılı olarak ele alınmazlar.

Bir de iş adamı ya da ticaretle uğraşan erkekler vardır. Bunlar eğitimsiz karakterlerdir. Bunlar eşlerini aldatır ve onların çalışmalarına da müsaade etmezler. Ya da *Özlediğim Kadın* romanında olduğu gibi kadının parasına el koyarlar. Bu karakterler kendilerini eşleri ve çocukları üzerinde tam yetki sahibi kabul ederler. Geleneksel yapı gereği kadın ve çocuklar onlara aittir.

Aslında yakından bakıldığında idealize edilen romantik, âşık olunan erkeklerle, kötü ve kaba kabul edilip eleştirilen erkekler arasında yegâne fark tavrıyla ilgilidir. Her iki gruptaki erkekler de kendilerinin kadın üzerinde sonsuz söz hakkı olduğuna inanır. Fakat bir kısmı bu tasarrufu kabaca kullanırken diğer kısım tatlı sözlerle aşklarından dem vurarak kadınları manipüle etmeyi tercih eder.

Mükerrem Kâmil Su’nun söz konusu yirmi bir romanının başkahramanı kadınlardır. Bu romanlarda erkekler kadınların hayatında etken bir rol oynamalarına karşın ayrıntılı olarak ele alınıp anlatılmazlar.

4.1.3. Romanlarda Zaman- Mekân

Romanlarda zaman ve mekân seçimi hem vak’a kuruluşunu hem de kullanılacak anlatım tekniklerini büyük ölçüde etkiler. Sanatçıların zaman ve mekân yaklaşımları romanın

karakterini, derinliğini ve estetik yönünü belirleyen unsurlardan biridir. Örneğin Abdülhak Şinasi Hisar'ın *Çamlıcadaki Eniştemiz* (1944) romanında mekân toplumun aşama aşama değişmesini sembolize etmek için kullanılmış, köşk eserin odak noktasını oluşturmuştur. William Faulkner'ın *Ses ve Öfke* (1929) romanında ise zamanın parçalanmışlığı ailenin ve toplumun çöküp dağılmasını çarpıcı şekilde gözler önüne serer.

Romanda zaman: “Romanda kendisine yer verilen olayların geçtiği, olup bittiği, cereyan ettiği nesnel, vaka ve anlatma zaman dilimlerini karşılayan bir kavramdır. Roman, bir zaman sanatıdır ve geniş bir zamana yayılan olay, durum, olgu, yaşantı, duygu, hayal ve düşünce unsurlarının sergilenmesidir.” (Çetin,2012:99-100) şeklinde tanımlanabilir.

İncelenen romanların on sekiz tanesi aktüel eserdir. Yani yazılma zamanı ve vak'a zamanı örtüşür. Yalnız *Dinmez Ağrı*, *Ateşten Damla*, *Gençliğimin Rüzgârı* Millî Mücadele dönemini anlatır.

Bütün romanlarda olaylar kronolojik olarak anlatılmış yalnız karakterin geçmişi ele alınırken geri dönüşlere yer verilmiştir. Bu geri dönüşler genellikle çok kısa tutulmuş ve geçmişi özetlenerek karaktere bir devamlılık ve gerçeklik sağlanmaya çalışılmıştır.

Yazar genellikle geniş bir zaman dilimini okuyucuya anlatma yoluna gitmiştir. Yalnız evlilikle ya da sevgililerin kavuşmasıyla son bulan *Ateşten Damla*, *Dinmez Ağrı*, *Sus Uyanmasın*, *Sevim ve Izdırabım* ve *Aynadaki Kız* romanlarında vak'a aşk hikâyesiyle sınırlandırıldığından birkaç yıllık bir zaman dilimi anlatılmıştır. Diğer romanlar ise büyük ölçüde iyi kahramanın huzura kavuşması ya da *Ayrı Dünyalar* romanında olduğu gibi her şeyini kaybetmesiyle son bulur. Bu durum çoğunlukla kahramanın orta yaşlarına tekabül eder. Anlatılan zaman dilimi on beş, yirmi yıla kadar uzar.

Görüldüğü gibi yazar zamanı en yüzeysel haliyle ele almış ve olayları kronolojik olarak sıralamakla yetinmiştir. Bu eserlerin kurgusunu oldukça basitleştirmiştir.

Zaman gibi mekân da romanın ana unsurları arasında yer alır. Kurgusal bir metinde mekân sadece olayların gerçekleştiği yer değildir. Çetin mekânı şöyle tanımlar:

“Mekân, romana özgü olay ya da olayların ve roman kişilerinin hareketlerine ayrılmış bir sahne olan yerdir. Mekân unsuruyla ilgili olarak şu sorulmalıdır: Roman kişilerinin kişilik ve kimliklerinin, sosyal, kültürel, ekonomik konumlarının sunuluşunda ve hissettirilmesinde, sosyal yaşantıların sergilenmesinde ne oranda işlevseldir? Mekâna yüklenen işlev ve değerler

ortaya konmalıdır. Mekân ne ölçüde öne çıkarılıyor ya da geri planda bırakılıyor?”
(Çetin,2012:105)

Bu durumda yazarın mekân yaklaşımı metnin atmosferinin yaratılmasında ve karakterlerin psikolojik ve sosyal durumlarının aktarılmasında büyük önem taşır.

İncelenen eserlerin tamamında merkez mekân İstanbul, Ankara ve Balıkesir'dir. Bu üç şehir de yazarın bir dönem yaşadığı bölgelerdir. Böylece yazar şehirler hakkındaki düşünce ve gözlemlerini okuyucuya aktarır. Bunlar dışında kalan bölgeler “taşra” ya da “taşrada bir köy” olarak anlatılır. Özellikle idealist öğretmenlerin halkın cehaleti ve yobazlıkla savaştıkları bu mekânların isimsiz kalması kanaatimizce iki sebebe bağlanabilir.

Bunlardan ilki yazarın neredeyse bir savaş alanı olarak gördüğü taşrayı anlatırken belli bir yeri işaret ederek zan altında bırakmak istememesi olabilir.

Diğeri ise sanatçının taşra dediği bu yerlerdeki şartların tüm ülkede aynı olduğuna inanması olabilir. Bu perspektiften bakıldığında ülkenin neresinde olursa olsun idealist bir öğretmen aynı cehalet ve yobazlıkla savaşmak zorundadır.

Olaylar büyük ölçüde iç mekânlarda evlerde, okullarda ve devlet dairelerinde geçer. Kullanılan iç mekânlarda da ağırlık evlerdedir. Kadınları merkeze alan bu eserlerde ana mekân olarak evlerin kullanılması şaşırtıcı değildir. Çünkü bütün değişim çabalarına rağmen kadının yaşam alanı hâlâ büyük ölçüde evden ibarettir. Diğer kapalı mekânlarsa genel olarak karakterin iş yeridir.

Yazar mekânları sadece yüzeysel şekilde tarif eder. Uzun tasvirler yaparak bir atmosfer oluşturmak ya da mekân karakter arasında ilişki kurmak gibi kaygıları yoktur. Kanaatimizce sanatçının bu tutumu eserlerde bir yüzeysellik yaratmış ve metinlerin gücünü büyük ölçüde azaltmıştır.

Sanatçının zaman ve mekânı en temel ve basit şekilde kullanması eserlerin edebî değerine katkı sağlamamış fakat kanaatimizce hedeflenen okur kitlesine ulaşmasına ve döneminde çok okunmasına yardımcı olmuştur.

4.1.4. Romanlarda Anlatıcı

Romanda anlatıcı, eserin perspektifini belirlemesi açısından son derece önemlidir. Karakter ve okuyucu arasındaki mesafeyi belirleyen de büyük ölçüde anlatıcı ve bakış açısidir. Romanda anlatıcının görevini Tekin şöyle ifade etmiştir:

“Romanın kurmaca (fiktif) dünyasında yer alan anlatıcının görevi okuyucu ile eser arasında alışveriş sağlamak, olaylara ve kişilere tanıklık etmek, olan biteni anlatmak veya nakletmek, nihayet açıklama ve yorum yapmaktır. O bu görevleri yerine getirirken, gücünü, doğal yeteneğinden ve sınırsız bakış açısından almaktadır kuşkusuz.” (Tekin,2020:25)

İncelenen eserler üçüncü tekil şahıs anlatının ağzından yazılmıştır. Bu süreçte anlatıcı bazen Tanrısal bazen gözlemci bakış açısına sahiptir.

Mehmet Tekin bu durumu çoğul bakış açısı olarak adlandırır ve şu şekilde tanımlar:

“Çoğul bakış açısı, modern romanın ivme kazandığı vakitlerde ortaya çıkmış bir yöntemdir. “Geleneksel roman” ile “modern roman” arasındaki benzerlik ve farklılığı vurgulanmasında “hikâye etme” olgusu önemli bir ölçüttür: Aslında “geleneksel roman” da, “modern roman” da bize “hikâye” anlatır. Hikâyenin, birinden diğerine değişen düzeylerde ve ağırlıkta yer alması, bu gerçeği değiştirmez. Hikâyedeki ortak yan, “anlatım” noktasında farklılaşır.

Şöyle ki:

“Geleneksel roman” da ‘hikâye etme’ (anlatım), “anlatma” ağırlık olarak sunulurken, “modern roman” da “gösterme- anlatma” ağırlıklı olarak sunulur. İlkinde, “anlatıcı” ön plandadır ve konum olarak ‘eser’ ile ‘okuyucu’ arasında yer alır. İkincisinde ise, anlatıcının varlığı en aza indirilir ve olaylar, tıpkı tiyatrodaki olduğu gibi, ‘sahne’ tekniğiyle verilir; hazırlanan mizansenlerle kişilerin kendi kendilerini tanıtımalarına imkân hazırlanır. Bu uygulama sonucunda, “geleneksel roman” da anlatıcının “tanrısal” konumu (olympian position), büyük ölçüde “beşerî” konuma indirgenir. Değişen konum, anlatıcının varlığını ve sesini zayıflatırsa da roman güçlendirir: Modern romanın insan olmasını, biraz da burada, söz konusu değişimde aramak gerekir. Bu değişimde “Çoğul bakış açısının değeri ve önemi, büyük olacaktır kuşkusuz.” (Tekin,2020:60-61)

Söz konusu yirmi bir romanın hepsinde tanrısal bakış açısı kullanılmıştır. Bu durum okuyucunun romandaki olayları hem üst perspektiften görmesini sağlar hem de karakterlerin kişisel dünyalarına dâhil olmasına izin verir.

Zaman zaman yer verilen mektuplarla birinci tekil şahıs anlatıcıya geçiş yapılır. Bu mektuplar karakterin çeşitli konulardaki duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarmak için kullanılmıştır.

Eserlerin 3. Tekil şahıs ağzından yazılması kanaatimizce yazarın karakter ve okuru baş başa bırakmak yerine kendi bakış açısını ve düşüncelerini aktarmak ihtiyacından kaynaklanır. Böylece okur karakterleri derinlemesine tanıyıp onları kendi değer yargılarıyla değerlendirmek yerine yazarın çizdiği çerçeveye bağlı kalır. Popüler aşk romanları yazmasına rağmen didaktik kaygılar güden yazar böylece okuyucusuna kendi doğrularını aktarma fırsatı bulur.

4.1.5. Romanlarda Tema (İzlek)

Tema, “romancının romanında söz konusu ettiği gerçek ya da kurgusal ama özel, tekil bir olaydan genel için geçerli olduğunu iddia ettiği bir hükümdür. İzlek, romanın üzerine temellendiği konunun yazarın duygu ve düşüncesinde öznel bir yargı hâlinde ortaya konan sentezi olup, romanın nihaî hedefi ve romancının asıl amacıdır. Romanın derin yapısını oluşturan unsurlardan birisi olan izlek, nesnel bir konunun farklı yazarlara göre öznel bir biçimde yorumlanmasıdır.” (Çetin,2012:95-96)

Söz konusu romanların temalarını şöyle sıralamak mümkündür:

Sevgim ve Izdırabım, romanı sevginin gücü üzerine kurulmuş bir romandır. Aşkın tüm engelleri aştığı anlatılır.

Bu Kalp Duracak, romanı evlilikte denklik teması üzerine kurulur. Eğitimli ve sanata yatkın bir kadın ancak eğitimli bir erkekle mutlu bir evlilik yapabilir teması işlenir.

Dinmez Ağrı, romanı vatan sevgisinin aşktan önce geldiği teması üzerinden hareket eder.

Sus Uyanmasın, romanında ise çok sevdiği karısını işleri yüzünden çok ihmal eden bir adamın bu ihmali sonucunda karısını kaybetmesi anlatılır. Aile işten ve meslekten daha önemlidir.

Istıranca Eteklerinde ve *Gençliğimin Rüzgârı* romanları kadın için evliliğin hayat garantisi olmadığını anlatır. Yazara göre her kadın kendi ayakları üzerinde durabilmek için meslek sahibi olmalıdır.

Çırpınan Sular, *Uyuyan Hatıralar* ve *İhtiras*, romanlarında natüralizm kırıntıları var diyebiliriz. Zira bu romanlarda karakterler genetik özellikleri ve kendi ruhsal kuruntuları ile hayatı kendilerine zindan ederler. Özellikle *İhtiras* romanında soyaçekim net bir şekilde görülür. Romanlar, insanın genetik mirasından kaçamayacağını anlatır.

Ateşten Damla, romanında öğretmenin toplumun yaşadığı bütün sıkıntıların giderilmesinde ve yanlışlıkların düzeltilmesinde aktif rol oynadığı anlatılır.

Sızı, Türk kadının pilot olma serüveninin işlendiği bu romanda bir öncü kadının- Sabiha Gökçen- toplumdaki genç kızları nasıl derinden etkilediği anlatılır.

Uzaklaşan Yol, *Bir Avuç Hatıra*, ve *Ayrı Dünyalar* romanları aynı tema çerçevesinde şekillenir. Bir erkeğin ihaneti bir kadının yok oluşu olabilir.

Kaybolan Ses, romanında hem yetim hem öksüz kalmış bir kadının sürüklenişi anlatılır. Tek başınalık hayatı anlamsız kılar.

Büyük Rüzgâr, romanına göre insan ya yaşadıklarının altında ezilir ya da yaşadıklarından ders alır ve çözümler üretir.

İnanmadığım Allah, eseri bir kadın için hayatın amacının sadece evlenip çocuk sahibi olmak olmadığı teması üzerine kurulmuştur.

Özlediğim Kadın, roman *Istıranca Eteklerinde* romanı ile tema yönünden benzerlik göstermekte olan bu romanın teması bir kadın ancak meslek sahibi olup kendi ayakları üzerinde durduğunda mutlu olabilir.

Aynadaki Kız, romanının sonu nispeten halk hikâyelerini anımsatır. İki âşık kavuşur fakat ikisi de ölür. Onlardan geriye sadece bebekleri kalır.

Ben ve O, romanında bir yasak aşkın hüsranı ve bir kadının yeniden mutlu olma gayreti konu edilir.

Günah Yolu, romanı tema ve konu olarak diğer bütün romanlardan daha basit bir düzlemde yer alır. İhanetin affedilmemesi gerektiğini savunan bir kadının kocasının ihanetini affedişi konu edilir. Böylece kadınların hayatın amacı gibi gördükleri evliliklerinin yıkılmaması için gururlarından nasıl vazgeçtikleri vurgulanır.

4.2. Romanlarda Eğitim Meselesi

4.2.1. Ailede Eğitim

Dönemin aile yapısı yazarın romanlarında başarı ile yansıtılmıştır. Yazar merkeze aldığı karakterleri genellikle toplumun orta tabakasından seçer. Bu aileler çoğunlukla eğitilmiş insanlardan oluşurken; okuma yazma bilmeyen büyükanne ve büyükbabalar ile birlikte dadılar da bu ailelerde oldukça önemli bir yer tutar. Bu kişiler romanın başkahramanına gelenek ve görenekleri aktaran ve çoğu zaman annesiz karaktere anne olan ve bir annenin öğreteceği her şeyi çocuğa vermeye çalışan kişilerdir.

Dadı karakterleri beklendiği gibi formel eğitim almamış kadınlardır:

İhtiyar kadın tesbihi torbaya koydu. Okuma bilmez, fakat Allah'ın cahilliğine ötürü kendisini mağdur göreceğini düşünerek Kur'an'ı kesesinden çıkarıp 3 kere öper, başına koyardı. Bunu yapmakla dini vazifesini yerine getirmiş olduğuna inanırdı. Aynı şeyi bu akşam da yaptı. (Su,1959:93)

Şengül Kalfa bir romancı değildi. Ne gezer, okuyup yazma bile bilmezdi. (Su,2017:5)

Fakat eserlerde bu bir eksiklik olarak anlatılmaz. Onlar modernleşen aile yapısında gelenekle bağı sağlayan unsurlardır. Ailede eğitimin önemine vurgu yapan yazar, dönemin modası olan yabancı mürebbiyeler yerine dadıları ön plana çıkartarak onların kültür aktarımındaki rolünün de altını çizmiştir.

“Babam beni halis bir Türk kızı olarak yetiştirmek istediği için öyle Fransız, İngiliz falan mürebbiyelere lüzum görmemiş. Annemin evlenirken getirdiği hicaz halayığı dadım olmuş. Gözlerimi kapadığım zaman, hâlâ onun tombul kolları arasında sıkıldığımı, sinirleri yatıştıran Baygın ve tatlı bir sesin mırıldandığını ninnilerle uykuya daldığımı zannederim.” (Su,2017:8)

Eserlerde dadılar geleneği çoğunlukla çocuk eğitiminin önemli bir unsuru olan ve son yıllarda da eğitime katkısı açısından yeniden gündeme gelen masallar ve ninnilerle aktarırlar. Bu sayede dadılar, çocuğa hem ahlaki değerleri aktarır hem de kültürel mirasının devamı

olarak büyümesine yardımcı olur. Eserlerde bu masal ve ninnilerin içeriğine değinilmemekle birlikte çocuklarda uyandırdığı huzur ve sükûnet üzerinde durulmuştur.

“Senden dinlediğim masal ve hikâyelerin kahramanları, gençliğimde gizli gizli okuduğum romanların kadın tipleri hayalimde birbirine karışıyor.” (Su,1942:173)

Bu kadınlar yabancı mürebbiyelerin aksine katı kurallar ve programlar yerine nasihat ve kıssalarla çocukları eğitirler:

“Nermin dadının içi, o güzel kadın için yanıyordu. Fakat böyle inci gibi içli yavrucuğu ağlatarak bıraktığına da kızmıyor değildi. Ona ders verirken böyle şeylerin kötülüğünü az mı söylemişti!.. İyi bir kız ol Nermin diye az mı öğüt vermişti.” (Su,1939:9)

Yazar, dadılardan bahsederken onların sevgi ve şefkat dolu tavırlarını da okuyucuya aktarır, okuyucunun geleneksel hayatın bir parçasıyken zamanla aile yapısından silinen bu kadınların çocuklara içten bir sevgiyle bağlı olduğunu fark etmesi onun için önemlidir.

“Dadı sen git ben annemi isterim... Genç dadı severek okşayarak Çiğdem'in pabuçlarını giydirdi. Çıktılar. (Su,1939:6)”

Fakat bu geleneksel yapının aynen devam edemeyeceğini gören yazar alternatif bir çözüm bulmuş *Sus Uyanmasın* romanında, anne çocuğunu büyütecek dadıyı kendisi yetiştirmiş ve çocuğunu daha sonra ona emanet etmiştir.

“Çiğdem'in annesi ne güzel, ne cana yakın bir kadındı. Öyle tatlı dilli, iyi huylu idi ki... Evde kimseyi incitmez, herkesin gönlünü alırdı. Zehra'nın el kapılarında değişen çeşit çeşit isimlerinden hiçbirini beğenmemiş: - Sana Nermin diyeceğim kızım, demişti. Zehra adı çok güzel, çok hoş. Fakat çocukluğunu düşünerek belki mahzun olacaksın. Ben senin çok şen, tasasız bir kız olmanı istiyorum. Seni okutacağım, iyi yetişmene çalışacağım. Yüzüne, vücuduna yakışan bir isim ister misin yavrum?” (Su,1939:8)

Görüldüğü üzere yazar, ailede eğitim üzerinde dururken Tanzimattan itibaren aydınları meşgul eden batılılaşma sorununu da gözden kaçırmamış ve modern eğitim alan yüzü batıya dönük yetişen bireyin kültürel bağlarının kopmaması için dadılar vasıtasıyla aile içinde geleneksel aktarımın devamını sağlamıştır.

Annenin ve dadının olmadığı ya da işlevsiz olduğu durumlarda genellikle abla onların vazifesini yüklenir:

“Ben doğduğum zaman ancak 10 yaşlarında kadar olan Ablam bu vaziyet karşısında vaktinden evvel olgunlaşmış. Bir yandan mektebe giderken, bir yandan da hiçbir hizmetçinin başa çıkamadığı, haşarı, gürültücü kardeşiyle uğraşmak mecburiyetinde kalırmış. Küçük

olduğum halde çok iyi hissederdim ki, annem ablamı benden çok severdi ve gene gayet iyi bilirdim ki, babamın da evde herkesten ziyade bana zaafı vardır.” (Su,1943:29)

Çok seyrek olarak babalar işe dâhil olsalar da çocuk bakımı temelde bir kadın işi olarak algılanmış ve bir kadından bir diğerine devredilmiştir.

Aile bireyleri ya da dadılar sorumlusu oldukları çocukları büyütürken onları için hep bir yüksek ideal amaçlarlar. Öncelikle onların ahlaki değerleri üzerinde dururlar. Özellikle genç kızlar yaşamsal kararlar vermeleri gerektiğinde bu terbiyenin telkiniyle hareket ederler.

“Görüşmek mi? Aman ya Rabbi! Buna aldığım terbiye en büyük maniydi. Hatta içimden bu تنها köprü üstünde onunla bir iki dakika durmanın ne affedilmez bir ayıp olduğunu tekrarlıyor, utancımдан titriyordum.” (Su,2017:5)

Bu durum değişen dünyada bu gençlerin çeşitli çatışmalar yaşamalarına sebep olur. Karakterler bir taraftan yaşamın getirdiği zorluklarla mücadele ederken bir taraftan da kendileri için belirlenen yüksek standartlara uyamamanın acısını çekerler. Görüldüğü kadarıyla bu sağlam aile bağları beraberinde aileyi özellikle anneyi hayal kırıklığına uğratma korkusunu getirir:

“Diplomamı annemin uzanan eline bıraktım...bir talebe için hocasını sevmenin pek çirkin, pek manasız olacağını... “Güvendiğim, başına büyük işler bağladığım kızım, görgülerine inandığım kızım hocasını sevecek kadar küçüktü demek?!” (Su,1938:6)

Bir eğitimci olan yazar ahlaki eğitimi önemseydiği kadar tahsil meselesi üzerinde de durmuştur. Eserlerde özellikle kız çocukları mutlaka okuyup saygın bir meslek sahibi olma idealiyle yetiştirilir.

“Sen büyük okullara gideceksin. Okuyup iyi bir kız olarak yetişeceksin. Belki hâkim, belki avukat, doktor, ne bileyim şimdiden kestirilemez. Herhalde çok mükemmel bir iş kadını olacaksın. Kardeşinle seni yetiştirmek için gençliğini veren annene, ondan sonra sen bakacaksın yavrum. Teyze Müzeyyen ilk okuldan çıkınca dikiş dikmeyi öğrenecek. Para kazanıp annesine bakacakmış. Ben de öylemi yapsam dersin?” (Su,1939:108)

Yazara göre en şerefli şeylerden biri insanın kimseye muhtaç olmadan kendi emeğiyle yaşamasıdır. Aileler çocuklarına sürekli bu yönde telkinler yapar:

“Yatağında oturdu. Özden’i okşadı. Biraz süt içti. Ve benimle uzun uzun konuştu. Benim tahsilimi ilerletmemi, kardeşimi çok iyi yetiştirmemi istiyordu. “Ne zenginliğe ne gençliğe güvenin çocuğum, diyordu. Bütün bunlar bir gün yok olmaya mahkûm şeylerdirler çalışın. Hayatınızı kazanın. Kimseye muhtaç olmadan yaşamak kadar dürüst, temiz ve katıksız saadet bulunmaz.” (Su,1939:159)

Fakat burada yazar tahsilin mutlaka milli öğeler içermesi gerektiğinin üzerinde ısrarla durur. Köksüz bir tahsilin ne birey ne de toplum için fayda getirmeyeceği kanaatindedir. Bu düşünce eserlerde sık sık tekrarlanır:

“İlk tahsilimi kendisi verdi. Ve beni yaşımdan aykırı bir çocuk olarak yetiştirmeyi asla düşünmedi. Bazı dostları beni bir ecnebi mektebine vermeyi tavsiye derlerdi. Babam o zaman düşündüklerini uzun uzun anlatmaktansa kısaca Pervaneleri okudunuz mu? Şu hâlde bir kere okumanızı tavsiye etmek faydalı olur.” der geçirdi. (Su,2017:10)

Eğitimde milli unsurlar bulunması meselesinin altındaki temel motivasyon, gencin ülkesine yazarın değimiyle “davasına” sadık, idealist bir birey olarak yetişmesidir. Buradaki dava elbette Cumhuriyetin ilk yıllarında sıkça tekrarlanan muasır medeniyetler seviyesine ulaşma idealidir. 1930larda yazmaya başlayan yazar yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitilmiş gençlerin omuzlarında yükseleceğine büyük bir inanç besler ve çeşitli vesilelerle okuyucularına bu sorumluluklarını hatırlatır:

“Sen her şeyden önce yurdun malısın. Ömrünü büyük bir ülkü peşinde harcıyan babanın ölüsü başında ettiğin büyük yemini unutacak mısın Şerare?” (Su,1938:6)

“Sonra Tunga’yı düşündü. Onu yurda ve cemiyete yararlı olması için çok iyi yetiştirecekti. Tahsil yılları uzun sürecek, biri birinden ayrı kalacaklardı.” (Su,1939:35)

Eserlerde ailede eğitim meselesi ele alınırken babanın rolü de gözden kaçırılmamıştır. Fakat bu rol çocukluk döneminde daha çok çocuğu okula göndermekten ibarettir. Babanın rolü çocuk büyüdükçe artar:

“... Babam tahsilime dikkat ediyor, iyi yetişmem için hasretimi çekmiye Katlanıyordu. Liseyi bitirdikten sonra onu yalnız bırakmaya kıyamadım. Günden güne kuvvetten düşüyordu. Onunla son günlerinde baş başa yaşamayı tercih ettim. Bu beraberlik ikimiz için de tadına doyulmaz bir Saadet devresi oldu. Beraber okuyor, çalışıyor, geziyor, konuşuyor, münakaşalar yapıyorduk. O bahçesi ile uğraşırken ben piyano çalıyor, sonra

alçak Pencereden atlayarak ona yardım ediyordum, bir zamanlar delisi olduğum çiçekler arasında kahvaltı etmek, gece ay ışığına karşı saatlerce lamba yakmadan oturup düşünmek, köylere gidip kimsesiz, bakımsız çocuklarla meşgul olmak hayatımı dolduran şeylerdi.” (Su, 1941:82-83)

Aile içinde eğitimin çoğunlukla telkinler ve nasihatlerle yapıldığını görüyoruz. Bu nasihatler sayesinde yazar hem kahramanlarının kültürel ve psikolojik altyapısını ortaya koymuş hem de okuyucularına yol göstermeye çalışmıştır. Çoğunlukla aşk romanları olarak tanınan bu eserlerin didaktik yönü büyük ölçüde bu telkinlerde saklıdır.

Cumhuriyetin ilk nesil kadın öğretmenleri arasında olan Mükerrerrem Kamil Su özellikle kız çocukların ahlaki gelişimleri ve tahsilleri üzerinde durmuşsa da döneminin kalıplarından tam olarak sıyrılamamış ve aile içinde kız ve erkek çocukların eğitimi arasında fark gözetmiştir:

“Sen erkek evladımızsın Murat. Babanın adını sen devam ettireceksin. Aslı’ya bile senin örnek olman icap eder. Aranızdaki yaş farkına önem vermiyorum. Zaten bu fark da nedir ki? Senden çok büyük de olsaydı gene de senin ona örnek olmanı isterdim. Yarın da biz çekilince de... Sorumluluğunu bilmen, yükseköğrenimini, askerliğini yapmadan böyle bir şeyin mümkün olamayacağını kabul etmen lazım çocuğum.” (Su,1964:30)

Bu geleneksel yaklaşım toplumun çizdiği kadın-erkek rollerinin devamı gibidir. Bu yaklaşım yazar tarafından eleştirilmemiş tersine sürdürülmüştür.

Sanatçı, çocukların eğitimi konusunda aileye düşen görevler üzerinde ısrarla durur. Ona göre ailenin rolü telkin ve nasihatlerden ibaret değildir. Yazara göre ebeveynler çocuklarının eğitimi ve bakımı için her türlü fedakârlığı yapmakla yükümlüdür. Eserlerde bu fedakârlıklar sık sık vurgulanır:

“Çocuğunun başında en titiz, en üzgün yürekli bir anne olmuştu. Uykusu, gıdası, banyosu için kendi dinlenme saatlerini veriyor ve yalnız çocuğunu uyutmak için keman çalıyordu. Bu küçük yavrunun, doğar doğmaz musikinin derinliğine dalmasını, küçük kulaklarının bu can alan seslerle dolmasını ve büyüdüğü zaman mutlaka bir sanatkâr olmasını istiyordu.” (Su,1935:18)

Çocuğu okula göndermek aile için en büyük mutluluklardan biri olarak anlatılmıştır:

“Alev, mektebe başladı. Karı koca çarşıya çıkıp küçük mektepliye lazım olan eşyayı heyecanla, zevkle seçtiler. Sermin, kızının ruhuna kendisinin yaratmağa muktedir olmadığı bir takım güzel şeyleri, iyi alışkanlıkları kuvvetli bir hocanın meydana geliştirebileceğine inanıyor, bundan ferahlık duyuyordu. / o gün Alev’i özene özene hazırladılar. Önlüğünü giyerken, yakasını takarken ona yardım ediyor, küçük çantasının kayışlarını omuzlarından geçirirken onu okşuyordular. / Evden üçü beraber çıktılar. Kayıt muamelesi daha evvel yapılmıştı. Kızı ortalarına alarak mektebin yolunu tuttular”. (Su,1944:102-103)

Eserlerde tahsil, sınıf atlamanın ve rahat bir hayata kavuşmanın yolu olarak görülmüştür:

“Sen okuyasın diye, ben her mihnete katlanırım Mahmure. Göreyim seni, senden bir isteğim çalışmaktır. Geceyi güne kat, derslerine çalış. Benim gibi el kapılarında sürünme evlatçığım.” (Su,1949:8)

Nasihat ve telkinin yanında rol model olmak da aile içi eğitimin önemli bir ayağıdır. Burada çoğunlukla annenin yarım kalan tahsili ve kendi başaramadıklarını çocuğundan beklemesi söz konusudur:

“İçimden “Seni iyi bir kız olarak yetiştireceğim, adam olacaksın. Hayatta saadetini yarıda kesecek kuvvet bulunmayacaktır. Göğsüm senin kalendir. Varlığım hayatının sınırlarıdır. Saadetin için ben ömrümü ortaya koyacağım.” diye söyleniyordum.” (Su,1942:44)

Anne gibi olmaktan çok anne gibi olmamak, doğru kararlar vererek kendi bağımsızlığını kazanmak karakterler için önemli bir motivasyon olmuştur. Anneler kendi yaşam öykülerinden yola çıkarak çocuklarının, özellikle kızlarının, bütün hayatlarını planlarlar.

“İyi büyüdün iyi yetiştin. Yurdun başına gelen felaketlerin çoğu bilgisizliğin tesiri ile büyüyüp genişlediği için seni mukaddes bir gayeye bağlamak istedim. Benim yarıda kalan meslek aşkımı senin temiz kalbinde tekrar bulacaktım. Her sahada gerileyen bu zavallı memleketin, sakat idarenin, sarayın zulmü ile uçuruma kayan bu güzel vatan parçasının iyiliğine çalışman için yetişmek istedim. Sarsılmaz bir inanla mektebe girdin. Yaz tatillerini İstanbul’da geçirdik. Hocaların, mektep idaresi senden memnundu... Yakında mektebini

bitirecek, bir zamanlar bıraktığım talebelerin çocuklarının başına geçeceksin. Seni bir kürsü başında görmek hayatımın en büyük saadeti olacak. Ve sonra... biraz da hayatı anladıktan sonra seni gelin edeceğim.” (Su,1942:45)

Burada çocukların ilgi ve yeteneklerinin de göz ardı edilmediğini görüyoruz. Özellikle anneler çocuklarının yeteneklerini fark ederek onların eğitim alanlarını bu yeteneklere göre planlar:

“Bayan Nazan Bilge’ye lise tahsili verirken, Sevgi’yi el işlerine çok düşkün olduğu için bir sanat müessesinde okuturken bir hayli hırpalanmıştı. (Su,1935:14)

Eserlerde annelerin çocukların ilgilerini nasıl yöneteceği konusuna da değinilmiş ve yine ceza ve tahkir yerine çocuğu iyi tanımak ve gelişim evrelerini bilerek ona göre davranmak tavsiye edilmiştir:

Ondan sonra piyanoya düştüm. Mektepten gelir gelmez üstüne kapanır, parmaklarım uyuşuncaya, Gözlerim yorgunluktan kızarıncaya kadar çalardım. Yalnız ev halkı değil komşular bile bu sestem bezmişlerdi. Her egzersizde çalma mı istemediklerini, beni menetmek üzere gelmekte olduklarını düşünür, İhtiras (1948)ım artardı. Bu merak yüzünden gerçekten çabuk öğrendim, fakat zayıflıyordum. Zavallı anneciğim bunun kolayını da buldu: “yavrum şu parçayı bir kere daha tekrarlar mısın?” diye başladı. Onlar istedikçe, benim çalıma heveslerim söniyordu. Artık Nihayet haftada, ayda piyanonun başına uğrar oldum. (Su,1943,

Sonunda da aile ne kadar çabalasa da belirleyici olan çocuğun istidadı olur:

“Özden’i iyi yetiştirmek istedim Bayan Berrin dedi. Tahsilini ileri götürmek hatta işe yarar bir hale getirmek ülkümdü. Fakat küçük yaramaz her şeyden önce ev kadını olmak istidadını gösterdi. Böyle olunca tabii iş değişti”. (Su,1939:148)

Rol model olma meselesi her zaman olumlu değildir. Çocukların olumsuz örneklerden etkilenecek yoldan çıkması da eserlerde değinilen konular arasındadır:

“Baban gibi olmanı istemiyorum, anlamıyor musun? Ben onu beğenmediğim hakir gördüğüm için böyle söylüyorum sanma. Fakat seni daha başka türlü yetiştirmek ve görmek istedim. Daha ciddi, çalışkan ve ideal sahibi olmanı arzu ettim. Halbuki tamamı ile ona benzemeğe çalışıyorsun. Onun tesiri altında kalmak ona benzemek adeta hoşuna gidiyor. Sanki sen de biraz osun!... Gençsin tecrübesizsin. Kendini kaptırmandan eza duyuyorum. Bir

takım uygunsuz şeylere alışmandan korkuyorum. Eğer bir kere o hayatın o görünüşte pek güzel ve cazip olan sefahatin tadını alırsan seni kaybederim Ali. Halbuki bunu ben istemiyorum. Senin ağır başlı, mazbut, dürüst bir insan olarak yetişmeni, ailene, memleketine faydalı olmanı, evlendiğin zaman karına ve çocuklarına ıstırap çektirmememi istiyorum”. (Su,1944:86)

Sanatçı aile içindeki dinamikleri anlatırken, ailenin önemli vazifelerinden birinin çocukları okutarak meslek sahibi olmalarını sağlamak olduğunu sık sık tekrarlamıştır. Bunun önemini ortaya koymak için liseden sonra okutulmayarak evlendirilen kızlara çokça yer verir:

“ Evdekiler beni yengemin kardeşi ile evlendirmek istiyorlardı. Esasen bunun için yüksek tahsil yaptırmamışlardı. Bir kız için lise tahsili kâfi görüyor, ev ve el işleri öğrenmemi istiyorlardı. Önce model çizmeğe sonra da kesip biçmeğe başladım... Yengemin kardeşi fena halde sinirime dokunuyordu. Avrupa’da doktora yapıyordu. Tatillerde gelirdi. Konuşmasını, itiyatlarını, hayat hakkındaki fikir ve telakkilerini beğenmiyordum”. (Su,1944:88)

Bu kızlar çoğunlukla evlilik hayatlarında da mutluluğu bulamaz yazar onların üzerinden hem aileleri hem de genç kızları uyarmak ister.

Görüldüğü üzere yazar, eğitimi ele alırken ailede eğitim meselesini de çeşitli yönleriyle aktarmıştır. Aile içi eğitimde kadınlar ön plandadır. Çocuğun değerler eğitimde, karakter gelişiminde, yaşam hedeflerinde anne ya da annenin olmadığı durumlarda anne rolünü oynayan dadı, abla gibi figürlerin etkisi büyüktür.

Ataerkil sistemde rolü belirlenen kadın aile içinde daima anne rolünü üstlenir ve bu süreçte toplumun cinsiyetçi tutumunu hem kız hem erkek çocuklarına aktarır. Aydın bir eğitimci ve anne olarak Mükerrerem Kâmil Su, bu ayrımcılığa eleştirel gözle yaklaşmamış, döneminin yaygın kanaatini sürdürerek kurgusal yapıyı kadın ve erkekler için belirlenen roller üzerine inşa etmiştir. Temelde kadının sessiz, uysal ve itaatkâr olması yönünde verilen bu eğitim onların özellikle evlilik hayatında ezilmelerine sebep olur:

“Nazlı terbiyesini muhafız ederek çocukluğundan itibaren annesinin telkinleri ile işlenmiş Ruhunda en küçük bir şikâyet ve isyan kıvılcığı olmadan hayatına girdiği erkeğe hürmet ve itaati boş bilerek bütün bu insanlara suyuna göre hareket edip geçirmeye çalışmıştı” (Su,1959:70)

Bu özellikler o dönemde bir kadın için ideal kabul edilen özelliklerdir fakat bunlar aynı zamanda kişinin bağımsızlığına ve karar verme becerisine de ket vururlar. Böylece çevresine bağımlı bireyler yetişir:

“Çocukluğunda annesinin fikir ve arzuları, yeni yetiştiği sıralarda yengelerinin zevkleri, düşünüş ve telakkileri kendisine rehber olmuştu. Evlendikten sonra da mantığı, felsefesi, itiyatları, ihtirasları ve değişik zevkleri, istekleri ile kocası ömrünün mihveri haline gelmişti. / Adeta her hareketinin hesabını kocasına vermeğe mecburmuş gibi bir his taşıyordu. Herhangi bir alışveriş için çarşıya çımadan önce, bir model seçerken, bir gezinti planını yaparken ve daha bunlar gibi bir sürü basit şey için fikrini almak lüzumunu duyuyor, ona sorup danışmadan belli başlı bir iş yapamıyordu”. (Su,1944:15-16)

İncelenen eserlerde aile eğitim bir sevgi ve şefkat ortamında verilir. Yazar şiddetin eğitim için bir araç olduğuna inanmaz. Genellikle karakterin çocukluğu anlatılırken değinilen bu meselede yazar üç önemli konu üzerinde durmuştur.

Bunlardan ilki ailede verilen eğitimin mutlaka geleneksel öğeler içermesi gerektiğidir. Yazar bu bağlantıyı özellikle dadılar üzerinden kurmuştur.

İkincisi aile içi eğitimin metodu üzerinedir. Sanatçı temel metot olarak nasihat ve telkin üzerinde durur. Daha sonra okulda eğitim bölümünde de değinileceği gibi ceza vermeye dayanan sistemin işlevsel olmadığı kanaatindedir.

Aile içi eğitimin çocuklara okul ve memleket sevgisi aşılması gerekliliği yazarın üzerinde durduğu diğer meseledir. Ona göre herkesin en temel amaçlarından biri ülkesine hizmet etmek olmalı ve bu bilinç ailede kazanılmalıdır.

Sanatçı aile içi eğitim meselesini ele alırken çoğunlukla olumlu örnekler üzerinde durmuş olsa da özellikle kızların tahsil hayatlarının yarıda kesilerek evlendirilmesi meselesinde ailelerin yanlış tutumlarını ve bunların yıkıcı sonuçlarından da gözler önüne sermiştir.

4.2.2 Kadın Eğitimi

Yazdıkları şeyler yetkin görülme de kadınlar bir şekilde hep işildadılar. Yaptıkları resimler kabul görmese de bir şekilde ruhu beslediler. Kadınların sanatları için ihtiyaç duydukları araç ve yerler için yalvarmaları gerekiyordu ve hiçbirini bulamadıklarında

ağaçlarda, mağaralarda, ormanlarda ve dolaplarda kendi alanlarını yarattılar.
(Estés,17,2022)

Kadın eğitimi konusunda oldukça hassas olan yazarın romanlarında sadece eğitimli ya da bir işle meşgul kendi ayakları üzerinde duran kadın hayatta mutluluğu yakalayabilir. Romanlarda bunun aksi mümkün değildir. Yazar ilk romanının yayınlandığı 1934 yılından son romanının yayınlandığı 1974 yılına kadar geçen zamanın Türkiye’inde, kadın algısı ve kadınların kamusal alandaki varlığına dair gelişmeleri eserlerine fon olarak kullanmış gibi görünse de aslında bu meseleye büyük ağırlık verir o kadar ki yer yer eserlerin temel amacının bu gelişmeleri anlatmak ve yaygınlaştırmak olduğu izlenimi uyandırır. Örneğin *Sızı* romanının başkarakteri Seniha pilot olmaya çalışır bütün roman neredeyse Sabiha Gökçen’in başarısı ve kadınlara rol model olma gücü etrafında şekillenmiştir.

Yazarın romanlarında bazı kadınlar aileleri tarafından zorla evlendirilmişler ve dolayısıyla bu evlilikler onlara mutluluk getirmemiştir. Yazar geleneksel olana tepkilidir. Kendi kaderini tayin edemeyen kadınların mutsuzluğu her zaman bilinmektedir. Edilgen konumdaki kadından etken konumdaki kadına bir geçişi mümkün kılmanın yollarını arayan yazar, pasif durumdaki kadının mutsuzluğunu ve sürüklenişini gözler önüne serer.

“... oyuna, atlayıp sıçramağa kanmamış bir mektep çocuğu iken verdiniz beni ona!..”
(Su,1939:119)

Etekleri ağaç dallarında parçalanan, parmakları dikenli gül fidanları arasında kanayan, abuk sabuk konuşmaktan ve olur olmaz her şeye gülmekten başka bir şey bilmeyen cahil kızı; okul sıralarından savaşa atılmış, yine tecrübesiz bir adama, bütün görgüsünü mektep sıraları ile düşman siperi arasında edinen bir askere verdiniz onu. Küçük kız sızlanmadan, surat asmadan, hatta ürkmeden elini verdiği adamdan sevmeyi, saymayı, düşünmeyi, bağlanmayı ve vazife ismi altında toplanan birçok şeyin bir araya gelerek yuva çatısına esas olan büyük kuvvetini ondan öğrendi. (Su,1939:119)

Bu kadınların mutlulukları bir süre sonra çocuklarının mutluluklarından geçer ve çocuklarına bakabilmek için çalışmak zorundadırlar. Herhangi bir konuda eğitimi olmayan kadın karakter önce bir eğitim safhasından geçer. Yazara göre her kadının belli bir alanda eğitim almış olması gerekmektedir. Çünkü herhangi bir insan ancak ekonomik özgürlüğünü kazarak var olabilir. İşte kadınların toplumda var olabilmeleri için öncelikle eğitimli olmaları ve eğitim aldıkları alanda çalışabilmeleri gerekmektedir.

Eserlerde karşımıza çıkan pek çok kahraman benzer bir yoldan geçer ve hayatlarının bir döneminde kontrolü ellerine almak zorunda kalırlar.

Berrin'in hayata hâkim olması kimsenin yardımına muhtaç olmadan çocuklarını yetiştirebilmesi için önce kendisinin yetişmesi lazımdı. (Su,1939:129)

Berrin'in hariçte herhangi bir işi üstüne alamayacağını her ikisi de takdir ediyorlardı. En sade ve en kolayı, zaten iyi dikiş bilen genç kadının, birkaç sene kuvvetli bir terzi yanında kalarak hazırlanması ve hayatını bu yolda kazanmaya çalışması idi. Çünkü Nesrin çok iyi biliyordu ki kendi evinde iki çocuğu ile beraber yaşamak Berrin'i her gün biraz daha ezecek, üzüle üzüle eriyip gidecekti. Hem geleceğin daha neler sakladığı belli olmadığı için şimdiden hazırlanması hiç de fena olmayacaktı. (Su,1939:129)

Şu hâlde yapılacak şey bütün gençlik haklarından, kadınlık gururunun şahlanarak işaret ettiği emel, ümit ve heyecan dolu ömür geçidinden vazgeçerek çalışma alanına atılmak, çocuklarını yaşatmak ve onları istenilen bir biçimde yetiştirmek için hiçbir kuvvet önünde eğilmeden, sendelemen çalışmak. İşte Berrin bu yolu tuttu. Zaten çocuklarına ve kendi basit elbiselerine yetişecek kadar dikiş biliyordu. İki sene Paris'te tanınmış müesseselerde iş hayatına atıldı. İstanbul'a dönerek çalışmaya başladı. (Su,1939:163)

Çocuklarını yetiştirmek için çalışmak o artık sadece anne değildi onları bırakıp giden hain, kalpsiz adamın yerini tutacak bir kuvvetti de. (Su,1939:182)

Bazı kadın karakterler ise evlenmek için eğitimlerini kendileri yarıda bırakır. Bu karakterler de mutluluğu yakalayamaz. Fakat evlenilecek erkek tahsil hayatında devam etmektedir. Bu durum bize şunu gösterir, devrin anlayışına paralel olarak evlenmenin önünde kadının tahsili bir engel oluştururken erkeğin tahsili devam etmelidir. Ataerkil toplumlarda evin idaresini ve ekonomik yükünü yüklenen erkektir dolayısıyla özgürlük alanı daha fazla olan, kısıtlanmayan da erkektir. Karar vericidir. Birinin bir şey feda etmesi gerekiyorsa bu görev kadına düşer bu bazen kadının eğitimi, bazen mesleğidir. Yıllardır toplum ve aile tarafından bilinçaltına işlendiği gibi kadın sözü dinlenen değil, söz dinleyendir. Romanlarda da sıklıkla şahit olduğumuz gibi kadın karakter bazen evlilik için eğitimini yarıda bırakır bazen de mesleğini kocasının ısrarı ile bırakır:

"-Liseden çıkar çıkmaz, Bir genci sevdiğim için ailemin arzusuna rağmen, üniversiteye devam etmedim... diye başladı. Bu çocuk tanıştığımız ailelerden birinin oğluydu.

Yakışıklı, Zeki, konuşması tatlı bir delikanlı. Hukuk tahsil ediyordu. Mekteb-i bitirir bitirmez Evlenecektik. Doktora yapacağı için Avrupa'ya beraber gidecektik.” (Su,1941:216)

“Leyla: ... “Liseyi bitirir bitirmez evleneceğim” diye yazmıştı.” (Su,1946 :21)

Romanlarda yabancılarla evlenmek de işlenmiştir gerek erkek gerek kadın kahramanlar yabancılarla yaptıkları evliliklerde mutlu olmazlar. Mükerrerem Kâmil Su, milliyetçi tarafı ağır basan bir yazardır. Yazar milliyetçi tutumunu bu konuda da sürdürür:

“Mübeccel’in bir Amerikalı ile evlenmek için fakülteyi yarı da bıraktığını söylediği zaman:

-Acıdım bu kıza demişti. Kendisini yetiştiren toprağı bırakıp nasıl uzaklara gidebilir? Dil ayrılığı, gelenek, görenek değişikliği onları birbirine gerektiği kadar yaklaştıramaz. Isınamazlar tam mânası ile birbirlerine. Çok geçmeden yanıldıklarını anlayacaklar, kırılacaklardır. Hele çocuklar doğunca...

Aslı, annesinin bir arkadaşının yaptığını vesile edip kendisine ders vermek, nasihat etmek istediğini anlamıyor değildi. Bunları söyleyip gözünü korkutmak istiyordu tabii. Bununla beraber, söyledikleri realitelere uygundu. Annesine yabancılarla evlenen tanıdık kızlarından örnekler verirken fakültede duyduklarını hiç hesaba katmamıştı. Gidenler arasında aldananlar, hayal kırıklığına uğrayıp dönmek için çareler arıyanlar da yok değildi.” (Su,1964:99,100)

Eserlerde bazı kadınlar evlenmek için eğitimlerini gönüllü bırakırken bazı kadınlar ise ailesini bir müşkülden kurtarmak için eğitimlerini sonlandırmak zorunda kalırlar:

“Yanımda oturan genç kadının derdi de büyüktü. Ailesini müşkül vaziyetten kurtarmak için yaşlı bir adamla evlenmişti. Tahsilini yarıda bırakmış, hukuku bitirmesine bir sene kaldığı halde bu şekilde hareket etmeğe mecbur olmuştu. (Su,1943:26)

Evlenince mesleği bırakmak Mükerrerem Kâmil Su'nun romanlarında yabancıyı olduğumuz bir durum değildir. Birçok öğretmen evlendikten sonra eşlerinin haksız ısrarları üzerine mesleklerini bırakmışlardır. Zira romanlar kaleme alındığı zaman Türk kadını çalışma hayatında bir var olma mücadelesi vermektedir. Fakat bir kadının en aslı görevinin annelik olduğu düşüncesi sonucu bu kadın karakterler istemeye istemeye mesleklerini bırakırlar. Evlilikleri bir yıkımla sonuçlandığında ise mesleklerine tekrar dönerler. Mesleklerini bırakmanın derin pişmanlığını ise içlerinde daima hissetmişlerdir.

“- Hayır, Gediz, bunu bu kadarını senden istemeye hakkım yok. Bu ders yılı da mektebe devam edersin. Çocuğumuz olacağın zaman, değil mi? O zaman bırakırsın. Tamamı ile bana ait olmanı istiyorum Gediz, Dışarıda çalışan kadının yorgunluk yüzünden dış ailemle temasın verdiği bazı alışkanlıklar dolayısı ile neşesinden kaybettiği sinirli olduğu muhakkak. İşinin başında iken evini düşündüğü, evinde istirahat edeceği yerde işine ait birtakım gayelerle haşır neşir olduğu da muhakkak. Gerçi bugünkü sosyal hayat, kadına da birtakım vazifeler yüklemektedir. Fakat sevgilim, bana göre kadının esas yeri evidir, başta gelen vazifesi de çocuk yetiştirmektir. (Su,1946:77)

Bunlar arasında öyle bir kadın kahraman vardır ki – Züleyha- daha mesleğine yani öğretmenliğe başlamadan evleneceği için mesleğini bırakmayı göze almıştır:

“Mektep biter bitmez evleneceklerdi. Hocalık yapmıyacaktı. Tazminat verilecek, meslek ile alakası kesilecekti. Yıllarca buna hazırlanmış, mesleğini son derece sevmişti. Hocalarına baktıkça içim titrer, bir gün onlar gibi olabilmek için çalışır, çırpınırdı. Şimdi bu ideale veda etmek lazımdı. Fakat onu o kadar seviyor, ona öylesine inanıyordu ki uğrunda feda etmeyeceği bir şey yoktu.” (Su,1949:53)

Fakat onun da evlilikteki mutluluk hayali pek uzun sürmemiş hatta evlenememiştir. Bu yıkımın sonucunda büyük bir hüsrana uğrar ve mesleğine geri döner ve öğretmenlik hayatının merkezini oluşturur:

“Bu darbeden sonra Züleyha mesleğine döndü. İnandığı bir aşk uğrunda bu mesleği feda etmeğe kalkmıştı. Bundan sonra memleketinden, mektebinden ve talebelerinden başka bir şeye bağlanmağa yemin etti.” (Su,1948:55)

Ayrı Dünyalar romanında öğretmen olan Güzide Yücel evlendikten sonra eşinin yersiz ısrarları üzerine çok sevdiği mesleğini bırakır ve kendini ev işlerine ve çocuklarına adar. Ama mesleğini bırakmak hiçbir zaman isteyerek yaptığı bir şey olmamıştır ve bunun burukluğunu içinde her zaman taşır. Bu durum çocukları ile arasında çatışmalara sebep olur:

“-Sonra sen babam çalışmanı istemiyor diye öğretmenliği de bıraktın değil mi?
- Hem ev hem mektep ikisini bir arada yürütmek kolay olmuyordu.
-Ama o yedi yıl içinde çok başarılı imişsin. Bazı arkadaşlarını ve eski öğrencilerini tanıyorum anne.” (Su,1964:23)

Kahramanın kızı ile aralarında geçen konuşmalarından hem anne hem de iyi bir öğretmen olamayacağı için öğretmenliği bırakıp iyi bir anne olmaya karar verdiği yahut karar vermeye zorlandığı anlaşılır. Fakat bu durumda da kadın pasiftir, kocası ikna etmiş yani kocası karar vermiş o da uygulamıştır. Yani kadın ya annedir ya da öğretmen ikisini birden yapabileceği o dönemde kabul gören bir durum değildir.

“-Olabilir. Fakat baban beni ikna etti. Şöyle böyle bir öğretmen olmaksansa, iyi bir anne olmağı tercih ettim. Ama bunu başarabildim mi bilmiyorum, size ait oldum işte.”
(Su,1964:23)

Romanlardaki bazı kadın karakterler için bir erkek tarafından değer görmek, meslek sahibi olmaktan daha önemlidir. Erkek kahramanların cümlelerinin alt metninde sürekli aynı fikri okuruz.

“Şimdi lütfen karım olduğunu, sevgilim olduğunu, canım, hayatım, güneşim olduğunu düşün. Bırak öğretmenliği de mektebi de, demişti.” (Su,1964:61)

Kadın karakterler genellikle kız çocuklarına bir meslek sahibi olmayı salık verirler. Çünkü bir kadının kendi hayatını kazanması gerekir kendileri bunun acısını yaşamışlardır ve aynı şeyi kızlarının da yaşamasını istemezler.

“Ben seni kararsızlıktan kurtuldun sanıyordum. Hani ne demiştin? İnsanları daha yakından tanıma imkânlarını arıyacaktın. Etrafında bulunan kimseleri duygularınla değil, kafanla görmeye, tanımaya çalışacaktın. Acele etmiyecektin. Biliyorsun ki, Kolej’i bitirdikten sonra seni serbest bıraktık. Yüksek öğrenim yapıp yapmama hususunda senin kendi kendine karar vermeni uygun bulduk. Kız evlâtsın. Bir lise öğrenimini yeter görebilirsin. Müziği seversin istidadın da vardır. Belki müzikle meşgul olmayı tercih edersin. Belki Akşam Sanat Okuluna gidip dikiş öğrenirsin. Ev idaresi çok önemli bir şey. Üniversiteyi bitir, istersen doktora yap, ev bark sahibi olunca ev işi bir evin sorumluluğu kadın için daima ön plana geçiyor.” (Su,1964:89)

Eserlerde anneler çocuklarını okumaya ve meslek sahibi olmaya özendirirken, mesleklerini bıraktıkları için çocukları tarafından yargılanırlar. Çünkü onlara iyi örnek olmayı başaramamışlardır. Bu durum söz konusu kadınları daha büyük pişmanlığa sevk eder:

“Koleji bitirdikten sonra okumıyacağım. Hele katiyen doktor olmayacağım. Gençliğimin en güzel yıllarını iskeletler, kadavralar üstünde, ilaç kokuları içinde

çürütmiyeceğim. Hayatımı dilediğim şekilde yaşamak, gönlümce kullanmak hakkım benim. Razi olmazsan ve babamla konuşup onu ikna etmezsen...

Güzide de ayağa kalktı. Etajerin önünde durdu. Eline bir kitap aldı. Gelişigüzel yaprakları çevirmeye başladı:

-Yeniden hayata başlamak mümkün olsaydı, bir doktor olurum. Bir çocuk doktoru yahut bir kadın doktoru. Ben hemen hemen bütün hastalıkların sebebini, yaşanan hayatta aramak lazım geldiğine inanıyorum. Onların içlerindeki dünyayı, kopan fırtınaları görmeye, hissetmeye çalışırdım. Bana inanmalarını güvenmelerini sağlamak için elimden geleni yapardım. Her şeylerini bana anlatabilmeleri için fırsatlar sağlardım. Teşhiste yanılmamak için vücutlarına olduğu kadar, hatta daha çok, daha fazla, ruhlarına da önem verirdim. Ben bunları düşündüğüm için senin doktor olmanı istemiştım oğlum. İnsanlar bir kere de evlatlarının hayatlarında yaşarlar. Özellikle anneler... Yapamadıkları birçok şeyi evlatlarının başardığını görmek, annelerinin ömür sonu mükafatıdır.

- Öğretmenliği bıraktın. Doktorluğu da bırakamaz mıydın? Bir gün bırakacak, yarıda kesecek olduktan sonra insan ne diye bir meslek sahibi olmalı?

Güzide Yücel elindeki kitabı hızla masanın üstüne bıraktı. Tutmasına imkân olmıyan bir hiddet dalga dalga vücudunu kaplıyordu. Dehşet içindeydi. Önünde bir şeyler yıkılıp çöküyordu. Bir gün bırakacak bir gün yarıda kesecek olduktan sonra ha? Kimseler onun içindeki yangını bilip hissetmemiştı. Her ders yılı başında, okulların açıldığı ilk gün, kendini memleketin ilk okulunda, her kürsünün başında hissederdi. Her öğretmenle, genci ile, yaşlısı ile o da başlardı ilk derse. Karşısında ışı ışı gözlerinin içi gülen, saçları yeni taranmış, yan yana, dirsek dirseğe oturan çocuklar, çocuklar, kız ve erkek çocuklar. (Su,1964:95,96)

Yazarın ilk dönem romanlarında yurtdışına eğitim için genellikle erkek kahramanların gittiği görülürken daha sonraki romanlarında kadın karakterlerin de yurtdışına gerek yüksek tahsil gerekse dil eğitimi için gittikleri görülür:

“Nazan... açılan Avrupa imtihanların dan birine girmiş, kazanmış ve buraya gelmiş. Ecnebi ileri üniversiteye hazırlanmak için açılmış olan dil kurslarına devam ediyormuş. Şimdi sonuncu kurstayım iş sözünü bitirdikten sonra: hani mektepten çıkar çıkmaz evlenecektin Seniha? Diye sordu. (Su,1943:88)

Yazar, çoğunlukla kadın karakterlere rehberlik etme görevini erkeklere verir. Kadın karakterler bir erkek sayesinde daha iyi bir duruma gelirler:

Onun hem yazarı hem de sekreteri idim... akademiye bitirmenin gerekli olduğunu bana kabul ettirmişti. Bu arada yabancı dil çalışmalarını bir sisteme bağlamıştı. Ben de kafamın bütün uyanıklığı ile elimden geleni yapıyor, öğrettiklerini ve istediklerini çabuk öğrenmeğe çalışıyordum. (Su,1970:83)

Kadın karakterler yurt dışında eğitim almak için para biriktirirler yani eğitim belli bir noktada başlayıp belli bir noktada sona ermez hayatın ilerleyen safhalarında devam eder.

“Bankada birikmiş paraları vardı. Günün birinde Nesrin birkaç sene için Viyana’ya gitmek, orada garp musikisini tam manası ile hazmetmek istiyordu.” (Su,1939:129)

Her şeyi kolay yoldan elde etmiş kadın karakterler kimi zaman bir meslek sahibi olmayı değil de ailesinin ve eşinin imkânları ile yaşamayı tercih ederler, çünkü onlar çalışmak için dünyaya gelmediklerini düşünürler. Sadece tüketime yönelik bu tutumları kanaatimizce Tanzimat dönemi ile birlikte roman ve hikâyelerde boy göstermeye başlayan alafranga miras yedi tipleri ile paralellik gösterir.

“Ne yapayım benim yaradılışım böyle... kendimi çok yokladım nafile hayat kadını, iş kadını olacak kabiliyet yok ben de. Çünkü seremoniye, disipline, sabah uykusuzluklarına ve gece çalışmalarına hiç gelemiyorum.” (Su,1939:149)

Eserlerde, eğitilmiş bir erkek karşısında her zaman eğitilmiş bir kadın ister zira gönül birlikteliklerinde fikir birliğine ulaşabilmek de önemli bir yer tutar. Diğer kadın karakterler için eğitilmiş bir erkeğin karısı olmak imrenilecek bir durumdur. Eğitilmiş kadın zarif, kültürlü, ince zevkleri olan kadındır ayrıca evlilik konusunda da hemcinslerinden bir adım öndedir ve ancak eğitilmiş bir adamla evlenir:

“Bu seçtiği yalnız en güzeli değildi. Görgüsü, eğitimi, aile durumu bakımından da ötekilerden üstündü. Fakülteyi bitirebilmesi için çalışması gerekiyordu. /Karma lisede mi okudunuz diye sormuştum kıza”. (Su,1970:61)

Fakat kadının eğitilmiş olması toplumun her kesimi için bir değer ifade etmez. Kendi fikirleri olan, yaşamı üzerinde söz sahibi olmak isteyen bir kadın geleneksel yapı için bir tehdit unsudur. Bu sebeple erkeğin kadın üzerinde tamamen hâkim olması gerektiğine inanan zihniyet için eğitilmiş bir kadından uzak durmak akıllıcadır:

“Hayatıma karışacak kadını, kafama ve kalbime hitap etmesini istiyorum. Kendisi ile her mevzu üzerinde konuşulmıyacak bir kadını, ben aşkıma layık görmem Mahir!

-Kadının diplomatu, evlilik yıllarında insanın başına öyle bir bela kesilir ki, Durmadan işliyen çenesinden Kaçmak için insan sokulacak kovuk bulamaz. Fazla Zeki, fazla güzel, fazla alımlı ve iyi konuşan kadından da koleradan kaçır gibi kaçmalı yavrım!...

Bir mühendis karısıydı. Avrupa'dan yeni dönmüşlerdi. Çok güzel konuşuyordu. Kültürü kuvvetli, zevki ince kadınlardandı.” (Su,1941:209)

Yazarın romanları incelendiğinde romanların yazıldığı dönemde kadınların kazandığı haklar ve başarıların ele alındığı görülür. Bir aşk hikâyesi çerçevesinde de olsa kadınların toplumda var olabilme savaşını anlatan bu eserlerde yer verilen hak, özgürlük ve ilham verici örnekler okuyucunun hem ufkunun genişlemesine hem de benlik algısının oluşmasına hizmet eder:

“Gökçen'i tayyaresi ile başlığı, uçuş elbiseleri, kocaman gözlükleri ile görmek hoşuma gidiyordu. Onun hummalı çalışmalarını, muvaffakiyetlerini, yaptığı seyahatleri ve uçuşlarını röportajlarda okuyunca müthiş heyecanlanıyor; ona koşmak, ellerine sarılarak beni de uçur, beni de yanına al, izinden yürümeme müsaade et demek istiyordum.” (Su,1943:40)

Çoğunlukla evde oturan ve anne olup ev işleri yapmakla ömrünü geçiren kadın imajına bir başkaldırı niteliğinde cümlelerle, kadınların kendi hayatlarını kimseden bir yardım almadan, bir erkeğin gölgesinde kalmadan sürdürebileceği söylenir:

“Lisan biliyorsun, diyordu. Müzikten anlıyorsun. Evlenme sen de ölüncüye kadar kimseye muhtaç olmadan yaşıyacak vaziyet desin.” (Su,1943:66)

Görüldüğü üzere yazar kadınların eğitimine büyük önem verir. Bütün merkezi figürlerini eğitilmiş kadınlar arasından seçmesi tesadüf değildir. Geleneğin getirdiği boyun eğen, itaatkâr, edilgen kadın görüşünü terk etmemekle beraber kendi yolunu çizen bağımsız kadın imajına da yer vermiştir. Burada dikkat çekici olan ideal kadının bu iki karakter özelliğini bünyesinde barındırmasıdır. Kamusal alanda haklarına sahip çıkan, üreten kadın aile içinde geleneksel edilgen rolü benimser.

Romanlarda kadınlar kategorize edilmezler. Bunu hem pozitif hem de negatif olarak ele almak mümkündür. Kadınlar kategorize edilmezler aralarında herhangi bir fiziksel (güzel-çirkin, zayıf-şişman, uzun- kısa vb) toplumsal (zengin-fakir vb) olarak bir ayırım yapılmaz.

Kadınlar sadece eğitimli ve eğitimsiz olarak ele alınırlar. Aynı zamanda eğitimsiz kadınlar ahlaki olarak da zayıf gösterilmiştir.

4.2.3. Eğitimci Kahramanlar

Mükerrem Kamil Su öğretmen bir yazar olduğu için eğitimciler eserlerde önemli yer tutar. Yazar, öğretmen olarak kimi didaktik kaygılar taşır ve çizdiği karakterler de didaktik amaçlara hizmet eder. Öğretmenler özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumun en değerli unsurlarından birini oluşturur. Öğretmenler saygı duyulan, toplumda rağbet gören insanlardır. Öğretmenin görevi sadece öğrencilere belli bilgileri öğretmek değildir, özellikle taşrada eğitimciler toplumun her şeyidir:

“Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde öğretmen yetiştiren okullara da özel bir önem verilmiş ancak sistematik bir istihdam ve okullaşma olmadığı için öğretmen Anadolu'da yoğun olarak yer almamıştır. Özellikle de Cumhuriyetin ilk yıllarında açılan eğitim seferberliği ile yetiştirilen çok sayıda öğretmen Anadolu'nun birçok yöresine gönderilmiş ve orada heyecanla görev yapmışlardır.

Millî Mücadele'yi yaparak milletin kalbinde yer etmiş olan orduya benzetilerek “Muallim Ordusu”, “İrfan Ordusu”, “Nur Ordusu” şeklinde takdim edilen öğretmenler hızla memleket sathına yayılmışlardır. (...)

Birtakım inkılapların yapılmaya başlandığı bir devirde cumhuriyet ilkelerini yerleştirmeye çalışan, cumhuriyet düşüncesine sıkı sıkıya bağlı yazarlar, yeni rejimi övmek maksadıyla romanlar kaleme almışlardır.” (Yalçın, 2017: 212-213)

İncelenen eserlerde köy öğretmenleri özellikle idealize edilmiş ve onların vazifesinin önemi vurgulanmıştır:

“Her korkulu işte, her feragat ve fedakârlık yolunda titremeden, sendelemeden insana yol gösteren köy muallimi...” (Su,1938:91)

Kendisi de öğretmen olan Mükerrem Kâmil Su, romanlarının ana karakterlerini özellikle kadın öğretmenler arasından seçer. Ve bu kadınlar öğretmenliğe gönül vermiş ve memleketin her köşesinde çalışmayı göze almış, çalışmak için özellikle Anadolu'yu seçen kişilerdir.

İncelenen yirmi bir romanından on tanesinin başkahramanı öğretmenlerdir. Bu romanlar yayınlanma tarihlerine göre şöyle sıralanır:

- 1- Dinmez Ağrı (1937)
- 2- Sus Uyanmasın (1939)
- 3- Ateşten Damla (1942)
- 4- Sızı (1943)
- 5- Uyuyan Hatıralar (1944)
- 6- Büyük Rüzgâr (1945)(1945)
- 7- İnanmışım Allah (1946)
- 8- İhtiras (1948) (1948)
- 9- Gençliğimin Rüzgârı (1955)(1955)
- 10- Ayrı Dünyalar (1964)

Romanların hepsinde öğretmenlik mesleği büyük bir ülkü olarak anlatılır. Bütün öğretmen karakterler idealist hareket eder. Toplumda bir öncü kabul edilirler. Öğretmen oldukları için diğer kahramanlara göre olayları ve insanları idare etmek konusunda daha başarılıdırlar. Özellikle taşrada çalışan öğretmenler toplumun bağınaz tutumuna ve çirkin, yozlaşmış ahlâk anlayışına karşı mücadele etmek zorunda kalırlar. Örneğin *Ateşten Damla* (1942) romanının başkarakteri Osman Müfit, öğretmenlik yaptığı köydeki çirkinliklerle başa çıkamaz ve köyden ayrılıp Balıkesir merkeze taşınmak zorunda kalır. Bu durum, romanlarda öğretmenlerin yaşadığı zorluklara sadece bir örnek oluşturur. Öğretmen karakterler farklı romanlarda farklı biçimlerde farklı mücadelelerle karşımıza çıkar.

Eğitimci kahramanlar başlığı altında öncelikle gerek öğrenci gerek öğretmen olarak bu kahramanların okulda geçirdikleri zaman incelenecektir. Okul romanlarının vazgeçilmez mekânlarından biridir. Yani yazar okuyucuya en iyi bildiği yeri anlatır. Romanlarda eğitimci karakter olmasa bile okulda ve sınıfta olanlar her zaman anlatılır.

“İlk mektebe ait olanları böyle uçup gidenlerden. Orada top oyunları, rontlar, bahçede halka oluşlardan başka içimde bir şey canlanmıyor. / Orta mektepte iken edebiyata merak sarışımı hatırlıyorum. Elime hangi kitap geçerse hemen okuyuşum. Güzel şiir okuma merakım. Bu sevginin tesiri ile Türkçe hocama bağlanışım. / Muallim mektebine girdiğim zaman mektebe alışmak için duyduğum yabancılik ve zorluk. Renk renk arkadaş başı... Beraber çalışmalar, gezmeler, tenis, voleybol, dans, mütalaa saatlerinde yaptığımız yaramazlıklar. Müsamereleler, konserler, kır gezintileri... bütün bunlar renkli şeritler gibi önümde uzayıp kıvrılıyor, yine birbiri üstüne sarılan bir yumak gibi kalbime gömülüyor.”
(Su,1938:62)

Sınıflar çoğu zaman öğretmenler için sığınacak bir yer olmuştur. Evde mutsuz olan, kişisel hayatında sıkıntılar yaşayan eğitimci okuluna ve öğrencilerine daha sıkı sarılır. Öğretmenlerin hepsi idealist, öğrencilerini kucaklayan ve Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun bir nesil yetiştirmek isteyen insanlardır.

Eğitimci kahramanlardan ilki Celâl'dir. Mükerrerem Kâmil Su, kimi romanlarında milli mücadele dönemini bir fon olarak kullanmıştır. *Dinmez Ağrı* romanında da milli mücadeleye katılan bir tarih öğretmeni ve nişanlısı ile arasında yaşanan kırgınlık ve ayrılıp kavuşmalar anlatılır. Celâl vatanına, milletine son derece bağlı bir tarih öğretmenidir. Öğrencilerinden Şerare ile lise mezuniyetinden sonra nişanlanırlar. Yazar, öğretmen-öğrenci arasındaki bu gönül ilişkisini Şerare'nin gözünden anlatır. Karakterler arasındaki ilişki platonik olsa da etik olarak tartışılmıştır:

“Hocamdı. Bir talebenin aykırı bir bakışla hocasına bakması hiç mümkün mü idi? ... Mektepten çıktıktan sonra unutmak için artık onu bir daha görmeyeceğim... Onu unutmak için gündelik işlere yurt işlerine başvuracağım.” (Su,1938:4)

Şerare'nin öğretmenine âşık olmasının arkasında da Celâl'in idealist kişiliği vardır.

“Üç senedir Celâl'i seviyordum. Celâl tarih hocamdı. Onun Türk tarihini anlattığı, Türk gücünün nerelere varabileceğini ateşle söylediği bir dakika kalbime alıvermişim.” (Su,1938:3)

Böylece okuyucu romantik bir aşk hikâyesi okurken bir taraftan da Türk milliyetçiliğinin yüce bir ideal olduğu mesajını alır.

Bir ideoloji ve idealizm çerçevesinde birleşen karakterler elbette milli mücadelede görev alırlar. Şerare, milli mücadele sırasındaki görevlerinden birinde bir köy öğretmeni tanır. Bu öğretmen artık perişan bir durumdadır. Fakat her şeye rağmen elinden geleni yapar. Mükerrerem Kâmil Su'ya göre öğretmen olmak üst insan olmaktır. Bir öğretmen her zaman ve her şartta üzerine düşen görevi layıkıyla yapar. Öğretmen sadece okulda görevli bir devlet memuru değil, her zaman toplum için çalışan kişidir.

“Bu köy muallimi imiş. Çok hasta olduğu için savaşa gidememiş. Fakat o çalışmasında kusur yapmamış. Uzaktan da yardım etmeği bilmiş.” (Su,1938:88)

Ateşten Damla romanı bir öğretmenin çalıştığı kasabada yobazlıkla, bağınazlıkla, ahlaksızlıkla mücadelesini ve masum bir bebeğe baba oluşunu anlatır. Osman Müfit, çalıştığı kasabada annesi toplum baskısı yüzünden intihar eden Serap'ı büyütür. Bundan dolayı iftiralara maruz kalır memleketi Balıkesir'e döner. Serap da babası Osman Müfit gibi öğretmen olur fakat Osman Müfit bu sırada milli mücadeleye katılmıştır. Yazar, *Dinmez Ağrı* ve *Ateşten Damla* isimli romanlarında da milli mücadeleye katılan öğretmenlere yer verir. Eserlerde söz konusu karakterlerin savaş sırasında yaşadıklarına değinilmemiş yalnız milli mücadelede yer aldıkları söylenmiştir.

Öğretmen sadece okulda öğretme görevini üstlenmez. Özellikle cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmenler halkın eğitilmesi için büyük çaba sarfederler. Anadolu'da görev yapan öğretmenlerin en büyük mücadelesi ile toplumun bağınazlığı ve ikiyüzlü ahlak anlayışı ile olmuştur. Osman Müfit de bu öğretmenlerden biridir. Kalp kırıklığı ile biten bir aşktan sonra kendini sadece okumaya ve mesleğine adanmıştır. Karakterin ruh hali görünüşüne de yansımıştır:

“Şakaklarıma çok erken olduğu halde aklar karışıyor, çok okuduğum, dimağımı fazla yorduğum için yüzümde yorucu bir yaşamının çizgileri beliriyordu. Ağırbaşlı olduğum ve daima düşündüğüm için köylü benden pek hoşlanmamıştı.

Kaç kere onlarla anlaşmak, kalplerini biraz yumuşatmak istedim. Fakat ne yazık ki sözümü geçiremiyordum. Onlar bildiklerini yapmaktan geri kalmıyorlardı. Senin bu felakette hiçbir günahın olamayacağını, hatta zavallı anneni bile suçlu görmemek lazım geldiğini anlayabilecekleri bir dille söylüyordum. Muhakkak ki meselenin ayıbı günahı onun çok genç yaşta canına kıymasına sebep olan şeref katili adama aitti. Köylünün manasız inanışlarını duydukça sinirleniyordum. “Piçin bastığı yerde ot bitmez. Bu kız bu köye uğursuzluk getirecek... Biz şimdiye kadar yüzünün akı ile yaşamış insanlarız.” diye seni aşağılamaktan geri kalmıyorlardı. Sana benim ve Ahmet'in sevgisi kâfi gelseydi mutlak mesut olmak için hayattan daha başka şeyler pek istemeyecektin. Seni seven, ağladıkça güldürmeğe çalışan, düştüğün zaman bir yerin incinip incinmediğini araştıran, elindeki yemişleri sensiz yemeyen bir tek çocuk vardı; Ahmet... Bütün ötekilere karşı seni koruyan tek kuvvet...” (Su, 1942:27-28-29)

Kasabada Serap'ı öğrenciler arasında bir kişi sevmektedir: Ahmet. Ahmet'in bu tutumuna özellikle babası şiddetle karşı çıkar ve ceza olarak onu okula yollamaz. Çünkü Serap bizzat kasabada yaşayan insanların kirlettiği ve ölüme ittiği Emine'nin kızıdır. Kendi

namussuzluklarını örtmek için Serap'a piç damgası vururlar ve onu dışlarlar. Annesi Emine'yi yok ettikleri gibi onu da yok etmek isterler:

“Ahmet üç gündür okula gelmiyordu... O, bir piçi benimseyen mektep hocasını affedecek yaratılıştaki bir adam olmadığını dik ve korkunç ses ile söylerken kendimi dokuz sene evvel Leyla'nın babasının karşısında titreyen genç mektep mezunu sandım. Günden güne köylünün de niçin benden yüz çevirmiş olduklarını öğrendikçe tüylerim diken diken oluyordu. Seni benimsememi, sana kucak açmama hoş görmeyen insanlar, beni iğrenç ve pek bayağı bir maceranın kahramanı olarak dile düşürmüş; uzak yakın birçok köye de bu çirkin dedikoduyu duyurmuşlardı. Onların görgüsüz, bilgisiz kafalarına kim bilir hangi zalim adam bu çirkin şüphe tohumunu serpmiştir. Onlara göre Emine'nin hayatını allak bullak eden, yüz karası ile ölümüne sebep olan bu adam bendim. Çünkü böyle olmasaydı elin piçini ne diye evime alacaktım; bin türlü eziyete katlanarak, masrafa girerek onu büyütme çalışacaktım.” (Su,1942:31)

Gün gelir Serap ve Ahmet karşılaşır ama birbirlerini tanımazlar fakat birbirlerinden artık bir daha kopmayacaklardır. Ahmet de milli mücadeleye katılmıştır ve aktif olarak görev alır. Serap ile yolları kesişir. Aralarında bir aşk doğar. Fakat bir takım yanlış anlaşılmalara ve Ahmet'in içinde bulunduğu büyük sorumluluk onların yolunu ayırır. Bu noktada dikkat çekici olan Serap'ın da babası gibi bir kalp ağrısı sonucu mesleğine daha sıkı sarılmış olmasıdır. Onun için artık sadece öğrencileri ve okulu vardır. Daima okur. Kendini bu şekilde avutmaya çalışır. Bu Mükerrrem Kâmil Su'nun romanlarında sıklıkla rastladığımız bir davranış biçimidir. Eğitimci karakter aşkta bir yıkım yaşar ve kendini mesleğine adar. Öğretmenlik hayatta tek gayesi haline getirir:

“Serap ilk mekteplerin birinde kendi vazifesine başlamıştı. Mürşide Hanım genç kıza karşı- onun bütün çektiklerini unutturmak için- hisli ve pek ateşli bir anne rolünü bırakmıyordu. Mektep arkadaşları ve talebeleri genç kıızı seviyorlardı. Bir gün Serap'ın bu tatlı hayata alışmasının imkânı yoktu. Ümitsiz zamanlarında Osman Müfit'in defterini açarak onun çektiklerini karşılık görmeyen bir aşkın hüsrânı ile babalığının kendisini nasıl vazife bağladığını örnek ediniyordu. İhtiyar kız kalmayı ölünceye kadar bir başkasının hayatına karışmamayı kararlaştırmıştı. İşinden arta kalan zamanlarını kitaplara vermişti. Okuyordu, okudukça bazen büsbütün bun alıyor bazen de avunmuş gibi oluyordu. Talebelerinin içinde cana yakın kızlar vardı. Onlara ait işlerde uğraşmak ayrıca bir zevkti. Gençliğini geçen günlere bağlamaktan gelen hüznü bir yaşayış içinde yuvarlanıp gidiyordu.” (Su,1942:172)

Sızı romanı sadece bir eğitimciyi anlatmakla kalmaz aynı zamanda bu roman Sabiha Gökçen'e bir göndermedir. Sabiha Gökçen Türkiye'nin ilk kadın pilotlarından. Sabiha Gökçen, pilotlu kariyerine 1936 yılında başlamıştır. Mükerrerem Kâmil Su ise 1943 yılına gelindiğinde bir kadın pilotun yetişmesini romanlaştırır. Fakat burada değinilecek konu bir kadının pilot olma serüveni değil, pilot unvanı da alan birinin öğretmen olmak için duyduğu heyecandır. Eserde öğretmen olmak bir genç kız için büyük bir mutluluk kaynağıdır.

“Kızlar arasında da bu istekle çırpınanlar çoktu. Bir gün İçimizden birkaçını çağırdılar. Karakterlerimizden, çalışmalarımızdaki üstünlüklerden, başarılarımızdan, cesaret ve dürüstlüğümüzden uzun uzun bahsederek arzuladığımız takdirde bizi öğretmen namzedi olarak alacaklarını haber verdiler.” (Su,1943:68)

Uyuyan Hatıralar romanında yaşadığı büyük felaketten sonra (Erzincan depremi) ailesini kaybeden Selda, öğretmen olmadığı halde depremde ailesini yitiren çocukların bakımı ve eğitimlerini üstlenmeye karar verir. Eserde eğitim meselesi geniş yer tutmaz. Yazar bu romanda eğitim meselesini araya sıkıştırmış gibi görünür. Mükerrerem Kâmil Su aynı zamanda devrinin sosyal, siyasal ve kültürel olaylarını romanlarında fon olarak kullanır. Bu eserde de Erzincan depremi ile eğitim konusunu birleştirmiştir.

“Mesela şehre yakın, geniş bir bahçe içinde bir ev satın almak istiyorum. Orada kapıcı, hizmetçi, hep Erzincan'da felakete uğramış kimselerden olacak ve onlar kendi memleketlerinin anasız babasız kalan çocuklarına hizmet edecekler. / O evde imkân nispetinde bir kadro ile çocuk toplayacağım. Bundan sonra onların bakımları, eğitilmeleri, tahsilleri ve salâhiyetleri ile alakadar olarak yaşayacağım.” (Su,1944:129)

Uyuyan Hatıralar romanında bir öğretmenin arkadaşının hayatındaki rolüne ve eğitim ile ilgili görüşlerine yer verilir. Malike, anne ve babasını kaybetmiş, yatılı okulda büyümüştür:

“Genç kız mesleğini seviyordu. Talebesine âşıktı. Her şeyinden fedakârlık ederek bir kütüphane edinmeye çalışıyordu. Kimsesi yoktu. Annesi ile babasını pek küçük yaşta kaybetmiş, bir yatı mektebinde büyümüş, hayata o mektepten atılmıştı.” (Su,1944:12)

Malike, arkadaşı Sermin ile konuşurken sık sık eğitimle ilgili düşüncelerinden, okulundan, mesleğinden ve öğrencilerinden bahseder. Malike, iyi bir öğretmen olabilmek için evlenmemiştir. Ona göre evlilik ve öğretmenlik bir arada yürüyemez. Ya iyi bir eş ve anne olursun. Ya da iyi bir öğretmen. Malike iyi bir öğretmen olmayı seçer.

Malike'ye göre kadınlar öğretmenlik mesleğine erkeklerden daha yatkındır. Çünkü öğretmenlik sabır işidir, özellikle küçük yaşta çocuklarla çalışırken anaç bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Aynı zamanda kadınlara en uygun meslek de öğretmenliktir. Görüldüğü üzere sanatçı kadın eğitimini desteklemesine ve genç kızları meslek sahibi olmaya özendirilmesine karşın döneminin cinsiyetçi bakış açısından kurtulamamıştır.

“Malike devam etti:

-Hayattan çok şey istemiyor ve beklemiyorum. Zaten buna kimsenin hakkı yoktur. Mesut olmak için istenileni bulmaktan ziyade verileni hoş görmek lazımdır. / Ben küçüklüğümde beri hoca olmağı istedim. Ailemin yanında yaşadığım o mesut çocukluk günlerimde hep buna özendim. Evde masa, sandalye, hamur tahtası ne olursa, neyi boş bulursam onu bir kürsü farz eder, ders vermeğe başlardım. Bu mesleklerin en güzeliydi.

-Hâlâ aynı fikirde misin Malike?

-Evet, değişmedim. Yine de böyle düşünüyorum. Bilhassa kadınlar için bundan daha uygun bir meslek tasavvur edilemez.

-Ne diyorsun? Seni başka işlere sahip olan kadınlar, doktorlar filan duymasın...

-Duysalar da ne çıkar? Bu benim fikrim. Hem bu fikirde yalnız kaldığı da sanmıyorum. Kadın şefkatli ve sabırlıdır. Çocuklara lazım olan şeylerdir bunlar. Çocuk güler yüze, tatlı sözlere meftundur. Şefkate susamış bir haldedir ve çok sorar. Karşısında kendisine dost olan, hareketlerini sevgi ile takip eden ve bütün suallerine asabiyete kapılmadan karşılık veren bir hocayı tapınırcasına sever.” (Su,1944:37)

Malike öğretmenlik yapmasının yanı sıra arkadaşı Sermin' e de hayat dersi verir. İdealist bir öğretmenin genç bir kadına verdiği tavsiyeler eserin didaktik yönünü oluşturur:

“Sermin Malike'yi çok arıyordu... Malike'nin elinden birçok çocuk geçmiş, bilhassa çocuk ruhu üstünde etüdler yapmış. Tecrübeleri vardı. Çocuk psikolojisinden anlıyordu. Kendisine ancak o yardım edebilir, belki onunla iş birliği yaparak Alevi kurtarırlardı.” (Su,1944:100)

“Hayattan çok şey istemiyor ve beklemiyorum. Zaten buna kimsenin hakkı yoktur. Mesut olmak için istenileni bulmaktan ziyade verileni hoş görmek lazımdır.” (Su,1944:37)

Malike, büyük bir ideal için çalışır. Yazar Malike'nin nezdinde bir ideal insan oluşturmaya çalışır. Malike son derece idealist bir kadın öğretmendir. İyi bir öğretmen olmak için her türlü çabayı gösterir. Anadolu'ya gidip hizmet etmek ister fakat İstanbul'da bir süre

daha kalır çünkü kendini geliştirmesi gerektiğine inanır. Yazar Malike Anadolu'ya – taşraya tam donanımlı olarak göndermek ister:

“Ben bu da hiç de şaşılacak bir şey görmüyorum. Muhit değiştirmek, başka başka yerlerde çalışmak, memleketi ve insanları tanımak bakımından olduğu kadar hayatı anlamak bakımından da faydalıdır, Sermin. Şimdilik burada kalmağa mecbur olmasam taşraya çoktan çıkardım...

-Demek kalmağa mecbursun diye kalıyorsun?

-Evet, mecburum. Çünkü çok, çok kitaba ihtiyacım var. Halbuki....

Bir an durdu. Belki bütçesinin darlığını, eline az para geçtiği için muhtaç olduğu kitapları alamadığını söylemek, biraz halinden dert yanmak demek olacaktı. Genç kız mağrurdu. Hesap meselelerini, maddi zorlukları en yakını da olsa kimse ile konuşmak, münakaşa etmek istemezdi.

-Evet, diye devam etti. Büyük, büyük kitaplar lazım. Bir ilk mektep hocasının kütüphanesinden bulunamayacak kadar ağır, ciddi eserler. Kamuslar, ansiklopediler, tarihler, terbiye kitapları....

Fakat şehirde kaldıkça umumî kütüphanelerde başvurmak, notlar almak mümkün. Ara sıra bunu yapıyorum. Mükemmel notlar edindim. Tabii taşralarda bunları temin etmek kabil değil.” (Su,1944:38-39-40)

Yazar'a göre iyi bir öğretmen aynı zamanda bir eser meydana getirebilmeli, yabancı dil bilmelidir. 1940'lı yıllarda yabancı dile yaptığı vurgu dikkate değerdir. Zira günümüzde bile bir yabancı dil bilerek bu yolla dünyaya açılmak öğretmenden beklenen nitelikler arasında yer almaz. Sanatçı dil öğrenme sürecini anlatmak yerine karakterlerin yabancı dil bildiklerini vurgulamıştır.

“-Yabancı dil bilmeli. Seyahat etmeli. Çok, çok okumalı. Ve içinde bir yaratma heyecanı olmalı. Çünkü güzelliklere karşı sadece sonsuz bir hayranlık duymak kâfi değil...

Memleketin hemen her tarafında dolaşarak halk masallarını toplamak, bunları tasnif etmek, tertiplemek, bugünün hayatına uydurarak renkli, faydalı, cazip bir hale sokmak isterdim. Bizden henüz bir çocuk edebiyatı yok. Bu büyük bir boşluk, oldukça mühim bir dert. Fakat ne çare ki, bu yolda yürüyecek, bir çığır açacak vaziyette değilim.” (Su,1944:38-39-40)

Malike kendisini mesleğine adanmış bir karakterdir. Evlenmez çünkü zihninin enerjisinin bölünmesini istemez. Tek bir motivasyonla hareket etmek ister:

“Ben meslek sahibiyim Sermin. Mektebim var, talebelerim var. Sonra demin anlattığım gibi, çalışıyorum. Etüdler yapıyorum. Bir esere hazırlanıyorum.

-Bunlar evlenmene mâni mi?

-Kısmen!

-Ne gibi?

-Bence evlenen bir hoca, mektep için, talebe için az çok kaybedilmiş sayılır.

-Amma da yaptın!

-Gerçi bu işin içinde olduğum halde böyle konuşmam birçoklarına tuhaf görünebilir. Fakat benim için her şeyde ya hep vardır ya hiç... İşin de hayatın da, saadetin de yarımından nefret ederim.

Şimdiki halde kendimi tamamı ile işime verebiliyorum. Sınıfa girdiğim, bahçeye çıktığım zaman derslerimin haricinde kafamı meşgul eden herhangi bir gailem yoktur. Halbuki evlenince böyle tasasız kalmağa imkân mı vardır?” (Su,1944:41)

Büyük Rüzgâr romanında öğretmenlik eğitimi almamasına rağmen kendini bu alanda geliştiren Ferhan'ın projesi anlatılır. Ferhan üvey anne ile büyümüş ve eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. Daha sonra dayısının yanına yerleşir ve burada eğitimini tamamlar. Ardından dayısına yetim, öksüz, bakıma muhtaç çocuklar için tasarladığı projesinden bahseder. Dayısı varlıklı biridir. Ferhan'ın fikirlerinden etkilenir ve elinden geleni yapar. Hemen bütün romanlarda yenilikçi fikirlere karşı çıkan biri vardır. *Büyük Rüzgâr* romanında bu rolü eğitimsiz bir kadın olan Cemile dadı oynar. Eserde bu itirazlar detaylandırılmamış sadece Cemile Dadı'nın projeye itiraz ettiği söylenmiştir.

Büyük Rüzgâr romanı, 1944 yılında yayımlanan *Uyuyan Hatıralar* romanında Selda'nın yapmak istediklerinin detaylandırılmış anlatımı gibidir. Mükerrerem Kâmil Su, *Uyuyan Hatıralar* romanında Selda'dan bahsederken aynı konuya değinmiş fakat bu durum birkaç sayfa ile sınırlı kalmıştır. Selda tasarılarından bahsetmiştir. Gerçekleşip gerçekleşmediğinden haberdar olmayız. *Büyük Rüzgâr* romanında Selda'nın tasarısını Ferhan detaylandırır ve gerçekleştirir:

“Cemile dadının itirazlarına, homurdanmalarına rağmen çocuk çiftlikte kaldı. Ve sonra Hüsnü Bey'in oteli kalıbını değiştirdi. Genç kızın bütün zekâ ve maharetini topluyarak dayısına kabul ettirdiği bir gaye uğrunda kullanılmak üzere harekete geçildi.

Memlekette yapılacak iş çoktu. Yurdun her köşesi bakım istiyordu. Ele alınacak, üstünde durulacak bir takım içtimai meseleler vardı. Suçlu çocuklar belli başlı bir mesele

halinde ele alınıyor, İstanbul sokaklarını bir dalga halinde saran bakımsız çocuklar toplanıyordu.

Ferhan memleket işleri ile yakından uğraşan Necmi Ziya'nın fikirlerini benimsemişti. Onun makalelerini zevkle takip ediyordu. Muharrir, çekinmeden yazıyor, memleketi zararlandıran olaylardan birtakım vatansız kimselerden muzır unsurlardan bahsediyordu. Günden güne hızı artan hayat pahalılığını karaborsadaki dalavereleri, Karne yolsuzluklarını pul para sahtekarlıklarını bir bir ele alarak teşrih ediyor; sıkıntı çeken memur sınıfına, onların mahrumiyetlerle dolu olan yaşayış tarzlarına el koyuyordu. Harp yıllarında türemiş bir sınıf vardı. Necmi Ziya, bilhassa onları kalemine dolamıştı., taahhüt işlerindeki yolsuzluklardan, bazı kimselerin verdikleri kötü örneklerden nefretle bahsediyordu.

Ona göre suçlu çocukları ele almakla iş gidecek değildi. Büyük binalar kurulacak, her birine temiz bir yatak bir dolap ayrılacak; radyoları, banyoları olacak bir sofrada yemek yiyecekler sonra da tarlalarda çalıştırılacaklardı. Necmi Ziya, bu sistemi sakat buluyordu. Âdeta bir takım bakımsız çocuklar suç işlemeye teşvik edileceklerdi. Böyle bir hayata kavuşmak için para aşırıanlar, dükkân soyanlar, hatta insan bıçaklayanlar olabilirdi. (...)

Şüphesiz bu çocukların bir takım fena temayülleri, insiyakları, irsî zaafırları olacaktı. Fakat iyi işlendikleri takdirde, dikkatli bir gözün ve uğraşmaktan yılmayan bir elin itinası ile onların memleket için hayırlı birer insan haline geleceklerine inanıyordu.

Kendi hallerine bırakılınca serseri bir ömür sürecekleri belki bir yer hırsız birer katil olarak cemiyete zarar verecekleri muhtemel olan bu çocuklar iyi bakım sayesinde kazanılacaklardı. Ferhan köprü altında geceleyen, kaldırımlarda sürüklenen bu zavallı sürü içinde hiç değilse birkaçını kurtarmak heyecanı içinde işe başladı.” (Su,1945:72- 73)

Hem Ferhan'ın hem de dayısının yegâne amacı memleketin kalkınması ve tek bir çocuğun dahi ziyan olmamasıdır. Hüsnü Bey, bir servet kazanmak yerine memleketi için bir şeyler yapmayı ister. Yeğenine tam destek verir. Eserde vurgulanan temel mesele ülkenin kalkınması ve özlenen eğitim atılımının yapılabilmesi için sadece öğretmenlerin çalışması yeterli değildir. Herkes imkânları çerçevesinde bu milli davayı desteklemelidir. Temel amaç Türkiye Cumhuriyeti güçlenip muasır medeniyetler seviyesine ulaşılabilmesidir. Yazara göre bu hedefe ulaşmanın tek yolu eğitimidir:

“Bir milletin yaşaması çok çalışmasına birçok şeye bağlı idi. İhtiyar adam, yeğeninin ortaya attığı fikri önce yadırgamıştı. Fakat sonra o da bu meseleyi, bir memleket işi olarak benimsedi. Bir milletin kalkınmasında çocuğun, çocuk bakımının büyük bir rolü vardı. Gerçi otel ve plaj kendisine büyük bir servet vadedyordu. Fakat almak değil; vermek sureti ile bu

memlekete faydalı olabileceğini düşündü. Birkaç çocuğu elinden tutmak, onları yetiştirmek, hayırlı bir insan olarak cemiyete iade etmek herhalde kendisine daha büyük bir huzur verecekti. Bir işe başlamak, mühim bir işin temelini atarak ölmek herhalde daha hayırlı bir şeydi.” (Su,1945:74)

Ferhan, çok okuyan biridir. Hatta romanın ana konusu olan projesini de okuduğu kitaplardan esinlenerek geliştirmiştir. Her eserinde çok okumaya vurgu yapan ve eğitimci karakterlerini anlatırken onların okumaya düşkünlüğünü vurgulayan yazar özellikle bu eserde okumanın sadece boş vakitleri değerlendirmek, hoş vakit geçirmek için olmadığını bireyin ve toplumun gelişmesinde hayati öneme sahip olduğunu anlatır.

Ferhan bu projesini aynı zamanda bilimsel ve kurumsal temellere dayandırmak ister, bunun için devlet programlarından yararlanır. Burada dikkate değer bir başka konu ise resmî kurumların bu tarz teşebbüsleri desteklemesidir. Ferhan devlet kurumlarından bitecek olan işlerini sorunsuz çözer.

“Ortaokulda iken Türkçe hocası, 3 ciltlik bir eser okumuştur. Bu, bir Amerikalı ailenin romanı idi. Erkek mizaçlı zeki ve enerjik bir Amerikan kızı, bütün hayatında başkaları için çalışmanın zevkini tatmış ve bir eser yaratmıştı.

Esasen fikrini dayısına anlatırken: “Bu, pek de benim fikrim sayılmaz dayı!” Demiş ve Co’nun “Küçük Erkekler” inden uzun uzun bahsetmişti.

Mevsim sonunda yapı teslim alındı büyük salonları, küçük küçük odaları, banyoları, burçları ile Burası mükemmel bir hususi okul olabilecekti.

Ferhan, bina tamamlanuncaya kadar boş durmadı. Bazı arkadaşlarına mektup yazarak teşebbüsünden bahsetti. Onlardan terkedilmiş çocuklar istedi. Çocuk Esirgeme Kurumundan programlarını getirtti. İstanbul kütüphanelerine kitaplar ısmarladı.” (Su,1945:74)

Aile içerisinde özellikle anne tarafından çocuğa kazandırılacak davranışlar vardır. Ferhan işe önce bu konudan başlar. Çocukların ileride sosyal hayatın içerisinde var olabilmek için kazanmaları gereken birtakım davranışları kazandırmaya çalışır. Çocukların bu kurumda anne yerine koyabilecekleri kişi başta Ferhan olmakla birlikte dadıdadıdır. Dadılar Türk toplumunda geleneksel eğitimin bir ayağını oluşturur. Onlar için informal eğitimciler diyebiliriz. Yazarın birçok romanında dadılara rastlarız. Dadılar çoğunlukla eğitimsiz kişilerdir, çoğunlukla çocukların bakımlarından ve temizliklerinden sorumludur. Fakat hemen

hemen hepsi çocuklara masallar anlatma görevini de yerine getirirler. Dadıların masal anlatmakla folklorik öğelerin aktarımını sağladığını söylemek yanlış olmaz:

“Hususi çalışmalar için odalar ayrılmıştı. Kitap odası büyüktü. Kitap henüz azdı. Esasen şimdilik çocukların kitaba ihtiyaçları da yoktu.

Her şeyden önce çocuklara temizlik ihtiyacı verilecekti. Ellerini yıkamadan sofraya oturmayacaklar, dişlerini oğmadan, ayaklarını temizlemeden yatağa girmeyeceklerdi. Yalan söylemeyeceklerine, birbirleri ile çekişmelerine, eve zarar vermelerine fırsat bulmayacaklardı.

Çocuklar önce dadılar tarafından yıkandılar. Saçları tıraş edildi. Tırnakları kesildi. Çamaşır değiştirdiler. Bu faaliyetten sonra adeta tanınmayacak bir hale geldiler.”
(Su,1945:75)

Ferhan’ın bu girişimini Köy Enstitülerinin minyatürü olarak düşünmek yanlış olmaz. Çünkü çocuklar burada sadece okulda kitabi bilgileri öğrenmekle kalmaz. Bizzat yaparak yaşayarak öğrenirler. Her çocuğun yeteneğine uygun eğitilmesi esas amaçtır. Okumak isteyen okuyabilir. Okuyamayan ilgisi olan bir zanaata yönetilir. Bu oldukça modern bir eğitim anlayışı olması bakımından dikkate değer bir yaklaşımdır.

“Genç kız çocukların her biriyle ayrı ayrı konuşmaktan, onların istidatlarını keşfe çıkmaktan, iyi ve kötü temayülleri ayırt etmekten büyük bir zevk duyuyordu. Ders zamanı çocuklar köy mektebine gönderileceklerdi. Mektep harici zamanlarda da toprakla uğraşacaklardı. İsteyen çiçek, isteyen sebze, isteyen ekin yetiştirecekti. Sevdikleri hayvanları seçmelerine müsaade edilmişti. Evin arkasında kümesler inşa edildi. Kafesler alındı. Kulübeler yapıldı. Kimi tavuklara, kimi kedi ve köpeğe, bazısı kuşlara, bazısı da keçilere merak sarmıştı. Her birinin bakacağı, sevip okşayacağı, dertli veya sevinçli zamanlarında içini kendisine dökceği hayvancıkları vardı. Okuyan okuyacaktı. Okumağa hevesi olmayanlar istidatlarına göre yetiştirileceklerdi. İlerde birtakım aletler alınacak, atölyeler de açılacaktı. Belki içlerinde bu sahada üstün başarılar elde edenler olacaktır.”
(Su,1945:76-77)

Ferhan, pedagojik formasyon eğitimi almamıştır ve bu yöndeki eksiklerini gidermek için alanında uzman kişilerin kitaplarına başvurur. Bir eğitimci titizliğiyle işe koyulur. Tek bir noktayı bile atlamaz. Oyun, uyku, kitap okuma hepsini ayrı ayrı değerlendirir. Çocuklara anne babasız olduklarını hissettirmemek de en büyük gayelerindendir. Sevgi ile çocukları büyütme çalışır ve çocukların şahsiyet kazanmaları için saygıyı da ihmal etmez. Ferhan

çocuklar için her şey olmaya çalışır. Ferhan'ın projesini bu kadar değerli kılan hiçbir çıkar, kazanç söz konusu olmadan kendini bu işe adanmıştır.

“Ferhan, çocukların yetiştirilmesinde yanlış hareket etmemek için birçok kitap getirtti. Tanınmış terbiyecileri muhtelif tecrübelerine ait eserlere, türlü etütlere, broşürlere başvurdu. Çocukları sevgi ve saygı esasına dayanan bir disipline alıştırmak istiyordu. Sertliğin de müsamaha gibi onlara zarar verebileceğini kabul etmişti. Yaramazlıklara, oyuna karşı gösterdikleri düşkünlüğe bir hadde kadar ses çıkarmamanın lüzumuna kani idi. Ölçüyü taşımamalarına dikkat etmek, daima uyanık ve ihtiyatlı olmak, onları bir takım fena temayüller den korumak, ruhlarını anlayan bir gözün kontrolünde bulundurmak şarttı.” (Su,1945:100)

Ferhan'ın gösterdiği çaba okuyucular için ilham vericidir. Yazar bu karakter vasıtasıyla okuyucuda sosyal sorumluluk duygusu uyandırmanın yanında eğitim görüşlerini de aktarmıştır.

Mükerrem Kâmil Su, bir boşanma iki evlilik görmüş bir kadındır. Romanlarındaki öğretmen kadınlar da boşanırlar fakat ayakta kalırlar. Hayatın yordduğu, üzdüğü fakat yıkamadığı kadın portreleri çizer yazar. *İnanmadığım Allah* romanındaki Gediz öğretmen de bu kadınlardan biridir.

Gediz kocası ile severek evlenir. Ne var ki çocukları olmaz. Bunun üzerine Gediz kocasından ayrılır. Eşi her ne kadar Gediz'den ayrılmak istemese de Gediz onun bir çocuğu olsun istemektedir ve kendisi bir çocuk veremeyecektir. İşte bu ayrılıktan sonra hayatı rayından çıkar. Evlenmeden önce çalıştığı kasaba onu bu ayrılıktan sonra bir ahlaksız addeder. Sorunlar peşini bırakmaz ve en sonunda o kasabadan ayrılmak ve çok sevdiği mesleğini bırakmak zorunda kalır. Fakat bu durum onu yıldırılmaz o bir eğitimci olmanın verdiği sorumluluğu hiç unutmaz ve ilmî çalışmalarına devam eder. Eserler yayımlar.

Gediz öğretmen anne ve babasını yitirir ve yaralarını sarmak için mezuniyetinden sonra taşrada öğretmenlik yapmaya karar verir. Bu tavır ile Mükerrem Kâmil Su'nun romanlarında sıklıkla karşılaşıyoruz. Hayattan bir darbe alan mutsuz kahraman çalışmak için kendine taşrayı seçer ve mesleğine daha da bir bağlanır.

“Bu felaketten sonra bir müddet buraları terk etmenin münasip olacağını düşündü. Taşra mekteplerinden birini istedi. Hazırlıklara başladı.” (Su,1946:13)

Romanda Gediz öğretmenin sınıfa ilk girişi ilk dersi oldukça ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Derin bir heyecan içerisinde olan Gediz aynı zamanda oldukça kararlıdır muvaffak olacaktır. Ve nitekim muvaffakiyet kazanır. Öğrencilerine kendini sevdirebilir. Taşrada bir öğretmen sadece sınıfta ya da okulda öğretmen değildir. Aynı zamanda çalıştığı kasabanın köyünde öğretmendir. Muhitinde onu sevmesi gerekir. Çünkü taşra özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında günümüzde de olduğu gibi sıkıntılı ve zor bir yerdir. Taşrada öğretmen aynı zamanda toplumdaki bağnazlıkla da mücadele etmek zorundadır. Hele bir de kadın bir öğretmensiniz işiniz daha zordur. Romanın ilerleyen kısımlarında göreceğimiz gibi sizi ahlaksızlıkla suçlamaları ve olur olmaz iftiralarla karşılaşmanız an meselesidir.

“Sınıfa girdiği zaman renginin uçtuğunu Kendisi de fark etti. Bütün vücudu hafif hafif titriyordu. Kürsüye çıktı. Sıralarda oturan erkek, kız karışık talebeyi adeta görmiyen gözlerle süzdü. Gülümsemiye çalıştı. Bu ilk ders saatinde, ona olduğundan çok daha büyük ve kalabalık göründü. Bütün bakışların derin bir tecessüsle kendisine dikildiğini hissediyordu.

Hafif hafif ürperen bir sesle:

- Çocuklar, diye başladı.

Neler söylediğinin farkında olmadan konuşuyordu. Dersinin ana hatlarını çiziyor, ne şekilde çalışacaklarından bahsediyordu. Konuştukça açıldı. Bakışlarına muhtelif yüzlerin üstünde dolaştırarak cesaretle ve derin bir emniyet havası içinde fikirlerini gayet açık bir şekilde anlattı. Sözlerine sınıf üzerindeki tesirini üzerinde yarattığı müspet havayı fark edince yüreği ferahlıkla doldu. İçinden muvaffak olacağım, dedi. Evet onları kendisine bağliyacık, dersini sevdirecekti. Hepsi de sene sonunda yüzünü güldüreceklerdi.

Böyle de oldu. Önce talebelerini eline aldı, onları dersine kuvvetle bağladı. Onlara severek çalışma ihtiyadını vermeye muvaffak oldu. Muhit üzerinde bıraktığı İntiba mükemmeldi. Otoritesi, talebelerine karşı gösterdiği yakınlık, çalışması ve her çocuk üstünde ayrı ayrı duruşu, onu az zamanda memlekette en çok sevilen ve beğenilen bir insan mevkiine yükseltti.” (Su,1946:17-18)

Gediz, kasabada dul bir kadının yanında kalmaktadır. Bu kadının Süleyman isimli bir oğlu vardır. Gediz ona ders çalıştırır fakat çocuk asla anlamaz ve öğrenemez. Gediz bazen çok sinirlenir fakat sabırla anlatmaya devam eder.

“Gediz genç ve tecrübesiz olmasa, mesleğini çılgın gibi sevmeseydi şüphesiz bu sahnelere tahammül edemezdi. Bu kadar aptal olana bir şeyler öğretmek onun kafasına herhangi bir meseleyi sokmak hazmettirmek hiç de kolay olmuyordu. Bazan sinirlenir onu

tokatlamamak için elleri yanardı. Fakat çocuğun bakışlarında insana merhamet telkin eden o zavallı manayı görünce yumuşar tekrar sabırla derin bir sükûnet ile kim bilir kaç defa anlattığı bir şeyi tekrar anlatmaya koyulurdu.” (Su,1946:20)

Halkevleri 1932 yılında kurulmuştur. O yıllarda bir kültür merkezi görevi görür. Mükerrerem Kâmil Su kendi devrinde değerli gördüğü her kurum ve gelişmeye romanlarında yer vermiştir. Halkevleri de bunlardan biridir. Başka romanlarında kısa bir şekilde bahsi geçen Halkevlerinden bu romanında biraz daha ayrıntılı bahsetmiştir. Zira *İnanmışım Allah* romanının başkahramanı Gediz Halkevlerinde verilen konferanslara gerek dinleyici gerekişe konuşmacı olarak katılmaktadır. Halkevlerinde de aktif olarak görev alması “öğretmenin toplum eğiticisi olduğu, sadece okulda değil her zaman görevinin devam ettiği” tezini kuvvetlendirmektedir.

“Halkevi'nde seri konferanslar başlamıştı. İlk konferansı değerli edebiyatçılardan biri verdi. Gelin, Divan edebiyatına çok iyi bilen, halk şairleri üzerinde çalışıp eser veren bu öğretmeni pek beğenirdi. Hatip, muhitin hayranlığını kazanmış bir adamdı. Konferanslar ile kendisini her sınıf halka sevindirmişti. O gece salonda görülmemiş bir kalabalık vardı.” (Su,1946:25)

Mükerrerem Kâmil Su, kendinden beklenildiği gibi Gediz’e kadınlarla ilgili bir konuşma yaptırır. Mükerrerem Kâmil Su adeta bir kadın hareketine öncülük eder gibidir. Roman kahramanlarının birçoğu da bu düşünceye hizmet etmektedir. *İnanmışım Allah* romanında bu düşünceye hizmet eden kişi olarak karşımıza Gediz öğretmen çıkar.

“Genç öğretmen sahnede yürürken mümkün mertebe kendine hâkim göründü. Masanın başında durdu. Hafifçe başını eğerek dinleyicilerini selamladı. Arkadaşlar, diye başladı ve mevzuunu takdim etti. Türk sosyal hayatında kadının rolünü izah edecekti.” (Su,1946:29)

Halkevleri toplumda aynı zamanda sanat faaliyetlerine de ev sahipliği yapar. Eserlerde sanat ve eğitim kol kola giden iki unsur olarak değerlendirilmiş:

“O yıl diploma törenine Halkevi'nde yapmak istediler. Önce Vali tarafından mezunlara diplomaları verilecek sonra da Moliere'den bir komedi oynanacaktı. Ertesi gün de memleketin ileri gelenlerine, öğretmenlere liseyi bitirenler tarafından şehir kulübünde bir çay verilecekti.” (Su,1946:30)

Gediz, kocası Avukat Ekrem Sel'den ayrıldıktan sonra kendini mesleğine daha çok adar. Artık aşk yoktur, ailesi yoktur. Sadece öğrencileri okulu ve ilmî çalışmaları vardır. Yaşadığı üzüntüyü hatırlamamak için sürekli okur, okur ve okur. Kendini geliştirmek için kitaplar getirir daima çalışır. Fakat yüreğinde yanan ateşi söndüremez. Bu yazarın diğer romanlarında da karşılaştığımız bir tavidir. Yaşanılan üzüntüyü unutmak için mesleğine daha çok bağlanmak ve çok okumak. Gediz'de aynı yoldan ilerler.

“O yıl Gediz'in hayatı mektep ve ev arasında son derece sade ve sönük bir şekilde geçti. Halkevi'nde, sinemada, herhangi bir bahçede katiyen görünmedi. Kendini bütün ruhu ile derslerine vermişti. Verdiği kompozisyon konuları daha canlı ve faydalı idi. Çok okuyor, büyük terbiyecileri tanınmış eserlerini takip ediyor, kendi sahasında iyi bir yer tutmak için bütün mevcudiyeti ile uğraşıyordu. Bundan sonra onun bütün hayatı mesleğinin ibaretti. Aşk ve saadet nadir zamanlarda görünen bir kıvrıklı yıldız gibi kendisine dokunup geçmiş ve genç kadın onun sarsıntısından kendisini kurtaramamıştı.” (Su,1946:111)

Taşrada eşinden ayrılmış genç ve yalnız bir kadın. Her türlü iftiraya maruz kalır. Gençler geceleri kapısına dayanır. Dedikodular alır başını gider. Öğrencileri artık eskisi gibi değildir ona karşı. Savaşmaya gayret eder. Bu tarz bir yobazlıkla ve ikiyüzlü ahlak anlayışı ile tek başına mücadele etmek kolay değildir. Kapkara kötülüğün içinde beyaz bir damla olarak kalır Gediz. Onlara, öğrencilere kendini anlatamaz. İstifa edip memlekete dönmekten başka çare kalmaz:

“Genç kadın derslerini verirken bazan her şeyi yüz üstü bırakıp sınıftan çıkmak, sade sınıftan değil mektepten çıkıp gitmek, memleketi terk etmek isterdi ve bazan dersini yarıda kesip: “Siz olsun bunu yapmayın. Siz ki gençsiniz, iyi günlerde dünyaya geldiniz. Memleketleri için içini kemiren iftiralara, dedikodulara sizin inanmamanız lazım. Görünüşe göre hüküm vermenin insanları birtakım isabetsizlikler düşürüyor bileceğini sizlere muhtelif sebeplerle Telkin etmiye çalışmadım mı? Kaç yıldır size bildiğimi öğretmek, inandığım şeylere sizleri de inandırmak için elimden geleni yapmadım mı? On günde bir yaptığımız toplantılarda iyiye, güzele ve doğruya gitmenin yollarını beraberce araştırıp bulmaya çalışmadık mı?” (Su,1946:115)

İhtiras romanın öğretmen kahramanı Züleyha'dır. Atıf Biran ile nişanlanan Züleyha öğretmen okulundan yeni mezun olmuştur. Evlenecektir, öyleyse çalışmasına gerek yoktur. Çalışmamaya karar verir. Fakat nişanlısı kendisini aldatır. Bunun üzerine nişanlısından ayrılır.

Öğretmenlik yapmaya başlar. Kendini tamamıyla mesleğine adar. Bu diğer romanlarda da değinildiği üzere ortak bir tavidir. Kalbi kırık öğretmen kahraman. Her şeyi sineye çekerek mesleğini hayatın tek gayesi olarak görür ve aşka kalbini kapatır.

Züleyha bu kahramanlar arasında en şanslı olanlardan biridir diyebiliriz. Bir gün karşısına tıpkı kendisi gibi bir öğretmen olan Vasıf Bey çıkar. Vasıf Bey Züleyha'nın mesleğine olan tavrına ve idealizmine âşık olmuştur. Kendisi de uzun yıllar öğretmenlik yapmış biri olarak Züleyha'yı çok saygın bir hanımefendi olarak görür. İki idealist öğretmenin meslekleri hakkında fikirleri şu cümlelerle ifade edilmektedir:

“Memleketin muhtelif bölgelerinde çalıştım. Uzun müddet köy öğretmenliği yaptım.”
(Su,1949:41)

“-Sizde beğendiğim en büyük ve güzel şey meslek aşkıdır.

-Ben de mesleğimi severim. Kendimi bildim bileli hoca olmasını istedim. Genç yaşta hayata atıldım. Ders vermeğe başladığı ilk gün gayem gerçekleşmiş gibi göründü. Halbuki hayat ne derin ve muazzam bir şey! Varılan hedefin arkasından yenisi beliriyor.

-İkimizde mesleğimize bu kadar bağlı olduğumuza ve bu memlekette yapılacak çok iş olduğuna kanuni bulunduğumuza göre el ile verirsek yurdumuz için faydalı bir şeyler yapabiliriz.

-Mesleki muvaffakiyetin iz büyüktür bayan Züleyha. Tesellimiz mektebin sınırlarını aşıp bütün memlekete kendini göstermektedir. Siz kalp kazanmanın, insan yaratmanın sırrına vakıfsınız. Çocuklar sizi bir öğretmenden, bir anne, bir abladan ziyade sevmekte, sizi olağanüstü bir şahsiyet olarak görmektedirler. Onları en güzel halı şeyleri olduğu kadar en güç meseleleriyle aynı kolaylıkla öğretiyorsunuz. Bu küçük insanlar üzerinde oynadığınız o çok büyüktür. Bu küçük insanların arkasında anneler, babalar, aile ve bütün kasaba vardır.

... Mektebin izi, arkadaşlarınızın arasında kurduğunuz tesanütü, talebelerin yetişme tarzlarını, ders ve oyunları, inkılap köşesini, mini mini müzeyi, bakımlı bahçeyi ve okulda yapılan ders aletleri n11 inceledikten sonra eseriniz karşısında hayranlık duydum ve büyüklüğünü önünde eğildim bayan Züleyha!” (Su,1949:42)

Vasıf Bey Züleyha'ya birlikte bir eğitim kurumu açmayı teklif eder. Bu onun yıllardan beri var olan tasarısıdır. Gerek *Sızı* gerek *Büyük Rüzgâr* romanlarında öğretmen olmayan kişilerce açılmak istenen ve açılan eğitim kurumu bu defa bir öğretmen tarafından hayata geçirilmek istenmektedir.

“Uzun meslek hayatımda hep böyle bir şey düşündüm... açacağımız mektebin çatısı altında geçecek epey yıl vardır. Zihinleri faal olan kimseler kolay kolay ihtiyarlayamazlar değil mi?” (Su,1949:44)

Gençliğimin Rüzgârı romanında bir kadının öğretmenlik serüvenine eşlik eden yazarlık hayalini okuruz. Asuman, öğretmen olmak için birçok kimsenin onayına ihtiyaç duyar. Halası, kayınvalidesi, kocası gibi. En nihayetinde imtihanlara girer, kazanır ve öğretmen olur:

“- Size bir şeyden bahsetmek istiyorum hala! Ben yarın bir müracaat yapacağım. Yani bir teşebbüsün var. Yardımcı öğretmen olmağı istiyorum. Bilmem gazetede ki ilan gözüne ilişti mi?”

- Erkek öğretmenler arasında yedek subay olarak vazifeye çağrılmış olanlar çokmuş. Gazi terbiye enstitüsünde bir imtihan açıyorlar. Lise mezunları da girebiliyorlar bu imtihana. Kazananlara ehliyetname verecekler, hemen açık yerlere tayin edeceklermiş.

- Hangi dersten girmek istiyorsun?

- Türkçe ile yabancı dil imtihanlarına düşünüyorum.” (Su,1955:75)

Asuman’ı büyüten halasıdır. Onun öğretmen olma düşüncesini de destekler ve ona özgüven verir. Fakat burada dikkati çeken önemli bir nokta vardır. Genç kadın halası ile konuşurken, fakülteye gitmek için kocasını ikna etmekten bahseder. Mükerrerem Kâmil Su, her ne kadar güçlü kadın karakterler çizmeye çalışsa da devrinin ataerkil anlayışına yenik düşmüştür.

“- Düşündükçe öğretmen olman fikri bana da mülayim görünmeğe başlıyor. Ben işin maddesinden ziyade manasına bakıyorum. Ev işi dediğin senin için nedir? Erken bitiriyorsun. Dikişle pek başın hoş değil. Günün her saatinde de kitap okunmaz tabii. Doğrusu öğretmenlik hem şahsın için mükemmel bir meşgale olacak, hem de çocuklara faydalı olacaksın.

- Bu harp çıkmasaydı Kenan’ı ikna edecek fakültelerden birine yazılacaktım.” (Su,1955:79)

Evlenen bir kadının eğitim hayatı sona ermiştir. Bu genel yargı hem hayatın kısmen de olsa bir gerçeğidir, hem de Mükerrerem Kâmil Su’nun romanlarında sıklıkla rastladığımız bir durumdur. Diğer romanlarının hiçbirinde evlendikten sonra imtihanlara girip öğretmen olmak gibi bir durum söz konusu değildir. Aksine evlendikten sonra mesleğini bırakan kadınlar görürüz.

Asuman roman yazma hayaliyle yaşayan bir öğretmendir fakat bu konuda kendine asla güvenmez kayınvalidesi de onun cesaretini kırar. Ona zaten öğretmen olduğunu yazarlıkla uğraşmasının saçma olduğunu zaten bunu yapamayacağını söyler (Su,1955:95). Fakat çalıştığı okulda emekli olmasına az bir süre kalmış olan öğretmen Naime Sel onun yoluna ışık tutar. Hem öğretmenlik hem de yazarlık konusunda anlattıkları ile Asuman'ı cesaretlendirir. Çünkü Naime Sel de roman yazan bir öğretmendir. Romanda Naime Sel olarak vücut bulan kişi sanki Mükerrerem Kâmil Su'dur.

“-Bana öyle geliyor ki benim derslerim bir oyun, bir eğlence havası içinde geçiyor. Çocuklara faydalı olduğuna bir türlü inandıramıyorum kendimi.

Öğretmen Naime sel genç arkadaşının yüzüne şefkatle baktı:

-Ben dedi mesleğe ilköğretimden başladım. İstanbul'da Haliç'te yokuş Tepesinde Bir mektepti. Sarıklı bir müdürümüz vardı. Bahçede çocuklarla oynamamı Öğretmen odasında oturmama tercih ederdi. Bana bir sınıfı vermişlerdi.” (Su,1955:95)

Romanda, Naime Sel'in son toplantısı anlatılırken yazarın eğitimle ilgili düşüncelerini sıralar. Naime Sel, meslek hayatında otuz yılı geride bırakmış deneyimli bir öğretmendir. Yazar onun ağzından eğitimle ilgili düşüncelerini sıralar. Nasıl iyi bir öğretmen olunacağını anlatır. Eğitimde nasıl bir yöntem benimsenmesi gerektiğini anlatır. Okul eğitim sadece bir takım kitabî bilgilerin öğretildiği yer değildir. Çocukların ruh ve beden sağlıkları da aldıkları eğitim kadar önemlidir. Ancak bunların hepsi bir araya geldiğinde sıhhatli bir toplum oluşturulabilir.

“Lise müdürü toplantıyı açtı... O esnada yabancı dil öğretmenlerinden biri söz aldı.

-Çocuklarımıza Her şeyden önce şahsiyet kazandırmaya çalışmalıyız. Sadece müfredat programına tatbik etmek ile vazifemiz bitmiş olamaz. Çocuğun kafasına bir yığın bilgi tıkmak kâfi değildir. Çocuğa yapacağını ve yapmıyacağını şeylere dair bir hudut çizmek, önüne yasaklar Yığmak modası geçmiş eski bir zihniyetin ifadesidir. Biz ideal sahibi gençler yetiştirmek istiyoruz. Biz demokratik bir zihniyetle yetişmiş, ileri görüşlü, cemiyet nizamlarına, Kanunlara saygı gösteren, hak, vazife ve mesuliyetlerini idrak etmiş medeni fertler yetiştirmek istiyoruz. Karakterinin teşekkülü çağında bize emanet edilen çocuklara karşı itimat ile bize tevdi eden ailelere karşı büyük bir mesuliyet yüklenmiş bulunuyoruz. Talebenin bekçiye ihtiyacı olmamalı, o kendi kendini idare etmelidir.

Bir ara başka bir öğretmen söz aldı Her şeyden önce çocukların sıhhatleri ile alakadar olunması icat ettiğini her gün okulda çocuklara süt içilmesini çiy havuç getirilmesini tavsiye etti.

- Talebeyi kendi kendisini idare etme yoluna sevk etmezsek, mektebin eğitim işlerinde Nâzım rolü çocuklara bırakmazsak bugünkü Cemiyeti muhtaç olduğu fertleri yetiştiremeyiz.

Naiime Sel...Çünkü o zamanın değişikliğini kabul ediyor, değişen dünyayı henüz fark etmemiş görünenlere hak vermiyordu. Ne fazla muhafazakârdı ne âdet ve ananelerin tamamı ile yıkılmasına taraftardı. Denenmiş, muvaffak olmuş sistemlerin vakit kaybetmeden tatbik edilmesini, Hiç değilse bir denemeye tabi tutulmasını istiyordu. Kendisi de emekliye ayrılmasını istemekle isabetli bir karar vermiş oluyordu. Yorgun bir öğretmenin talebe yerlere faydalı olamayacağı aşıkardı. Toplantı ona sıhhi durumu bilhassa kafası hakkında esaslı bir fikir vermişti.” (Su,1955:257-258-259)

Gençliğimin Rüzgârı romanı millî mücadele döneminde geçer. Millî mücadele döneminde geçen diğer romanlarında olduğu gibi yazar bu romanında da köydeki öğretmenin şartlar altında köyde kalmaya devam ettiğini bir şekilde dile getirir:

“-Mektebi görünce öğretmen Zekeriya Bey'i hatırladım Kenan, dedi, sen gördün mü kendisini?

- Evet, jandarma karakolunun bahçesinde bir gün tanıştık, birer kahve içtikti.

- Bana da Umran Hanım gösterdi, uzaktan. Bir gün onlarda oturuyorduk. Gözü pencereye ilişti. Bakın, bakın, size meslektaşınızı göstereyim, dedi. Hani görülecek hali vardı ya zavallının. Bir elinde şemsiye, açmamıştı da bari, güneşte kavrulacağına, baston gibi ona dayanarak yürüyordu. Baston mu, sopa mı belli değil, işte onun ucuna da kırmızı zemin üstüne beyaz benekli bir mendilden çıkını takmış, omuzuna vurmuş, kasketi ensesine kaymış, burnundan soluya soluya bir gidişi vardı ki...

Doktor mektepten tarafa baktı:

- Ne yapsın zavallı, dedi. Yıllar yılı bu köyde kalmış gitmiş. Bir zamanlar bir kitapta okumuştum. İnsanlar 5 yıl kadar iptidai bir muhitte kalırlarsa görgü ile tahsil ve Terbiye ile iktisap etmiş oldukları birçok şeyi kaybeder, kendileri de basitleşirler, yeni hayatlarına gömülüp giderlermiş.

-Evet, küçük, mektebe ilk başladığı gün dershanede sıkılmış. Okulun önünde sesin adları gezdirdiğini görünce, Hadi öğretmen, ben artık gideyim, atlarım geldi, demiş. İşte o kış günü de çocukcağz sınıfta tek başına oturmuş. Neden sonra öğretmen kapıdan başını uzatınca onu görmüş de bu vazifenezliği ne türlü takdir edeceğini bilememiş. Ah

Kenan'cığım, şaka bir tarafa elimde olsa önüme gelenlerden rica ederdim okuduğunuz bazı kitapları, gazeteleri postalayın, köylere gönderin, isim yazmağa, uzun boylu adres yazmağa lüzum yok, köyün bağlı olduğu kazayı yazın, Köyün adını yazın, köy öğretmenine deyin kâfi. Hayatınızın belli başlı iyi işlerinden birini yapmış olursunuz, demek isterdim.” (Su,1955:146-147)

Ayrı Dünyalar romanında karşımıza öğretmen Güzide Yücel çıkar. Güzide Yücel diğer romanlarda yer alan öğretmenlerden farklıdır. Çünkü Güzide Yücel mesleğini evliliği uğrunda sonlandıran biri değildir. Mesleği ile sınınmamıştır. Mesleğini bırakır fakat bunu kendi isteği ile yapar ve mesleğini bırakmasının sonucunda yaşadığı herhangi bir sıkıntı romanda konu edilmemiştir. Romanda Güzide Yücel'in mesleğine dair düşüncelerine yer verilir fakat romanın çatışma noktası öğretmen olmak ya da kadının çalışma hayatı değildir.

Güzide, bir yıl taşrada çalıştıktan sonra İstanbul'a döner. Ulvi Bey ile bir aşk evliliği yapar. Kocasını da bir eğitimcidir ancak üniversitede çalışmaktadır. Bu da romanlarda dikkat çeken unsurlardan biridir. Erkekler üniversitede hoca olarak karşımıza çıkarken kadınlar öğretmendir. Romanlarda hiçbir kadın karakter üniversitede hoca değildir.

Ulvi Bey dil eğitimi için yurtdışında gönderilir. Döndüğünde ise ticarete atılır. Mesleğini bırakır. Ticaretten büyük paralar kazanır. Bu noktada karısını aldatmaya başlar. Yazarın Ulvi Bey'i mesleğini bıraktırdıktan sonra eşini aldatan, çocukları ile ilgilenmeyen biri olarak karakterize etmesini incelemek gerekir: Yazar hiçbir romanında eğitimcileri kötü karakterler olarak ele almaz. Fakat bu romanın çatışma noktasını Ulvi Bey'in ailesine yaptığı yanlışlar oluşturur. Öğretmenler- eğitimciler toplumda üst insan olarak değerlendirilirken ailesine ihanet edip ahlak dışı ilişkiler yaşayan biri olarak anlatılamayacağı için yazar Ulvi Bey'e meslek değiştirir.

Güzide bir yıl çalıştığı taşradaki okulundan evleneceği için tayinini İstanbul'a aldırır. İş çok sevdiği okulundan ve öğrencilerinden ayrılmaya geldiğinde o kadar da üzülmez. Zira aşk ile bağlı kocası ve yuvası ona mutlulukların en büyüğünü verecektir. Bunları düşünmek ona güç ve sükûnet verir:

“O yıl rüzgâr gibi geçmişti. İstanbul'a naklederken mektebinden, o kadar sevdiği ve anlaştığı çocuklardan ayrılırken bile öyle zannettiği kadar sarsılmamıştı. Arkadaşları mektepte bir veda çayı vermişlerdi. Masayı sevdiği çiçeklerle süslemişlerdi. Bu masanın etrafında bütün arkadaşları toplanmıştı. Müdür kendisi için konuşuyordu. Bu ayrılığın,

telâfisi zor bir boşluk bırakacağını, mektepte yaptıklarının, bu mektebe kazandırdıklarının hiçbir zaman unutulmayacağını söylüyordu. Müdürün söyledikleri içine dokunuyordu. Başını öne eğmiş, ağlamamak için kendini zorluyor, sonra evini, kocasını düşünüyordu. Bu düşünce ona kuvvet ve cesaret veriyordu.” (Su,1964:60)

Dil eğitimi için yurt dışına öğrenci gönderilmesi yazarın romanlarında sıklıkla karşılaştığımız bir durumdur.

“Profesörler kurulu ihtisas için beni Avrupa’ya göndermek istiyormuş, diye başlamıştı. Beni seçiyorlarmış. Bakanlığa yazacaklarmış. Bizim hoca bugün beni odasına çağırıp söyledi.” Karımla konuşmam lazım.” dedim. Hoca: “Böyle bir fırsat kaçırılmaz...” gibi laflar etti.” (Su,1964:65)

Romanlarda bütün öğretmenler, çalıştıkları okullarda mutludurlar, öğrencilerini severler. İster taşrada ister merkezde olsunlar çalıştıkları kurumdan herhangi bir sebeple ayrılmak istemezler:

“Güzide mektepte iken kendisini çok daha kuvvetli hissederdi. Sınıfa girince öteden beri dünyayı unutturdu zaten. Talebeleri çok severdi. Her birinin davranışı üstünde dikkatle durur, şahsiyetlerinin olumuna yardım etmek için derslerin dışında da onlarla yakından ilgilenirdi. Oyunlarına katılırdı. El ele tutuşmuş, üçlü, beşli gruplar yaparak gezerlerken, yanlarına gider, o da birinin elini tutar, onlarla yürürdü. Çocuklar yanında rahatça konuşurlardı. Sevinçlerini dinler, dertlerini dinler, zararsız yaramazlıklarını daima hoş görürdü. Oyalanırdı mektepte iken. Sonra mektepten çıkınca, eve giderken sokaklarda alışveriş ettiği dükkanlarda zihni hep evi ile kocası ve çocuğu ile dolu olurdu. Onları düşünürdü özleye özleye. Onlardan ayrı geçen bir günün sonunda, kalbi onların sevgisi ile dopdolu acele acele yürürdü. Eve yaklaştığı zaman, elinde olmadan içini bir endişe sarardı. Kızını hasta bulmak korkusu. Sonra bir kaza. Neden de hep huzurunu alt üst eden şeyler gelirdi aklına bilinmez ki...” (Su,1964:68)

Yazar öğretmenlik mesleğini yüceltirken, sınıflarda öğretmenlere dair mutluluk ve sevinç tabloları çizerken söz konusu mesleğin de zorlukları olduğu gerçeğini göz ardı etmez. Günümüzde olduğu gibi geçmişte de öğretmenlik mesleği birçok zorluğu bünyesinde barındırmıştır. Zira toplumda her türlü problem insan tarafından oluşturulmaktadır. Öğretmenler de her türlü öğrenciye eğitim vermeye çalışırlar. Fakat sanatçıya göre öğretmenlerin en zor durumlar için bile bir yol haritası olmak zorundadır.

Güzide mesleğinde karşılaştığı meseleler de dahil olmak üzere eşinden büyük destekler görür. Ulvi Bey kendisi de eğitimci olduğu dönemde eşine büyük bir destek verir. Bu diğer romanlarda yer verilmeyen bir durumdur:

“Güzide'nin mesleği bakımından bazı zorlukları olurdu. Geri zekalı çocuklar olurdu bazan. İtaatsizi haylazı çıkardı. Bu problemleri çözmek için kocasına danışır. Hadiseleri enine boyuna tartışır, metodun en iyisini bulmak için saatlerce uğraşırlardı. Ulvi böylece bir taraftan da onu yetiştirirdi. Okumasında fayda gördüğü kitapları taşırdı karısına. O da karısının içinde işlenmeye elverişli bir cevher bulunduğuna inanır, onun gelişmesini ister, yardım etmeye bayılırdı. – İlerde bir gün ne yapıp yapıp bir piyano alırsanız karıcığım, seni müzikten mahrum etmek, havadan, sudan mahrum etmek gibi bir şey derdi. Parmaklarının durmasından korkuyorum. – Mektepte, teneffüs saatlerinde egzersiz yapıyorum, birçok parçayı unutmadığımı gördükçe seviniyorum diye onu oyalardı.” (Su,1964:70)

Ulvi Bey Avrupa'dan dönüp de ticarete atıldıktan sonra çok değişmiş, çocukları ile bile ilgilenmeyi bırakmıştır. Kendisi de bunun farkındadır. Fakat ne de olsa karısı eski bir öğretmendir ve ona itimadı tamdır. Çocuklara Ulvi Bey'in eksikliğini hiç hissettirmeyecek, her şeyi layıkıyla yerine getirecektir.

“Her şeyi karısına bırakmakla hata etmiyor muydu acaba? Fakat ona itimadı vardı. Akli başında kadındı. Sabırlı, temkinli ve tedbirli idi. İradesi kuvvetli, karakteri sağlamdı. Zorlukları yenebilirdi ne zaman istese. Ne olsa eski bir öğretmendi. İyi yetişmiş, okuduğunu, öğrendiğini hazmetmiş bir kifayetli öğretmen...” (Su,1964:126)

Öğretmenlerin başkahraman olduğu bu on bir romanda kadın öğretmenler ön plandadır. Sadece dört tane erkek öğretmen vardır ve bu dört erkek öğretmen de millî mücadele zamanını anlatan romanlarda yer alır. Bunlardan biri Osman Müfit, diğeri Celal'dir. Bu iki kahraman da millî, mücadelede de aktif olarak görev almıştır. Diğer ikisi ise köyde öğretmenlik yapan ve romanlarda ismi geçmeden sadece birer paragraf bahsedilen öğretmenlerdir.

Söz konusu on bir romanın on tanesinin başkarakterini kadın öğretmenler oluşturur. Sadece *Ateşten Damla* romanının başkarakterlerinden biri Osman Müfit'tir. Ama bu romanın diğer başkarakterleri olan Serap da öğretmendir.

Görüldüğü üzere sanatçı öğretmenlik mesleğinin kutsallığına bütün kalbiyle inanmış, mesleğiyle gurur duyan bir öğretmendir. Eserlerde bu meslek sadece sınıfta ders anlatmakla sınırlı değildir. Her öğretmenin topluma yol göstermek gibi bir misyonu da vardır. Yazar ayrıca öğretmenlik mesleğinin insana yaşattığı manevi tatminden de bahsetmiştir. Mesleği bu kadar övmesi kanaatimizce okuyucusu olan genç kızları öğretmenliğe özendirmek içindir. Eserlerde tek bir olumsuz öğretmen karaktere yer verilmemesi de bu kanaati kuvvetlendirir.

Burada dikkat çeken bir mesele de yazarın öğretmenliği kadınlara daha çok yakıştırmasıdır. Balkan Savaşlarından itibaren süregelen savaşlar ve sonunda Milli Mücadele ile erkek nüfusunun çok azalmış olması da sanatçının bu tutumu üzerinde etkili olmuş olabilir.

4.2.4.Sanat ve Eğitim

Mükerrem Kâmil Su, hemen hemen bütün romanlarında sanata yer vermiştir. Bazen romanların merkezini eğitimle birlikte sanat oluşturur. Sanatı ruhu eğitmenin en doğru biçimi olarak ele alan yazar, eğitimi bütün karakterlerini sanat faaliyetlerine de dâhil eder. Yazar sanat meselesini her eserinde farklı boyutlarda ve farklı şekillerde ele almıştır. Fakat sanat teknik olarak ya da tema olarak romanlarda yer almaz.

Mükerrem Kâmil Su'nun eserlerinde sanatı iki bölüm halinde ele almak uygun olacaktır:

- 1- Karakterleri sanatçı olan romanlar
- 2- Karakterleri sanata yatkın olan romanlar

Uzaklaşan Yol, Kaybolan Ses, Bir Avuç Hatıra, Özlediği Kadın; bu romanlarda doğrudan sanatçı karakterlere yer verilmiştir. *Uzaklaşan Yol, Kaybolan Ses, Bir Avuç Hatıra*; romanlarının başkarakterleri sanatçı olmakla birlikte, *Özlediği Kadın* romanın da tiyatro oyuncu olan kahraman yan karakterlerden biridir.

Uzaklaşan Yol romanının başkahramanlarından biri olan Ressam Aziz Bey sık sık sanat ve sanatçı hakkında bilgi verir. Hayatının merkezinde sanat vardır. Eşi Cahide ise evde sık sık piyano çalar ve evden piyano sesi hiç eksik olmaz. Bu evlilik iki sanatçı ruhun birleşmesidir.

“Odanın içini maharetle çalınan piyano sesi doldurdu. Bir kadın ve tahrik edici sesiyle, meşhur opera aryalari söylüyordu. Kendilerini bu güzel sese ve bu sihirli musikiye terk ettiler. Adeta nerede bulduklarını ve hatta kim olduklarını bile unutmuş görünüyorlardı.” (Su,1944:97)

Türk romanında özellikle popüler nitelikte olan romanlarda ressam karakterlere sıklıkla rastlamak mümkündür. Cumhuriyetin ilk otuz yılında ressam karakterlere yer veren popüler romanlar şunlardır:

“Ethem İzzet Benice–*Beş Hasta Var* (1932)

Muazzez Tahsin Berkand–*Bahar Çiçeği* (1935)

Muazzez Tahsin Berkand–*Kezban* (1939)

Mükerrem Kâmil Su–*Uzaklaşan Yol* (1944)

Kerime Nadir–*O Gün Gelecek Mi?* (1948)

Kerime Nadir–*Aşk Rüyası* (1949)

Peride Celal–*Dar Yol* (1949)

Muazzez Tahsin Berkand–*Sevmek Korkusu* (1953)” (Kaloğulları,2020:248)

Görüldüğü üzere Mükerrem Kâmil Su’nun eser verdiği zamanlarda birçok yazar romanında ressam kahramanlara yer vermiştir. Popüler romanların büyük ölçüde aşk merkezli olduğunu göz önünde bulundurulursa, sanatçı bir karakterin bu romanlara duygusal olarak büyük katkı sağladığı aşikârdır.

Sanatın tekniği ve yaratım süreci diğer romanlarda yer almamıştır fakat *Uzaklaşan Yol* romanında ressam Aziz’in başkarakter olması sanat ve sanatçı üzerine fikirlerin sıklıkla dile getirilmesini sağlamıştır:

“*Ressam:*

-*Gabriel D’annunzio, dedi. Şu büyük İtalyan sanatkarı, bir esere başladığı zaman evinin bütün ışıklarını yaktırmış. Yazı masasının üstüne de tabaklar dolusu meyva*

konurmuş. Bu hazırlıktan sonra kalemi eline alarak ve kendinden geçmiş bir halde o harikulade eserlerini yaratmağa koyulmuş. Ben de bu gece bir eser için bütün ışıkları yakmış bulunuyorum. O sensin Cahide. (Su,1944:39)

Ressam Aziz bir sanatkâr olmanın verdiği üslup ve bilgi birikimi ile Cahide'ye yaşadığı üzüntüyü unutturup onu başka alemlere sürükler. Ve bir sanatkâr sokakta gördüğü, hiç tanımadığı bir kadını evine götürüp sorgusuz sualsiz ona yeni bir yaşam sunma nezaketine sahip olan insandır. Cahide ona güvenmekte zorluk çekmez:

“Ressam konuşmaya başladı. Bazı sanatkârların hayatlarından, aşklarından ve eserlerini hangi şartlar altında ne gibi mahrumiyetlere katlanarak yarattıklarından bahsetti. Güzel konuşuyordu. Sesi ve anlatış tarzı gerçekten tatlı idi. Sanata karşı derin bir bağlılığı vardı. Çok okuduğu muhakkaktı. Kolaylıkla mevzudan mevzuya geçiyor ve hiç can sıkılmıyordu. Bu suretle Cahide epey bir müddet kendini unutmağa muvaffak oldu. Artık karşısındaki bu duygulu ve kültürlü adamdan korkmağa bir sebep kalmadığını düşünüyor, böyle düşününce de içini tatlı bir rahatlık sarıyordu.” (Su,1944:40)

Zamanla Cahide de piyanoya merak sarar. Artık evde iki sanatkâr ruhlu genç birlikte yaşamaktadır. Onların birbirlerine âşik olmasını sağlayan en önemli kuvvet sanatçı mizaçlarıdır demek hiç de yanlış olmaz.

“Odanın içini maharetle çalınan piyano sesi doldurdu. Bir kadın ve tahrik edici sesiyle, meşhur opera aryalari söylüyordu. Kendilerini bu güzel sese ve bu sihirli musikiye terk ettiler. Adeta nerede bulduklarını ve hatta kim olduklarını bile unutmuş görünüyorlardı.” (Su,1944:97)

Ressam Aziz, Cahide'den önce bir inziva hayatı sürmektedir. Cahide'nin gelişi onun hayatında ilk zamanlar çok bir şey değiştirmez evdeki sessizlik, sakinlik aynı şekilde devam eder. Bu yaşayış şekli, sanatçının odak noktasının eseri olması gerektiği söylenerek gerekçelendirilir.

Ressam Aziz, büyük sanatkâr olmak ister ve bunun için çok çalışır fakat birçok büyük ressam, romancı ya da bestecinin değeri ölümünden çok sonra anlaşılmıştır. Bu sanatçılar hayatlarını büyük zorluklar içerisinde geçirmişler ve değer görmemişlerdir. Sanatın karşılık bulmadığı topraklarda yaşamak sanatçı için yolun en başında bir kaygı oluşturmaktadır. Ressam Aziz de bu tedirginliği yaşar ve dile getirir:

“Sanatkâr tam ve mutlak biçimde kendini eserlerine vermezse, netice hiç de arzuladığı gibi olmaz. Çalışırken kafan salim olmalı, mahrumiyet çekmemelisin.

-En büyük sanatkârlar sefalet içinde ölmediler mi? Hem de çoğu, takdir edildiklerini, alkışlandıklarını göremeden göçüp gittiler. (Su,1944:99-100)

Resim gibi müzik de eserlerde geniş yer tutar. Popüler romanlar ressam karakterlere yer verdikleri gibi müzikle ilgilenen karakterlere de bol bol yer verirler. Kaloğlu popüler romanlarda müziğin işleviyle ilgili şunları söylemiştir:

“1923-60 yılları arasında yazılan popüler nitelikli romanlardan müzisyen kahramana sahip olanlarda müziğin işlevine dair Şunlar söylenebilir: Popüler romanlar okurun beğeni düzeyi gözetilerek yazılan, çoğunlukla edebi değeri düşük bulunan romanlardır. Bu romanlar birer aşk ve kara sevda romanları olarak da adlandırılırlar. Bu nedenle popüler romanlarda aşk ön planda gelir ve romanın olay örgüsünü belirleyen en önemli unsurdur. Kahramanları müzisyen olan popüler romanlarda müziğin bu işlevi âşık olan kahramanın duygularını sevdiği kişiye daha estetik olarak ifade etmekle sınırlıdır çoğu kez. Dolayısıyla müzik genellikle romanı renklendiren bir unsur işlevindedir. Çoğunlukla sıra dışı bir müzik yeteneğine sahip bir kahramanın bulunduğu popüler romanlarda bu olağanüstü yetenekteki müzisyenler, sanatlarını besleyen aşklarını ve sevdiklerini ölümsüz kılacak eserlere imza atmayı hedeflerler.” (Kaloğulları,2020:110)

Mükerrem Kâmil Su'nun romanlarında müziğin yeri incelendiğinde Kaloğulları'nın bu tespitlerinin onun eserleri için geçerli olmadığı görülür. Söz konusu eserlerin hiçbirinde karakterler aşklarını ifade etmek için müziği kullanmazlar. Eserlerde karşılaşılan müziğin işlevini tespit edebilmek için önce tüm metinleri bu açıdan incelemek gerekir.

Kaybolan Ses, romanında Füsün musikiye çocukluğundan beri istidadı olan biridir. Babasının da bir müzisyen olduğunu ve bu yatkınlığın kendisine babasından geçtiğini dile getirir. Füsün'u sanat için kaybedilmiş bir değer olarak yorumlamak oldukça yerinde olacaktır. Bu durumun en büyük nedeni anne ve babasını kaybettikten sonra sığınacak kimsenin olmaması ve hayatı boyunca kendini hiçbir yere hiç kimse bağlı hissetmemesidir.

“Babam bir müzisyendi. Annemi Harikulade bir sesi vardı. Bana onlardan bir ses ve musikiye karşı derin bir bağlılık, bir düşkünlük kaldı.” (Su,1945:5)

Fusun, küçükken hayatında her şey yolundayken büyük bir sanatçı olmayı, dünya çapında tanınacak kadar büyük eserler vücuda getirmeyi hayal eden bir kız çocuğudur. Hayalleri büyüktür. Hep sanatın içinde olur fakat hayallerinin yakınına bile yaklaşamaz. Çok para kazanır, meşhur olur fakat hayal ettiği yerde değildir. Bu durum onun hayata karşı savruk bir tutum benimsemesine bir aile kuramamasına sebep olur.

“Bir kraliçe ihtişamı ile piyanonun başına geçer, ebediyen yaşayacak olan Bach’ların, Fiszt’lerin Chaupin’lerin, Wagner’lerin, Beethoven’lerin ruhlarını dile getirirdim.

Parmaklarım tuşların üstünde uçarken düşünürdüm ki, bir gün ben de yaratacağım. Yabancı memleketlerden beni tanımak için seyyahlar gelecek, milletlerarası müzik toplantılarında yer alacağım, alkışlanacağım. Bir gün mutlak ben de ölmezlerin arasına karışacağım.” (S,1945:11)

Fusun, hastanede kaldığı dönemde bile sanatçı ruhlu insanlarla karşılaşır ve yazar onlar aracılığıyla sanat ve sanatçı hakkındaki görüşlerini okuyucuya aktarır. Özellikle başhekimin yaptığı sanatçı tanımı önemlidir. Yazar bu sanatçı tanımıyla okura Fusun’u anlaması için yol gösterir:

“Başhekim sözlerinin Sonunda katıyetle şu neticeye vardı:

-Bence sanatkâr normal bir insan değildir. Deha sahiplerini, bir istidatları malik olan kimseleri kendimize, her gün rastladığımız kimselere benzetmeye çalışmak budalalıktır. Onlar, asırlar arasında Nadir yetişen büyük şahsiyetlerdir. Onlar da his ve hayal unsuru, Şüphesiz mühim bir yer tutar. Hareketlerinde bir insicam aramak boştur. Dakikaları dakikalarına uymaz. Gülerken ıstırap çeken, büyük bir bedbahtlık ta en küçük bir sebeple sonsuz bir bahtiyarlığa geçerler.” (Su,1945:16)

Yazar *Kaybolan Ses* romanı boyunca büyük bestecilerden, operalardan, şairlerden bahseder. Fusun, hayal ettiği gibi bir sanatçı olamaz ama büyük bestekârların eserlerini kendi vatanlarında dinleme fırsatı bulur ve bundan büyük lezzet alır:

“Ştravuzların, Bethovenlerin vatanında ilahi operaları el ele dinledik... Roma kiliselerinde sanat dehasını kucağında tutan yerlerde hayranlıkla durduk.” (Su,1945:69)

Fusun'a, delilik seviyesinde bir tutku ile âşık olanlar vardır. Şiir yazıp bunu dönemin en ünlü bestekârına götüren ve Fusun'a şarkısını okuması için yalvarırcasına talepte bulunan genç adam bunlardan biridir:

“Bir gün bir genç şair elinde küçük bir nota ile odama geldi. Ufak tefek yapılı; zeki, teşebbüs sahibi, enerjik ve sempatikti.

-Saadettin Kaynak bu küçük şiirimi besteledi, dedi. Bu üstadın en güzel bestelerinden biri oldu. Onu okumanızı rica edebilir miyim?” (Su,1945:105)

Fusun gibi müzisyen olan bir diğer karakter de *Aynadaki Kız* romanının erkek kahramanı Nezih Bir'dir. Romanda keman virtüözü Nezih ve ona tutkulu bir aşkla bağlı Sibel San'ın hikâyesi anlatılır. Sibel San Nezih Bir'e o kadar âşıktır ki bu aşkın karşılık bulmadığı düşüncesiyle uzun bir yurtdışı seyahatine çıkar. Bu seyahat esnasında Goethe'nin evini gezer ve okura bu evi uzun uzun anlatır.

“Frankfurt'tan Goethe'nin evini ziyaret etmeden ayrılamazdım. Goethe'nin doğduğu evde harpte bombalanmış. İsbet ki daha önceden Evin eşyasını ve o Muazzam Kitaplığı başka taraflara kaçırmışlar. Bu sayede evi tekrar orijinaline uygun olarak Tanzim etmek mümkün olmuş.

Doğdu odada doğduğu yere bir büstünü koymuşlar. Üstün önüne alman hükümetinin güzel sözleri ihtiva eden çelengi ile İngiltere'den Şekspirin evinden gönderilmiş bir çelenk bir köşede ziyaretçi kartları ile dolu bir sepet vardı.

Kartlarımı çıkardım. Sanatkarların başka bir topraktan yaratılmış olduğuna inanan birinden ver terin yaratıcısına. Diye yazıp sepeti bıraktım.

Evin 3 katı beni daha çok ilgilendirirdi. Charlot'un gölgeden profili ile veda mektubu sevgililerinin mi nişanlısının resimleri ve bu katta. Odaları dolaşırken o ilk aşkı ve ilk ümitsizliği Goethe'nin odasına silmiş buldum adeta. Bir odada Faust'a tahsis edilmiş, Faust ve Geothe. (Su,1962:144)

Tüm hikâyeye keman ve musiki eşlik eder. Diğer eserlerde olduğu gibi insanları büyüleyen müzik yine klasik müziktir:

“Birdenbire alkış koptu. Nezh Bir kemanı ile sahnede görülmüştü. Tanınmış piyanistlerden biri piyanoda kendine eşlik ediyordu... programda Rahmaninov, Debussy ve müzik dünyamızın en büyük şöhretleri yer almıştı.” (Su,1962:59)

İncelenen eserlerde gerçek bir müzisyen olan karakterler Füsun ve Nezh Bir'dir. Onların dışında kalanlar piyano ya da keman çalan ince ruhlu kadınlardır. Gerçek sanatçılar ve onlar arasındaki en temel fark müziğe yaklaşımlarıdır. Füsun ve Nezh için müzik yaşamın anlamı ve her şeyin odağıyken diğer karakterler için eğitimlerini tamamlayan, duygularını dışa vurmaya ya da insanları iyileştirmeye yarayan bir uğraş olmaktan ileri gitmez.

Bir Avuç Hatıra, İzzet Yalım isimli bir roman yazarının yer aldığı romana ve romancıya dair söylemlerin olduğu bir eserdir. Nilüfer, bir zamanlar romanlarını okuduğu ve hayran olduğu sanatçı ile bir tesadüf eseri karşılaşır ve birlikte yaşamaya başlar.

İzzet Yalım, okullarda konferans verip akıllara kazınacak kadar çok satan eserlere imza atmış biridir. Nilüfer ile karşılaştığı yıllarda artık eski şöhretini kaybetmiştir. Zamanında eserleri ile çok para kazanmış fakat kazancını yönetmeyi becerememiş üstelik ailesini de yitirmiştir. Daha sonra bir pansiyonda yaşamaya başlamıştır. Zira parası sadece pansiyonda yaşamaya yetiyordur. Büyük bir eser üzerinde çalışmaktadır. Bu son eseri olacaktır.

Edebiyat tarihine baktığımızda birçok romanda romancı karakterler görürüz. Yazar bazen tüm öyküyü bir romancı ağzından anlatır bazen de bu romancılar sadece bir karakter olarak yer alırlar.

Mükerrem Kâmil Su, İzzet Yalım'a *Bir Avuç Hatıra* romanında söz söyleme hakkı vermemiştir. İzzet Yalım, roman karakterlerinden biridir.

Popüler romanlarda meşhur ve başarılı yazar kahramanlar bulunur ve bu yazarlar maddi sıkıntı çekmezler. Bazı popüler romanlarda eski şöhretini kaybetmiş yazarların sefaletle sürüklendiği de görülür.” (Kaloğlu,2020:95) İzzet Yalım da eski şöhretini kaybetmiş, hayatına maddi manevi sıkıntılar ile devam eden yazarlardan biridir.

Nilüfer ile karşılaşır pansiyona birlikte geldikten sonra birbirlerine destek olurlar. Nilüfer, İzzet Yalım'ın söylediklerini daktilo da yazar. Yemek, temizlik gibi işlere bakar. Birbirlerine can yoldaşı olurlar.

“Kendini tanıtır tanıtma Nilüfer'in tavrı değişiverdi. Yüzünü tam bir sevinç ve hayranlık ifadesi kapladı. Romanlarının çoğunu okumuştur. Bir arkadaşı eserleri hakkında bir etüt yaparak okulun toplantı salonunda bir konferans vermiş; edebiyat dersinde de bu konferansın tenkidi yapılmıştı.

Edebiyat öğretmeni: “Gerçi yaşayan Sanatkârlar hakkında bir hükme varmak doğru değildir.” Demişti.” Belki de henüz son sözlerini söyleyememişlerdir. Bununla beraber İzzet yalıtıma artık ölmüş nazarı ile bakabiliriz. Geçim derdi, layığı ile anlaşılmamış olmaktan gelen kırıklık onu mahvetmiş tir. Yaşamak için yazmak, çok çok yazmaya mecbur olmak sanatçı için bir yakımdır. Ne yazık ki, memleketimizde güzel sanatlarla uğraşanları tutan, koruyan bir kurul henüz yok... Dünya çapında şaheserleri vermiyorlar diye onları küçümsemeye hakkımız yok... fıkralar anlatan, kitapları okuyan ve haliyle dürüst, şefkatli, gün görmüş ve büyük bir insan olduğunu ispat eden bu adam, bir zamanlar şöhreti memleketin her bölgesini aşan muharrir İzzet Yalım'dı.” (Su,1947:103-104)

“O geceden sonra daha birçok gece büyük yazı masasının başına da karşı karşıya oturup konuştular. İzzet Yalım büyük bir eser hazırlıyor.” (Su,1947:112)

Günümüzde de sorun olmaya devam eden telif meselesi *Bir Avuç Hatıra* romanında İzzet Yalım'ın hayatında sorun olmuştur. Zira eserinin tüm haklarını yayınevlerinden birine satmıştır. Bir eserinden bir defa para kazanmış daha sonra ne kadar çok satarsa satsın para alamamıştır. Dolayısı ile yeni bir eser ortaya koy-a-madığı zaman parasız kalmıştır. Yazar bir sanat eseri (edebî bir eser) üretir. Aradan ne kadar zaman geçerse geçsin değeri kaybolmayacak bir eser. Fakat telif haklarını bir kere tamamı ile vermek artık o eseri sanat tüccarlarının yapar. Bu sanatçıların yaşadığı en talihsiz olaylardandır.

“Kitaplarımı oğluma bırakıyorum. Bütün bu kitapları arkamdan ona verirsin... kütüphanem oldukça zengindir. Belki çocuğun işine yarar. Kendi eserlerime gelince: ilk romanlarımın bütün telif haklarını satmışım. O zamanlar pek tecrübesizdim.” (Su,1947:116)

Çok az olmakla birlikte yazarın bahsettiği sanatlardan biri de tiyatrodur. *Sanatçı* tiyatroya müzik ve resimden çok farklı yaklaşır. Bu sanatı diğerleri gibi yaşamın bir parçası olarak eserlerine almaz. Fakat onun entelektüel karakterleri tiyatro izlemekten büyük keyif alırlar. Onun tiyatroya en çok yer veren eseri *Özlediğim Kadın'dır*. Romanda cumhuriyet döneminin ilk kadın tiyatro oyuncusu Bedia Muvahhit' ten övgüyle bahsedilir. Türk kadının tiyatro sahnesinde yer alması oldukça sancılı olmuştur. Yazar kadın bir tiyatro oyuncusunun

entelektüel oluşundan gıpta ile bahseder. Kadın tiyatro sanatçılarının ancak Cumhuriyetle birlikte meşrulaştığı düşünülürse, yazarın bu konuya yaptığı vurgu daha da önem kazanır. Eserde aktris popülarlığıyla, güzelliğiyle ya da zenginliğiyle değil entelektüel yönüyle anlatılır. Tiyatro sanatçısının dili kullanım güzelligi de özellikle vurgulanır:

“Nazlı Sur hayretler içindeydi. Çünkü hiçbir yabancı Türkçeyi böyle hatasız, güzel İstanbul ağzı ile konuşamazdı. Afişlerde ve gazetelerdeki reklamlarda takdim edilen artist, İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatkarlarının bilhassa Bedia Muvahhit’in şivesi ile konuşuyordu. Hoş, berrak, cıvılcıvılcı bir konuşma idi bu.” (Su,1959:102)

Romanda tiyatro sanatçısı olmak isteyen bir kızın önüne çıkan engellerden de bahsedilir. Bu durum o devirde kadınların sahne sanatlarıyla uğraşmak istediklerinde yaşadıkları zorlukları anlatması bakımından önemlidir:

“Bir hasta kızın devlet konservatuarına girmeyi o kadar çok istemesine rağmen buna bu kadının kati surette mâni olduğunu anlatıyorlar. Selin’i tiyatroya karşı büyük bir sevgisi ve istidadı olduğu halde ne diye onun sanat yolunu kapatmış olabilir? Bu husustaki münakaşaları siz de şahit olmuşsunuz. Bu noktanın aydınlanması bence pek mühim. Lütfen bana bu mevzuun taklidini yapar mısınız?” (Su,1959:106)

Sözü edilen eserin kahramanlarından biri olan Avukat Halil Kent’in eşi de gençliğinde bir tiyatro kumpanyasında çalışmıştır. Romanda dram sanatı üzerinde yoğunlaşmış olup Türk kadının tiyatrodaki yer alma yolculuğuna değinilmiştir:

“Kendisini evlat gibi benimsemiş olan bu kadın bir tuluat kampanyasında çalışırdı. Güzel bir sesi vardı. Kant olarak çıkmazdı. Temsiller de daima ona başroller verilirdi. Bu salaş tiyatrolarda, tuluatçıların arasında Shakespeare’i, Hamlet’i, Molier’i mahvetmiyen yalnız o idi. Genç anlaşılmiş bir kanserden ölmüştü.” (Su,1959:156)

Görüldüğü üzere olumlu yönleriyle öne çıkan aktris, sadece alkış almak ya da para kazanmak peşinde değildir, sanat eserinin gücünü hisseder ve izleyicilerine hissettirir. Fakat karakter, yazarın bir kadında çok önemsedığı, hanımefendilik, itaat, fedakârlık gibi özelliklere sahip değildir. Onun mutlu hissettiği yer evi değil sahnedir. Bu sebeple aslında evliliğe de uygun değildir:

“Ben dünyaya çocuk bakmak için gelmiş değilim. Serbest hayat için yaratılmış bir kadını. Gencim, güzelim. Keyfimce yaşamak isterim. Tiyatrodan uzak kalamam. Tiyatronun dışında sudan çıkmış balıktan farkım yok benim.” (Su, 1959:193)

Tahmin edileceği üzere bu karakter evliliğinde çok mutsuz olur. İlginç olan yazarın bu mutsuzluğu karakterin özelliklerine değil evliliğin zayıf temeline ve kocasının çapkınlığına bağlamış olmasıdır.

Kanaatimizce yazar bir taraftan Cumhuriyet ruhuyla kadınların tiyatrodaki varlığını destekleyip yüceltirken bir taraftan da sahne sanatlarıyla uğraşan kadınların hafif meşrep ya da en azından fazla serbest olduklarına dair kökleşmiş yargıların etkisi altında kalmıştır.

Sevgim ve Izdırabım, Bu Kalp Duracak, Sus Uyanmasın, Çırpınan Sular, Sızı, Ayrı Dünyalar, Ben ve O; romanlarında sanat kahramanlarından hayatında bir demirbaş olarak yer alır. Fakat bu romanların hiçbirinde sanatçı bir karaktere rastlamayız. Bu romanlarda sanat duyguların daha iyi ifade edilmesinde bir araç, zamanın daha iyi geçirilmesini sağlayan bir olgu olarak karşımıza çıkar. Sanat ile ilgilenmek insanı daha değerli kılan bir uğraş olarak görülür.

Sevgim ve Izdırabım romanında Gülseren evinde şehit ve gazi çocuklarına bakmaya başlar ve onların duygusal yaralarını sarmak için sanatı kullanır. Sanat, *Sevgim ve Izdırabım* romanında rehabilite etme işlevi görür fakat ayrıntılı olarak ele alınmaz. Roman içerisinde bir detay olarak yer alır.

“Halbuki şimdi onların hislerinde istediğim terbiyeyi yaratmak için kemana tekrar sarılmak lazım geldi. Çocuklar uyuyunca keman da susuyor. Onların beyaz örtülerini düzelttikten sonra ayaklarımın ucuna basa basa odadan çıkıyorum.” (Su, 2017:61)

Bu Kalp Duracak romanında Bilge ve Sevgi kardeşirler ve anneleri onların yetenekleri ölçüsünde eğitim almalarını sağlar. Bilge'nin sanata yatkınlığı vardır. Bilge resim ve özellikle müzik dalında ilerler. Ne müzik ne de resim romanda teknik olarak yer almaz. Resim ve müziğe dair herhangi bir detaydan bahsedilmez. Bu sanat dalları ile ilgili bir okul bilgisi, açıklama yer almaz. Romanda sanat hassas bir mizacın tezahürü olarak var olmuştur. Sanat, Bilge isimli karakterin ruhunun çıkmazlarını, naifliğini daha iyi anlatmak ya da somutlamak için kullanılmıştır.

Bilge ömründe üç şeyi sevmiştir: çocukluğunda resim yapmayı, genç kızlığında keman çalmayı, şimdi de ata binmeyi. (Su,1935:11)

“Sanat, sanata karşı ilgi ya da sanatçı olma” hâli insanda sonradan zuhur eden bir hâl değildir. Sanat genlerimiz gibidir. Doğarken bizimledir. Sonradan sadece geliştirilebilir. Romanda Bilge'nin şahsında bunu çok iyi görebiliriz. Fakat burada dikkate değer bir başka durum da Bilge'nin sanatla iyileşmek yerine, musikinin etkisiyle hırpalanıp hastalanmasıdır. Orta da hiçbir sebep yokken musikinin insanı bu kadar derinden etkileyip onun sağlığını bozması çok mantıklı görünmez. Kanaatimizce yazar bu şekilde hem sanatın gücünü hem de karakterin narin, duygusal yapısını ortaya koymaya çalışmıştır:

“Bilge tâ yedi yaşından beri resme merak sarmıştır. Eline geçen kağıtlarla kanmaz, çok defa evin duvarlarını kanepelerine bile çizer boyardı. Kızının resme olan düşkünlüğünü gören Bay Yılmaz, köşkün üst katında ona güzel bir çalışma odası yapmıştı. İlk zamanlarda kağıtları, bovaları, fırçaları, sandalyeleri karmakarışık olan bu oda, gittikçe düzeliyor. Bilge büyüdükçe canlanan gençliğinin şiirini bu odaya veriyordu. Ve on sekizinde liseyi bitirdiği zaman odası mini mini bir sanat sergisi kadar kıymet kazanmıştı. Bayan Nazan daha fazla okuyup okumamakta Bilge'yi serbest bırakmıştı. Halbuki resim aşkından sonra birden içinde musikiye karşı yol alan heves rüzgârı, Bilge'yi bir mektebe girmekten uzak tutmuş, şimdi kendisini kemana vermişti. Memleketin en hatırı sayılır bir sanatkarı genç kızda gördüğü çok ileri istidattan ötürü Bayan Nazan'ı tebrik ediyor ve her ders sonunda Bilge'yi biraz daha kalbine yerleşmiş bulunuyordu. Genç kız musikinin ruhu en becerikli bir usta el ile tıraş eden inceliği karşısında gündün güne zayıflıyor, gözlerini mor gölgeler çevreliyordu.”
(Su,1935:13)

Hemen. Hemen bütün romanlarda özellikle kız öğrenciler arasında piyano ve keman çok popülerdir. Mezuniyet töreni, ya da millî bayramlarda piyano, keman sıklıkla karşılaştığımız enstrümanlardır. Romanların hiçbirinde bu enstrümanları çalanlar erkek öğrenciler değildir. Yazar kadınları sanata daha yatkın göstermiştir. Bu aslında anlaşılabilir bir durumdur diyebiliriz keza romanların merkezi figürleri kadınlardır. Romanlar kadınlar için yazılmışlardır ve kadınlara bir mesaj verme gayesi taşırlar.

“Adalet yerini bulsun diye konser verildi. Müsamere oldu. Son sınıf hocaları ile bir ayrılık gecesi yapıldı... Fakat herkeste, hepimizde yurdun meçhul akıbetini düşünmekten

gelen bir sızı, bir korkulu bekleyiş vardı... Biraz piyano, keman çalındı. Ben ayrılık şiirini okudum.” (Su,1938:5)

Ayrıca eserlerde sanat duyguların dışı vurumudur. Karakterler duygularını bazen sanat yoluyla ifade ederler. *Sus Uyanmasın* romanında Çiğdem anne özlemini piyano ile ifade eder:

“Haydi Çiğdem biraz piyano çal. Ben ona Listden, Bethovenden çalmıştım. Parmaklarım tuşlarda uçarken gözlerimden yağmur gibi yaş iniyordu. Bu göz yaşları içimin öksüzlüğünü boşaltacağı yerde daha çok derinleştiriyor, tıkanacağım sanıyordum.” (Su,1939:18)

Çırpınan Sular romanında Atatürk’ün Balıkesir’e gelmesine münasebetiyle tertiplenen oyundan bahsedilmektedir. *“Güzel sanatlarda başarı; bütün inkılapların başarılı olduğunun en kesin delilidir. Bunda başarılı olmayan milletlere ne yazıktır. Onlar bütün başarılarına rağmen medeniyet alanında, yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima yoksun kalacaklardır.”* diyen Atatürk’ün bir şehre gelişinin sanat faaliyetleri ile kutlanması oldukça isabetlidir. Keza yazar Atatürk’e ve onun yapmak istediklerine gönülden bağlıdır. Romanında böyle bir kesite yer vermesi oldukça anlaşılırdır. Bununla birlikte bu gerçekte yaşanmış bir olayda olabilir, zira yazar hayatının önemli bir kısmını Balıkesir’de geçirmiştir. Atatürk’ün Balıkesir ziyareti sırasında böyle bir olaya şahit olup buna romanında yer vermiş olması muhtemeldir:

“Seyahatlerinin birinde Balıkesir’e de uğramıştı. Şehir bayram yapıyordu. Mekteplerde, dairelerde, bütün hafta elle tutulur ve cambaz göstermişti. O gece şehir sinemasında büyük şefin şerefine zengin programlı bir müsamere tertip edilmişti. Memleketin tanınmış aileleri, daire amirleri, umumi meclisi azaları ve bazı muallimler fırkanın davetlisi idiler. Önce” Yıkılacak Ocak” adlı bir piyes temsil edilecek, sonra halk opereti zayıf ödülllerinden birini oynayacaklardı. Davetliler sık sık ve büyük bir sabırsızlıkla localara bakıyorlar en büyüğün gelmesini derin bir heyecanla bekliyorlardı.” (Su,1941:20)

Çırpınan Sular romanında Nahide’si dışarıdan hayli mağrur görünen fakat iç dünyasında oldukça kırılgan ve hassas yapıya sahip bir kadındır. Ve bu hassasiyeti sanata olan yatkınlığına borçludur. Küçük yaştan itibaren sanatla meşgul olmuş ve babası da bu konuda emek sarfetmiştir. Piyano ve keman bu romanda da karşımıza çıkar.

Nahide'nin babası varlıklı ve eğitimli biridir. Kızına yetenekleri doğrultusunda eğitim aldırması muhtemeldir. Sanat aynı zamanda maddi bir güç ister. *Bu Kalp Duracak* romanında Nazan Hanım kızını Bilge'ye kısıtlı şartlarına rağmen sanat eğitimi aldırır. Bu noktadan bakıldığında yazarın sanata verdiği büyük değer dikkat çeker:

“- Çok iyi bir musiki terbiyesi almış doğrusu. 7 yaşından beri ut, keman, piyano ile meşgul oluyormuş. İyi bir aile kızı. Babası güngörmüş, iyi yaşamış, zevki selim sahibi bir adamdı. Yakında öldü. Kızlarını çok iyi yetiştirmiş.” (Su,1941:54)

Sızı romanının başkahramanı Seniha babasının ameliyatı için yurt dışına çıktığında liseden arkadaşı Nazan da yükseköğrenimi için yurt dışına çıkmıştır ve yolları Almanya' da kesişir. Nazan Seniha'ya müzeleri, kütüphaneleri gezdirir ve sanat faaliyetlerine katılırlar. Seniha tüm bunlardan büyük bir lezzet alır ve kıvançla anlatır. Sanatın insana verdiği estetik haz üzerinde durulur. Yazar özellikle yurtdışına çıkarttığı kahramanlar aracılığıyla okurlarına o ülkenin sanat ortamını tanıtır:

“Nazan söz verdiği şekilde hemen hemen bütün Noel tatilinde benim de meşgul oldu. Müzeleri, kütüphaneleri, tayyare meydanlarını, meşhur büyük mağazaları hep beraber dolaştık. Nişanlısı arkadaşları vasıtası ile tiyatro, opera biletleri temin ettikçe çocuk gibi seviniyordu. İki de adeta beni gezdirme, eğlendirme yarışına çıkmışlardı. Onlar olmasa de Şüphesiz aylarca evvel satılık biten diyetleri bulma müşkilatı yüzünden *Toska*, *Karmen*, *Madame Batterflay* gibi meşhur operaları dinlemekten mahrum kalacaktım. Kıskaç ve mağrur *Otello*'yu, Şekspir'in ebedi *Hamlet*'ini Gözlerimden dökülen yaşlarla, derin bir vecd içinde seyrettim.” (Su,1943:97)

Bir Avuç Hatıra romanında sanatçı İzzet Yalım dışında sanatçı bir karakter yer almaz. Bununla birlikte sanat faaliyetlerini takip eden eğitimli insanlar vardır. Müjgan ve Orhan sevgilidirler. Birlikte tiyatroya ve konserlere katılırlar. Romanda, sanat duygu birlikteliklerine eşlik eden bir kavram olarak karşımıza çıkar:

“Okurdu, müzikten anlardı, büyük eserlerin temsilinde tiyatroları, operaları kaçırmazdı. Orhan'ın çalışmasına mâni olmak şöyle dursun, aksine hep onu çalışmaya teşvik eder; yetişmesi, mesleğinde ilerlemesi için her türlü imkânı hazırlardı. (Su,1947:128)

Ayrı Dünyalar romanında tüm hikâyeye eşlik eden bir sanat dalı yoktur fakat bu romanda da kahramanlar mümkün mertebe sanatsal faaliyetlerden geri kalmazlar. Romanda bireysel veya aile birlikte sık sık tiyatroya gidilir.

“Bu gece için operaya bilet almıştık.” (Su,1964:14)

“Ara sıra iki kardeş sinemaya, üçü de tiyatroya gidiyorlardı. Gerçi tiyatrodada artık çok yoruluyor, bazan dayanamıyacağına sanyordu. Ama dışını sıkıyordu.” (Su,1964:119)

Ben ve O romanında yine bir kadın kahraman aşkın verdiği üzüntüyü yenmek için yurt dışı seyahatine çıkar, tıpkı Sibel San gibi o da bize oralarda gezip gördüğü yerleri anlatır roman boyunca. Fakat *Ben ve O* romanında da hikâyeye eşlik eden bir sanat dalı yoktur. Bununla birlikte hemen hemen bütün romanlarda olduğu gibi sanat faaliyetlerine katılan roman karakterleri bu romanda da yer alır. Sanatçı çoğunlukla bu sanat faaliyetlerinin sadece adını anmakla yetinir:

“Gezdik, tiyatrolara, operalara gittik. Seyahatler ederiz, sanat hareketlerini kaçırmayız.” (Su,1970:57-58)

Bazen de sanatın insan duyguları üzerindeki etkisini anlatır:

“-Biz Strauss’ın valsleriyle dans ederdik. Böyle bir dansa birbirimizi sevdiğimizi anlamıştık. Bugün de müzik deyince önce o valsler gelir aklıma. Sonra Schumann’ın Lied’leri... Beethoven’in, Wagner’in, Mozart’ın, Liszt’in müziği...” (Su,1970:140)

Görüldüğü üzere sanat Mükerrerem Kâmil Su’nun romanlarının ayrılmaz bir parçasıdır. Sanatçı ayrıntılı tasvirler yapmayı ya da bilgiler vermeyi tercih etmese de okumuş, aydın, ince ruhlu insanların sanattan nasıl beslendiğini vurgulamıştır. Bu sayede okuyucularını sanatın hem üreticisi hem de muhatabı olmaya özendirir.

5.TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Çalışmada; Mükerrerem Kâmil Su'nun yetişkinler için yazdığı 21 romanı eğitim unsurları açısından incelenmiştir.

Eserler eğitim unsurları açısından incelenmeden önce yapısal unsurları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede metinlerin vak'aları oluşturulurken tesadüflere büyük ölçüde yer verildiği tespit edilmiştir. Aşk maceralarının anlatıldığı popüler romanlar için bu beklenmedik bir tutum değildir. Fakat yazarın açıkça görülen toplumu ve bireyi gerçekçi bir gözle değerlendirme çabası düşünüldüğünde yapısal bir tezat oluşturur. Bu tutum kanaatimizce yazarın bir taraftan öğretmen sorumluluğuyla okuyucusunu yönlendirmek istemesi, diğer taraftan ise popüler bir romancı olarak belli şablonlarla oluşturduğu eserlerini okuyucunun beklentileri çerçevesinde hızla üretmeye çalışmasının sonucudur.

İncelenen eserler kadınlara ve genç kızlara yönelik kaleme alındığı için onların eğitimlerine yönelik mesajlar içerir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yayımlanan bu eserler kadınların yeni haklar edindiği ve kamusal alanda varlıklarının sürekli arttığı bir dönemde yazıldığı için bu konulara yer vermesi doğaldır. Sanatçı ideal kadın karakterleri anlatırken yaratılmaya çalışılan modern kadın için üretken bir rol belirlemiş fakat bu rolün sınırlarını yine gelenekle çizmiştir. Kadın üretken, meslek ve irade sahibidir. Ancak yine en temel vazifesi ailesine yöneliktir. İyi bir evlat, eş ve anne olmak zorundadır. Kadının iş hayatındaki varlığı ve etkisi kocasının yahut babasının istekleri çerçevesinde şekillenir. Bu tutum oluşturulan kadın tiplerinin tutarlı ve gerçekçi olmasını bir ölçüde engellemiştir.

Bu durumu, eserlerin modernleşme sürecindeki toplumun geleneksel ve modern arasındaki süreçte geçirdiği değişim aşamalarını yansıtması şeklinde yorumlamak mümkündür. Fakat daha derin bir bakışla aslında toplumun modernleşme sürecinde en çok kadınların yaşayacağı değişim konusunda endişeli olduğu tespit edilir. Kadınların eğitimi, giyinmesi, hangi işlerde çalışmalarının uygun olduğu tartışmaları 1908'den sonra görünür olmuştur ve ne yazık ki günümüzde bile sürmektedir. İstanbul Sözleşmesi çevresinde yapılan tartışmalar bu durumun en çarpıcı örnekleri arasındadır.

Mükerrerem Kâmil Su da ya bu baskın görüşün etkisinde kalarak ya da modern kadının ahlaksız, toplumdaki tamamen kopmuş ve geleneği reddeden bir karakter olmadığını vurgulayarak bu konudaki endişeleri yatıştırmak için geleneğin sınırlarını zorlamadan bağımsız olmaya çalışan kadın tipleri yaratmıştır.

Sanatçı öğretmenlik hayatına ilköğretim kademesinde başladığı için eserlerinde ilköğretim kademesine dair tespit, görüş ve önerilere de yer vereceği varsayılmıştır. Fakat eserler incelendiğinde karakterlere ait birkaç hatıra parçası dışında bu konuya hiç değinilmediği tespit edilmiştir. Bunun sebebi sanatçının ilköğretim kademesine dair tespit ve önerilerini çocuklara yönelik eserlerde değerlendirmesi olabilir. Fakat bu eserler doğrudan çocuğa yönelik olduğundan aile ve eğitimcilerin tutumları üzerinde herhangi bir etki yapması mümkün değildir. Yazar, kadınlara ve genç kızlara yönelik kaleme aldığı eserlerde ana konudan kopmamak, metnin akıcılığına zarar vermemek için de bu meseleye değinmemeyi tercih etmiş olabilir.

İlköğretim kademesi gibi okul öncesi eğitim de eserlerde yer verilmeyen meseleler arasındadır. Yukarıda ilköğretim için sıralanan sebeplere ek olarak eserlerin yazıldığı dönemde okul öncesi eğitim kurumlarının yaygın olmayışı ve okul öncesi eğitimin öneminin tam olarak kavranamamış olması da bu konuya değinilmemesine sebep olmuş olabilir.

5.2. Sonuç

Mükerrem Kâmil Su, edebiyat tarihçileri tarafından “popüler aşk romanları yazarı” olarak tanımlanmışsa da yazarla ilgili yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Romanları detaylı bir şekilde incelendiğinde görülmüştür ki bu tanım tam olarak doğru değildir. Mükerrem Kâmil Su, Cumhuriyet döneminin ilk kadın öğretmenlerinden, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı bir cumhuriyet kadınıdır. Bu sebeple sanatçının hiçbir didaktik kaygı gütmeden yazması düşünülemez

İlk romanından son romanına kadar yaşadığı devrin nabzını tutmuş bir öğretmen yazar olan Mükerrem Kâmil Su, romanlarında devrinin panoramasını çizen ve ideal eğitimli bir kadın tipi oluşturmayı amaçlayan- hayal eden bir sanatçıdır. Romanları kronolojik sıra ile okunup incelendiği zaman, devrinin aile ve kadın algısını, eğitim anlayışını yansıtmadaki başarısı dikkat çeker. Ayrıca sanatçı kadının kamusal alanda varlık göstermeye başladığı ve siyasal haklarına bir bir kavuştuğu yıllarda ortaya çıkan “modern kadın” için gelenekle bağlarını koparmadığı halde yazıldığı dönemde ilerici sayılabilecek bir çerçeve oluşturur.

Sanatçı, edebiyat tarihçileri tarafından popüler aşk romanları yazarı olarak değerlendirildiği için uzun zaman araştırmacılar tarafından göz ardı edilmiştir. Ancak modern ötesi dönemde türler arasındaki hiyerarşinin azalması popüler romanların da araştırmacılar tarafından incelenmesine imkân sağlamıştır. Alpay Doğan Yıldız ve Veli Uğur gibi

araştırmacıların popüler romanların toplumun geniş bir kesiminin beğeni ve değer yargılarını yansıtmaları açısından önemini vurgulaması da bu alanda yapılan çalışmaları arttırmıştır. Mükerrerem Kâmil Su üzerine tamamı 2010 sonrası yapılmış üç yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalardan biri sanatçının çocuklara yönelik eserlerini incelemiş diğerleri ise romancıyı tanıtarak genel değerlendirmeler yapmışlardır. Sanatçının eğitimci yönünü ele alan bir çalışma bulunmamaktadır.

İncelenen bütün romanların ana izleğini eğitimli kadın karakterler oluşturur. Bazen eğitimli bir kadının başından geçenler anlatılır, bazen de eğitimini evlilik ve aşk uğruna ya da herhangi bir ailevi meseleden dolayı feda etmek zorunda kalmış bir kadının dramına yer verilir.

Kadın eğitimi romanlarda yazarın en hassas noktasını oluşturur. Yazar, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Atatürk ilke ve inkılapları ile kadınların kazandığı yeni hakları romanlarında işler. Onun romanlarında kadınlar çoğunlukla öğretmenliği tercih etseler de; eserlerde hukukçu, pilot, sanatçı, terzi ve yazar kadınlara da yer verilmiştir. Yazar kendi ayakları üzerinde duran güçlü bir kadın imajı oluşturmak ister. Yazarın tezi eğitimli, bir mesleği olan kadının hayatın içerisinde mutluluğu yakalayacak olmasıdır. Eğitimsiz bütün kadın karakterler mutsuzluğa ve iradesizliğe mahkûmdurlar.

Mükerrerem Kâmil Su'nun Romanlarında Eğitim Konusu isimli çalışmamızda öncelikle eserlerin konuları anlatılmış olup zaman, mekân ve tema unsurları incelenmiştir. Romanlarda karakterleri kategorize etmek noktasında kadın karakterler ve erkek karakterler olarak ayırmak uygun görülmüştür. Bunun en büyük sebeplerinden biri bu romanların aşk romanları olmasıdır. Kadınlara yönelik mesajlar içeren bu eserlerde kamusal hayatta hak ve söz sahibi olmak noktasında kadınların durumu anlatılmaktadır. Kadınlar, romanların yazıldığı 1930'lu yıllardan 1970'li yıllara kadar birçok hakkı kağıt üzerinde kazanmış olsalar bile toplumda- ailede- iş yerinde eyleme dökememişlerdir. Yazar da bunun ikilemini yaşamaktadır.

Mükerrerem Kâmil Su'nun, romanlarında eğitim dört başlık altında incelenmiştir:

1-Ailede Eğitim: Eserlerde aile geleneğinin devam ettiği kurum olarak yer alır. Dadılar çocukların bakımından doğrudan sorumlu kimselerdir. Geleneğinin getirdiği yanlış ve doğru tüm kavramlar dadılar tarafından çocuklara aktarılır. Dadılar, öğretmen, doktor ya da varlıklı ailelerin evlerinde bulunurlar. Dadıların olmadığı eğitim seviyesi ve maddi olanakları kısıtlı ailelerde ise bu işlevi anneler devralır. Fakat romanlarda dadılara tamamen olumsuz bir bakış

açısı oluşturmak doğru değildir. Dadılar aynı zamanda hiçbir eğitim almasalar bile çocuklara masallar anlatan ve kız çocuklarını yetiştiren kişilerdir.

Romanların hiçbirinde bir erkek çocuğun büyümesine yer verilmez.

Romanlarda genel olarak çocuk eğitimi ile ilgili herhangi bir bilgi doğrudan verilmez. Kahramanların yaşadıkları olaylar ve karakterlerinin oluşumunda etkili olan durumların neticesinde doğru ve yanlış davranışa ya da verilmek istenen mesaja okuyucunun ulaşması beklenir.

2-Kadın Eğitimi: Sanatçıya göre kadınların onurlu bir yaşam sürmek ve mutluluğu yakalayabilmek için eğitilmiş olması ve bir meslek sahibi olarak kendi parasını kazanması şarttır. Eserlerde en çok yer verilen meslek öğretmenliktir. Yazarın öğretmen olması kadar kadınlara en yakışan mesleğin öğretmenlik olduğuna dair inancı da eserlerde idealize edilen kadınların büyük bir kısmının öğretmenler arasından seçilmesine sebep olmuştur. Yazara göre bir kadın önce eğitilmiş olmalı sonra eğitimini aldığı mesleği mutlaka icra etmelidir. Romanların yazıldığı, Atatürk Türkiye'sinde, Cumhuriyetin ilk yıllarında kadınların kazanımları romanlarda işlenmiştir. Kadınlar toplumda henüz tam anlamıyla etkin olamamışlardır. Bunun önündeki en büyük engellerden biri geleneksel ataerkil öğretilerdir.

3-Eğitimci Karakterler: Mükerrerem Kâmil Su'nun romanlarında eğitimci karakterlere sıklıkla rastlanır. Bunu kendisinin de öğretmen oluşuna bağlamak doğru olur. Yazar idealist bir Cumhuriyet kadınıdır. Sadece sınıfındaki öğrencilerin değil, Türk milletinin tamamının öğretmenidir. Bu romanlarının amacını doğrudan belirleyen unsurdur. Onun romanında öğretmen milli mücadele döneminde ya cepheye gider ya da görev yerinde elinden ne gelirse onu yapar. Öğretmen çok okur, araştırır, öğrenir, öğretir ve en nihayetinde olgunluk dönemine geldiğinde kendi eserini yazar ve yayımlar. Emekli olmak onun işinin bittiği anlamına gelmez. Öğretmen ömrü boyunca milleti için çalışan insandır. Mükerrerem Kâmil Su bunu kendi hayatında da en iyi şekilde örneklendirmiştir.

4-Sanat: Sanat, insanın hayatı anlamlı ve daha güzel kılma çabasının ürünüdür. Eğitim ve sanat aynı yoldan ilerleyen birbirinin parçası olan iki olgudur. Eğitim, kültür insanı daha nezaketli kılar. Sanat ise sadece hassas bir mizacın eseri olabilir.

Mükerrerem Kâmil Su romanlarında sanata iki boyutta yer verir. Bazı romanlarda sanatçı kahramanlar başkarakterdir. Romanların birçoğunda ise sanatçı karakter bulunmaz

fakat sanat faaliyetlerine katılan evinde herhangi bir enstrüman çalan kahramanlar yer alır. Bu kahramanlar genellikle melankoliye meyilli kadınlardan oluşur.

Mükerrem Kâmil Su, romanlarında öğretmenlere, öğrencilere yer verir fakat eğitim kademelerinin hepsine yer vermez. Örneğin okul öncesi eğitimi romanlarda rastladığımız unsurlardan biri değildir zira okul öncesi eğitim romanların yazıldığı 1934-1974 yılları arasında Türkiye’de yaygın değildir.

Eserlerde, eğitim sistemine bir eleştiri söz konusu değildir. Sadece eğitimin önemli olduğu, öğretmenliğin idealizmi yüksek ulvî bir meslek olduğu vurgulanır. Daha da önemlisi kahramanlar aracılığı ile öğretmenliğin kadınların mizacına daha uygun bir meslek olduğu dile getirilir.

Eğitim ile ilgili bir yol haritası çizilmez. Fakat romanların ortak tezi “eğitimli kadın hayatla daha kolay baş edebilir”dir.

Yazarın romanlarında eğitimli erkek ve eğitimsiz erkek olarak bir ayırım yapmak güçtür. Çünkü eğitimli olup ailesini ihmal eden, sadece işleri ile ilgilenip karısını ve çocuğunu ihmal eden, karısını aldatan erkekler de mevcuttur. Eğitim erkek karakterlerde büyük değişiklikler meydana getirmez. Bununla birlikte kötü özelliklere sahip eğitimli bir kadına romanlarda rastlanmaz.

Görüldüğü üzere yetişkinlere yönelik yirmi bir roman yazan, döneminde kadınlar ve genç kızlar arasında geniş bir okuyucu kitlesine sahip olan yazar, eserlerini kaleme alırken büyük bir sorumluluk duygusuyla hareket etmiştir. Sadece maddi kazanç ve ün için yazmamış, okuyucularına bir hedef göstermeyi, onları eğitim almaya, meslek edinmeye, sanatla uğraşmaya özendirme amaçlamıştır.

Çalışmada Mükerrem Kâmil Su’nun eserleri incelenirken popüler romanın tanımı, özellikleri ve toplum üzerindeki etkisi üzerinde de durulmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda çok sayıda üretilmeleri, özellikle gençler tarafından çok okunmaları ve kendini tekrarlayan yapıları sebebiyle popüler romanların toplum üzerinde edebî romanlardan daha etkili oldukları kanaatine varılmıştır.

Mükerrem Kâmil Su’nun eserlerini kaleme alırken gösterdiği dikkat bu açıdan çok değerlidir. Popüler eserler kaleme alan yazarların hatta bu çerçeveyi genişleterek dizi ve film

senaristlerinin toplum üzerindeki etkilerinin sorumluluğunun bilincinde olarak yazmaları son derece önemlidir.

Ne yazık ki bu dönemde yazarlar söz konusu sorumluluğu yüklenmemektedir. Son dönemde özellikle gençler hatta 12-15 yaş aralığındaki çocuklar arasında çok popüler olan Wattpat uygulaması ve bu uygulamadan basılan eserler içerdikleri pornografi, şiddet, akran zorbalığı gibi unsurlarla popüler romanın içeriğini büyük ölçüde değiştirmiştir. Bu değişikliğin gençler üzerinde yıkıcı bir etkisi olacağı açıktır.

Kanaatimizce Mükerrerem Kâmil Su ve onun gibi romantik, kolay tüketilen eserler yazan ama bunları kaleme alırken gençlerin eğitimine ve ahlaki gelişimine katkı sağlayan yazarların eserleri tekrar basılmalı ve bu günün gençlerine sunulmalıdır. Özellikle çocuklara, gençlere ve eğitimsiz, kolay etki altında kalacak okurlara sunulan eserler mutlaka eğitimci, pedagog ve psikologlardan oluşan bir kurul tarafından incelenmelidir. Hiçbir alanda sansür elbette kabul edilemez fakat yeni nesillerin sağlıklı yetişmesini sağlamak hem devletin hem de sorumlu yetişkinlerin en önemli vazifeleri arasındadır. Kanaatimizce bu sorumlulukla yapılan çalışmalarla sanatta sansür arasındaki farkın anlaşılması özellikle çocuklar ve gençlerin çok yoğun olumsuz iletilerle karşılaştığı bu günlerde son derece önemlidir.

5.3. Öneriler

1- Türkiye Cumhuriyeti'nde liselerde öğrencilerin kitap okuma düzeyi oldukça düşüktür. Özellikle kız öğrencilerde bir gelecek planı oluşturabilmek için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yazarın kitapları liseler için okuma listelerine konulabilir.

2- Romanlardan parçalar liselerde ve ortaokullarda ders kitaplarına konulabilir.

3-Popüler romanlar alt- orta sınıf kişiler için okunması kolay kitaplardır fakat bu kitaplara ulaşmak çoğu zaman kolay değildir. Halk kütüphanelerde bu kitapların yeni baskıları bulundurulabilir.

4-Popüler romanların halk üzerinde etkisi yüksek olduğundan, bu romanların verdiği mesajlar iyi değerlendirilmeli ve doğru mesajlar içeren romanlar okullarda ve kütüphanelerde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Şerif (1991) *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Aslan, C (2011), “Türkiye’de Politik Roman: 12 Mart Döneminde İdeoloji ve Edebiyat”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(47), 171-187
- Ayyıldız, Mustafa (2011) *Roman (Tanıtım, Tarihçe, Teknik)*, Ankara: Akçağ Basım.
- Bahtiyar, A. Can B. (2016) Fen Öğretmen Adaylarının Bilimsel Süreç Becerileri ile Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 42
- Balcı, Y, (2002), “Türk Romanında Aydın Sorunu”, *HECE Türk Romanı Özel Sayısı*, Sayı: 65/66/67, s 286-299
- Banarlı, N, Sami (1983), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul
- Baş, Selma (2010) "Batıya Hayran Bir Neslin Romanı: Servet-i Fünûn Romanı", *Turkish Studies*:https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=14446#
- Çetin, Nurullah (2012) *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Öncü Kitap
- Demirtepe, Ü, (Eylül 1984) “Mükerrem Kâmil Su: Benim Zamanımda Edebiyat Duyguya Dayanıyordu” *Sanat Olayı Dergisi*, S:28
- Doğramacı, E (1985). *Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını*, Erdem, 1(1), 111-124.
- Eco,U, (Şubat 1995), Kara Korsanın Gözyaşları, *Adam Sanat: Aylık Sanat Dergisi*, sayı 111
- Enginün, İnci (2013) *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları
- Ertuğrul, A, (2002), “Roman ve İnsan”, *HECE Türk Romanı Özel Sayısı*, Sayı:65/66/67, s 362-381
- Estes, P. Clarissa (2022) *Kurtlarla Koşan Kadınlar- Vahşi Kadın Arketipine Dair Mit ve Öyküler*, (çev. Hakan Atalay) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Finn, Robert (2003) *Türk Romanı İlk Dönem, 1872-1900*, İstanbul: Agora Kitaplığı
- Gül, Ali (2010) *Mükerrem Kâmil Su'nun Romanları ve Romancılığı*, Yüksek Lisan Tezi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Hacettepe Üniversitesi: Ankara
- Gündoğan, [GülnurGündoğan](#) (2018) *Mükerrem Kâmil Su'nun Hayatı ve Edebî Kişiliği Üzerinde Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Balıkesir Üniversitesi: Balıkesir

Güneş, Zeliha (1998), "*Milli Edebiyatta Roman ve Öykü*", *Çağdaş Türk Edebiyatı*, Eskişehir: Anadolu Üni. AÖF Yayınları.

Kaloğulları, Hüseyin (2020) *Türk Romanında Sanatkâr Kahramanlar (1923-60)*, Doktora Tezi (Yayımlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi: İstanbul

Kavruk, Hasan (1998), *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*, İstanbul: MEB Yayınları.

Korkmaz, Ramazan (2005) *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.

Kundera, [Milan](#), (1989), *Roman Sanatı*, (çev. Aysel Bora) Alfa Yayınları, İstanbul

Lekesiz, Ömer (2010) Osmanlıdan Bugüne Popüler Romanlar, *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, 65/66/67:465-474

Lukacs, G. (1985) *Roman Sanatı*, (çev. C. Soydemir) Say Yayınları, İstanbul.

MacKay, M (2018). *Roman Nedir? Fazilet Akdoğan Özdemir* (çev.), İstanbul: Boğaziçi MEB, (2018), Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9,10,11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı, Erişim Adresi: <https://mufredat.meb.gov.tr/>

Oktay, Ahmet (1998) *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*, Ankara: Kültür Bakanlığı.

Su, Mükerrerem Kâmil (1935) *Bu Kalp Duracak*, İstanbul, Semih Lütfi Kitabevi

Su, Mükerrerem Kâmil (1938), *Dinmez Ağrı*, İstanbul, Semih Lütfü Erciyas Kitabevi

Su, Mükerrerem Kâmil (1939) *Istıranca Eteklerinde*, İstanbul: Semih Lütfi Kitabevi

Su, Mükerrerem Kâmil (1939) *Sus Uyanmasın*, İstanbul: Semih Lütfi Kitabevi

Su, Mükerrerem Kâmil (1941), *Çırpınan Sular*, İstanbul, Semih Lütfü Erciyas Kitabevi

Su, Mükerrerem Kâmil (1942) *Ateşten Damla*, İstanbul, Kenan Basımevi Ve Klişe Fabrikası

Su, Mükerrerem Kâmil (1943) *Sızı*, İstanbul, Semih Lütfü Erciyas Kitabevi

Su, Mükerrerem Kâmil (1944) *Uyuyan Hatıralar*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi

Su, Mükerrerem Kâmil (1944) *Uzaklaşan Yol*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi

Su, Mükerrerem Kâmil (1945) *Büyük Rüzgâr*, İstanbul, Semih Lütfü Erciyas Kitabevi

Su, Mükerrerem Kâmil (1945) *Kaybolan Ses*, İstanbul, Kenan Matbaası

- Su, Mükerrem Kâmil (1946) *İnanđım Allah*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul
- Su, Mükerrem Kâmil (1947) *Bir Avuç Hatıra*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi
- Su, Mükerrem Kâmil (1948) *İhtiras*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul
- Su, Mükerrem Kâmil (1955) *Gençliğimin Rüzgârı*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi
- Su, Mükerrem Kâmil (1959) *zlediğim Kadın*, İstanbul, Türkiye Yayınevi
- Su, Mükerrem Kâmil (1962) *Aynadaki Kız*, İstanbul, İnkılâp ve Aka Kitabevleri
- Su, Mükerrem Kâmil (1964) *Ayrı Dünyalar*, İstanbul, Arkın Kitabevi
- Su, Mükerrem Kâmil (1970) *Ben ve O*, İstanbul, İnkılâp ve Aka Kitabevi
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, 32. Sayı S. 28,29,30,31
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, 33. Sayı S. 26,27,28,29
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, 34. Sayı S.28,29,30,31
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, 35. Sayı S.28,29,30,31
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, 36. Sayı S. 34,35,36
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, 37. Sayı S.30,31
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, 38. Sayı S.28,29,30
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, 39. Sayı S.40,41,42
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 40, S. 48,49,50
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 41, S. 36,37
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 42, S. 40,41,42
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 43, S. 40,41,42
- Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 44, S. 45-58

Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 45, S. 50

Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 46, S. 40,41

Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 47, S. 42,43

Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 48, S. 34

Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 49, S. 39

Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 50, S. 39

Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 51, S. 45

Su, Mükerrem Kâmil (1973) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 52, S. 36-37

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 1, S. 39

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 2, S. 39

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 3, S. 38

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 4, S. 43

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 5, S. 39

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 6, S. 45

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 7, S. 35

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 8, S. 36

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 9, S. 38

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 10, S. 43

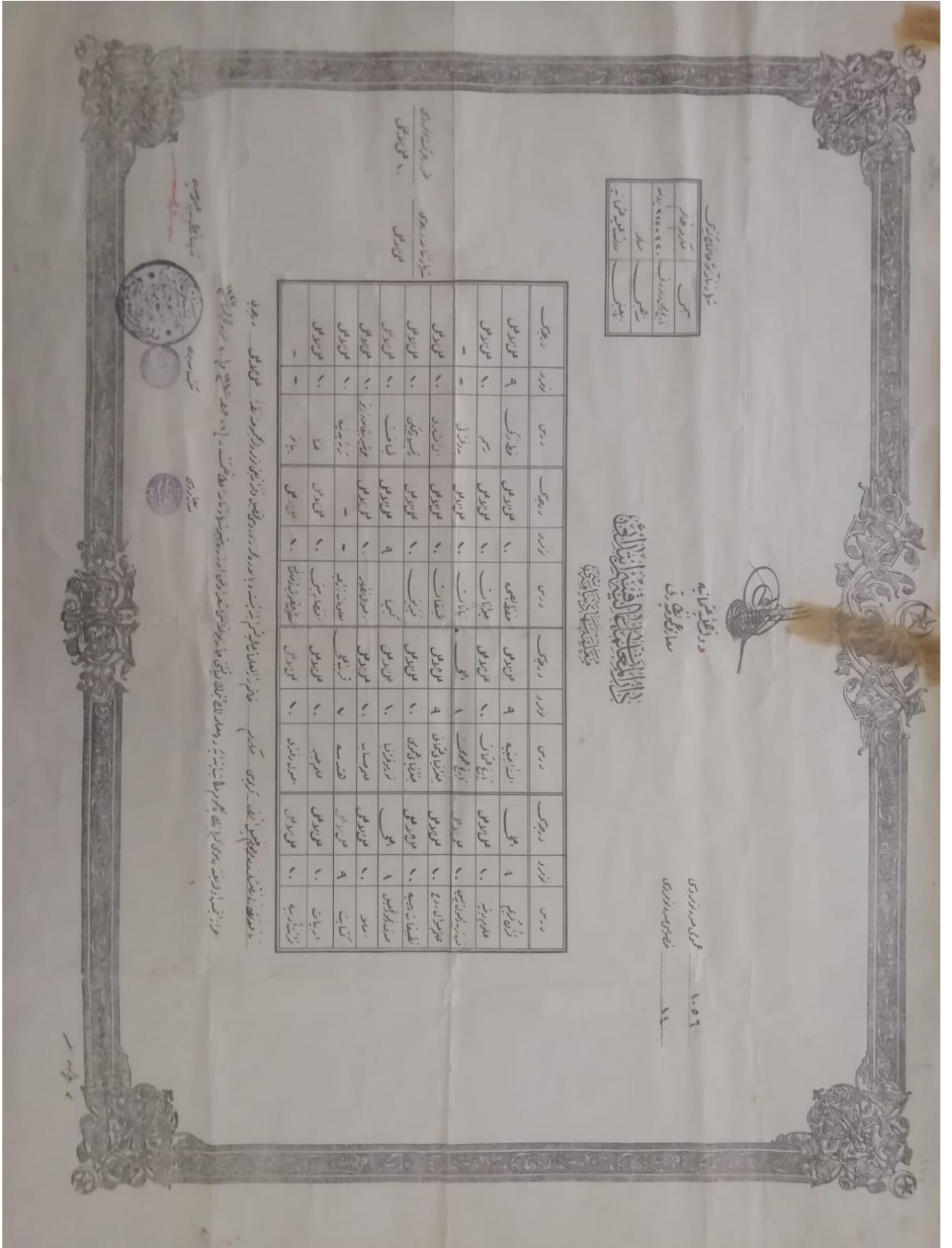
Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 11, S. 38

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 12, S. 46

Su, Mükerrem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 13, S. 39

- Su, Mükerrerem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 14, S. 46
- Su, Mükerrerem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 15, S. 35
- Su, Mükerrerem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 16, S. 37
- Su, Mükerrerem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 17, S. 38
- Su, Mükerrerem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 18, S. 36
- Su, Mükerrerem Kâmil (1974) Günah Yolu, *Haftalık Hayat Mecmuası*, Sayı: 19, S. 34
- Su, Mükerrerem Kâmil (2017) *Sevgim ve Izdırabım*, Ankara: Elips Kitap
- Tanpınar, A. H. (1988), *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul
- Tekin, Mehmet (2020) *Roman Sanatı -I Romanın Unsurları*, Ankara: Ötüken Yayınları
- Tepebaşı, Fatih (2019) *Roman İncelemesi*, Konya: Çizgi Kitabevi
- Uğur Veli (2009), 1980 Sonrası Türk Edebiyatında Popüler Roman, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı / Yeni Türk Edebiyatı, Üniversitesi.
- Yalçın, Alemdar (2017) *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı 1920-1946*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Yazar, M. Behçet (1939) Edebiyatçılarımıza Tanıyalım, *Yedigün Dergisi*, No:355, sayfa 15
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Alpay Doğan (2009), *Popüler Türk Romanları 1930-1950*, Ankara: Dergâh Yayınları

EKLER

شماره مدرسه	۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰
شماره کلاس	۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰
شماره دانش آموز	۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰

در مقام شایسته
سازگار و حق
بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

معلم مدرسه
۱۰۰۰
تاريخ
۱۰۰

درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹
درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹
درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹
درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹
درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹
درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹
درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹
درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹
درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹
درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹	درجہ اول	۹

این مدرسه در روز ... در شهر ... واقع است. این مدرسه در روز ... در شهر ... واقع است. این مدرسه در روز ... در شهر ... واقع است.

۱۰۰

Mükerrem Kâmil Su'nun öğretmen okulundan mezuniyet diploması

6 Eylül İlkokulu Balıkesir /1935

Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Mükerrerrem Kâmil Su- Radyo Çocuk Saati Çıkışı /1957

Türk Kadınlar Birliği Üyelerinden Bazıları ve Mükerrerem Kâmil Su

Mükerrerem Kâmil Su ve torunu Mehmet Ali Tanaydı- Ankara Bahçelievler Karşısı Anıtkabir / 1955

Oğlu Sedat Tanaydı, M¼kerrem K¼mil Su ve Kedi Finten

Sedat Tanaydı (oğlu) Serap Tanaydı (kızı) M¼kerrem K¼mil Su ve Eşi K¼mil Su (30.03.1946)

Ankara Kız Lisesi (Ocak 1947)

Mükerrerem Kâmil Su ödül verirken

Basın Şeref Kartı No. : 00726

7 Haziran 1980

Basın Şeref Kartı Belgesi

265 sayılı Kanununun 10. maddesi uyarınca hazırlanıp Bakanlar Kurulunun 8 Eylül 1973 gün ve 7/7090 sayılı kararıyla yürürlüğe konulan Basın Kartları Yönetmeliği'nin 29. maddesi gereğince kurulan ve daha önce Basın Şeref Kartı almış gazeteci Ali Abalı, Gazeteciler Cemiyetinden Mustafa Yücel, İzmir Gazeteciler Cemiyetinden Ahmet Yazıcıoğlu, Türkiye Gazeteciler Sendikası'ndan Acar Şölen ve Ayberk Temel, Türk Basın Birliğinden Niyazi Acun, Anadolu Basın Birliğinden Lütfü Akcan, Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası'ndan Remzi Erkürem, Ankara Gazete Sahipleri Sendikası'ndan Erdoğan Tokatlı, Basın - Yayın Genel Müdürlüğünden Uğur Büke ve Taşkın Yücel'den oluşan Komisyonun 8-9 Kasım 1979 tarihlerinde yaptığı toplantılarda «Basın Şeref Kartı» istekleri incelenmiş ve Türk Basınında yirmi yıldan fazla emek ve hizmeti geçtiği saptanan **Sn. Mükerrrem Kamil Su'ya** «Basın Şeref Kartı» verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu belge Komisyonun kararı üzerine düzenlenmiştir.

Barlas KÜNTAY
Turizm ve Tanıtma Bakanı

Basın Şeref Kartı Belgesi

UĞUR-DURU FİLM takdim eder

Muhterem NUR
Turgut ÖZATAY
Kenan ARTUN
Atif KAPTAN

Orhon M. ARIBURNU
Hasan CEYLAN

Eser: MÜKERREM
KAMIL SU

Reji:
Memduh ÜN

Senaryo:
Atif YILMAZ
Ali KAPTANOĞLU

Operatör:
Turgut ÖREN
Şevket YILMAZ

ATEŞTEN DAMLA

<http://www.tsa.org.tr/>

BİR YAZ
ROMANI

Hayat, okuyucularına
sunduğu yaz armağanları
arasında, ünlü romancı
MÜKERREM KÂMİL SU'nun
son şaheserini
yayınlamaya başlıyor.

GÜNAH YOLU

O yaz, Suadiye'deki evde hayat çok hareketli geçti. Olaylar birbirini izledi. Oğlu denizlere gideli, dünya ile ilgisini kesmiş bir halde yaşayan Rabla Hanım bile kendisini bu olayların akışına kaptırdı. Her şey, Yıldız Orel'in Ankara'dan baba ocağına dönmesiyle başladı. Yıldız, yaz tatilini burada geçirecekti. Oysa yıllardır, tatilde kocasıyla başka yerlere giderdi. Tanınmış bir rejisörle evliydi Yıldız. Ama yaz başında kocası Kanada'ya gitmişti. Genç kadın onu Esenboğa'dan uğurladıktan sonra, Ankara'da bir gün bile kalamamış, Suadiye'ye gelmişti. Yıldız'ın gelisi, ailesini mutluluğa boğmuştu. Annesinin bile yüzü gülmüş, içine kapandığı o karanlık dünyadan uzaklaşır gibi olmuştu. Ancak ilk günlerin kavuşma heyecanı durulunca ve kızının tedirgin olduğunu sezince, anne yine o durgun halini almıştı. Oğlu Suat için çektiği acılar yetmiyormuş gibi, şimdi de Yıldız için üzülmeğe başlamıştı...

•••

YILDIZ Orel, plaja gitmek için hazırlanıyordu. Neşesizdi. Kocası gideli on iki gün oluyordu. Onu özlemişti. Yalnızlık duyuyordu. Evdekilere belli etmemeye çalışıyordu ama neşesiz hali gözden kaçmıyordu. Özellikle babasının ve annesinin gözünden...

Genç kadın, mayosunun askısını düzeltti. Kızılımsı kumral saçlarını başının üstünde toplamaya başladı. O, bazı geceler saçlarını fırçalarken kocası yanına gelir, arkasında durur, aynadan gülümser, «Saçlarına hayranım, Yıldız. Her teline tutkunum. Sen bu altınımı tellerle, beni dört bir yanımdan kısıvrak bağlamış olmalısın» derdi.

• LÜTFEN SAYFAYI ÇEVİRİNİZ

Hayat 29

Çoğumuz edebi okumalarına 'popüler' adını verdiğimiz romancılarla başlamadı mı? 'SANAT OLAYI', bu alanda emek vermiş yazarlarımızın, bugün nerede ve ne durumda olduklarını ele almış; bu arada Muazzez Tahsin ve Cahit Uçuk'la yaptığı söyleşileri yayınlamıştı. Bu defa aynı roman çevresinin ünlü adlarından biriyle, Mükerrerem Kâmil Su ile yaptığımız söyleşiyi değerlendirmenize sunuyoruz.

Mükerrerem Kâmil Su: "Benim dönemimde edebiyat duyguya dayanıyordu"

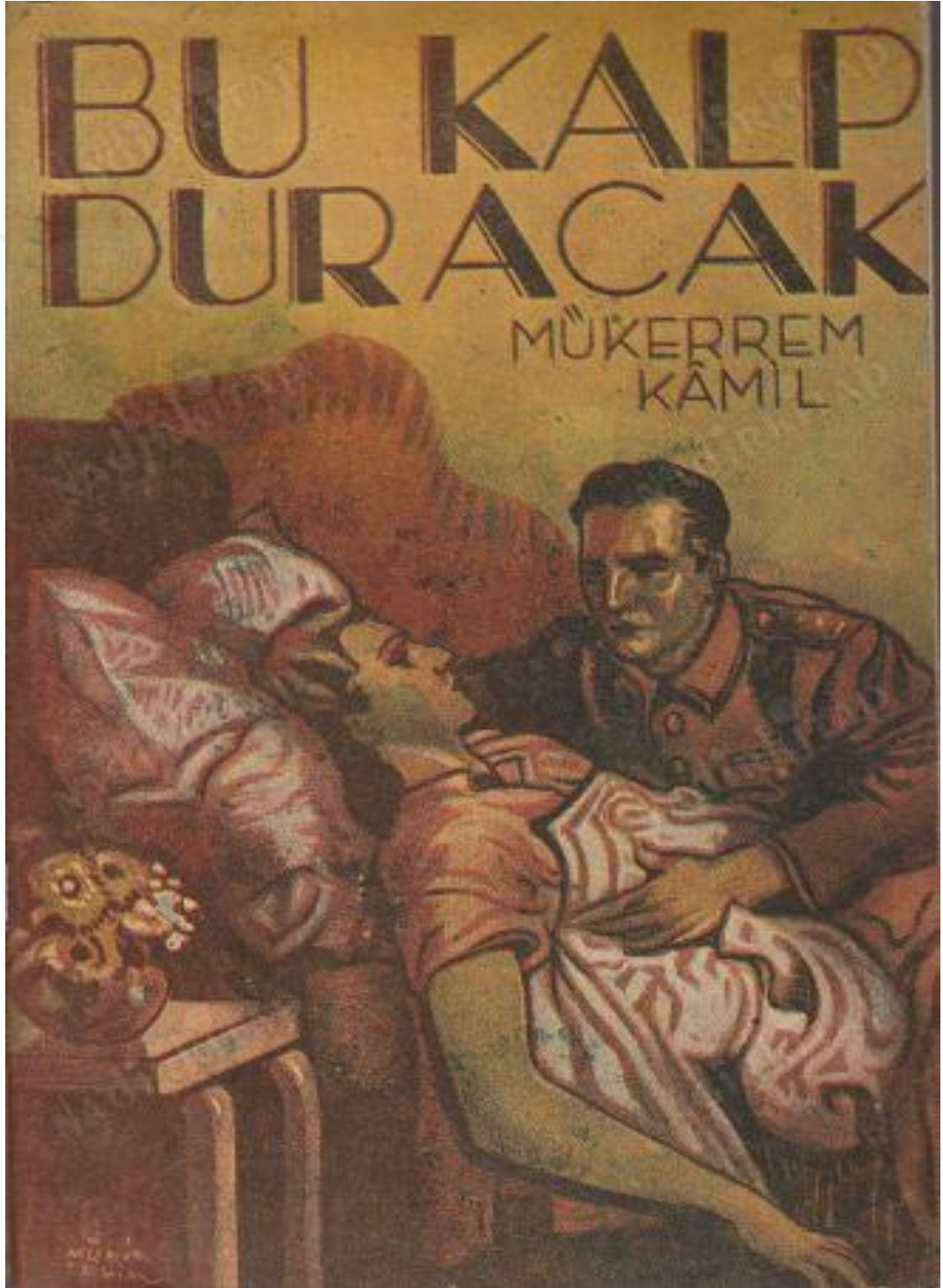
ÜLKÜ DEMİRTEPE

Eceli gelenler gider
Küllisi gelmez yola gider
Bizim halimizden haber
Soranlara selam olsun.
Bu kez Ankara'da Mükerrerem Kâmil Su ile birlikteyim. Beyaz çarlarını arkasında topuz yapmış, zıllıklü, fotoğraflarda gördüğüm Cumhuriyet öğretmeniyle karşılaştığımı düşündüm. Sararmış

kahverengi fotoğrafın canlanıvermesi gibi bir duyguya kapıldım birden. Bana oturma odasına doğru yol gösterirken dedi ki: "Biliyor musunuz Ülkü Hanım kızım? Ben on beş yıldır inziva hayatı yaşıyorum. Telefon ettiğinizde sesiniz çok tatlı geldi, kendimi toparlayıp hayır diyemedim ama, sonra pişman oldum. Telefon numaranızı bilseydim sizi arayıp beni bu röportaj için

bağışlamanızı rica edecektim."

Gerçekten de oturduğumu gördüm ki, acının müthiş yerle bir yüzle karşı karşıyayım. B anlamda 'Acıyı bal eyledik' diye yaşıyordum bu yüz. Sonra dramını anlattı. İki genç çocuğu on beş yıl içinde sırayla yitirmişti kış da elli yıl birlikte yaşamını laştığı kocasını... Ve böyle hayatta yapayalnız kalmış. Bu

YENİ TÜRK ROMANLARI SERİSİ

MUKERREM KÂMİL SU

**BÜYÜK
RÜZGÂR**

ROMAN

ÇOKLUKÇU BİR

SEMİH LÜTFİ KİTAPÇIĞI

SEMİH LÜTFİ KİTAPÇIĞI.İSTANBUL